

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Jana Hefková

Politická agenda americké "biblické ortodoxie" a její odezva v Česku.

Diplomová práce
2016

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Uhlířová**
Osobní číslo: **H13522**
Studijní program: **N6101 Filozofie**
Studijní obor: **Religionistika**
Název tématu: **Politická agenda americké "biblické ortodoxie" a její odezva v Česku.**
Zadávací katedra: **Katedra religionistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zaměřena na vliv "biblické ortodoxie" na politiku ve Spojených státech amerických. V práci bude popsáno a rozebráno historické i současné působení "biblické ortodoxie" na politický vývoj. Rovněž v práci bude představena náboženská situace v USA a vznik i vývoj tzv. "biblické ortodoxie". Pro samotnou práci bude také důležité pojem "biblické ortodoxie" přesně vymezit z hlediska jeho obsahu i rozsahu. Na závěr bude popsán její vliv a politická agenda v Česku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Casanova, J. (1994): *Public Religions in the Modern World*, Chicago, The University of Chicago Press.

Dvořáková, V. (2002): *Spojené státy americké: Společnost a politika*, Praha, Libri.

Huntington, S. (2005): *Kam kráčíš, Ameriko*, Praha, Rybka Publishers.

Wilcox, C., Jelen, T. G. (2002): *Religion and Politics in an Open Market.*

Religion Mobilization in the United States, in: Wilcox, C., Jelen, T.G. (2002):

Religion and politics in comparative perspective: the one, the few, and the many, New York, Cambridge University Press.

Wald, K. D. (1986): *Religion and Politics in the United States*, New York, St. Martin's Press.

Vedoucí diplomové práce: **doc. ThDr. Ivan Štampach**
Katedra religionistiky

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2015**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. dubna 2014

Prohlášení:

Tuto diplomovou práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb, autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29.8. 2016

Podpis:

Jana Hefková

Poděkování:

Chtěla bych touto cestou poděkovat svému konzultantovi doc. Ivanu O. Štampachovi za jeho pomoc, cenné rady a připomínky, které mi poskytl v průběhu vypracovávání této práce.

SOUHRN

Diplomová práce s názvem "Politická agenda americké "biblické ortodoxie" a její odezva v Česku" si klade za cíl popsat snahy biblické ortodoxie a zhodnotit, jak velký vliv na politiku Spojených států amerických tato skupina ve skutečnosti má. Snahou diplomové práce je definice pojmu biblická ortodoxie, jejíž definici nelze nalézt v žádném výkladovém slovníku, dále stručně představit stav náboženských společností ve Spojených státech, aby čtenář snáze pochopil jejich postavení ve společnosti, neboť situace náboženských společností v České republice je zcela odlišná. Postavení náboženských skupin a úloze víry v České republice se věnuje poslední čtvrtá kapitola. Hlavní náplní této kapitoly je popsat vliv biblické ortodoxie na politiku České republiky.

KLÍČOVÁ SLOVA

biblická ortodoxie, fundamentalismus, křesťanská pravice

TITLE

American political agenda "biblical orthodoxy" and its response in the Czech republic.

Abstract

This master thesis deals with biblical orthodoxy and its effect on American and Czech politics. The first part introduces religion in American society. The second part defines biblical orthodoxy. The third and the fourth part describes effect of biblical orthodoxy on American and Czech politics. The aim is to describe the real effect of biblical orthodoxy on politics in this two countries.

KEYWORDS

Biblical orthodoxy, Christian fundamentalism, Christian right

Obsah

ÚVOD.....	10
1. Náboženství v americké společnosti.....	14
1.1 Důležitost náboženství v americké společnosti.....	14
1.2 Rysy amerického náboženství.....	16
1.3 Současná náboženská scéna.....	19
1.4 Dílčí závěr.....	22
2. Biblická ortodoxie.....	23
2.1 Etymologie.....	23
2.2 Vymezení pojmu v evangelikálním hnutí.....	24
2.3 Biblická ortodoxie a fundamentalistické hnutí.....	27
2.3.1 Fundamentalistické hnutí.....	28
2.3.1.2 The Fundamentals: A Testimony To The Truth (Fundamenty: Svědectví pravdě).....	33
2.4 Charakter biblické ortodoxie.....	34
2.5 Hnutí a jednotlivci hlásící se k biblické ortodoxii.....	35
2.6 Dílčí závěr.....	37
3. Politická agenda americké "biblické ortodoxie".....	38
3.1 Křesťanská pravice.....	38
3.1.1. Morální většina Jerryho Falwella.....	40
3.1.2 Pat Robertson – Christian coalition of America (Křesťanská koalice).....	42
3.1.3 James Dobson a Focus on the Family.....	43
3.1.4 Family Research Council.....	44
3.1.5 Concerned Women for America.....	46
3.1.6 Faith & Freedom Coalition.....	46
3.1.7 American Family Association.....	47
3.1.8 Alliance Defense Foundation.....	48
3.2 Podpora a vliv členů Biblické ortodoxie při volbě prezidenta.....	49
3.2.1 Podpora Ronalda Reagana.....	50
3.2.2 Podpora George H. W. Bushe a kandidatura Pata Robertsona.....	53
3.2.3 Snahy zastánců biblické ortodoxie při volbách v roce 1992.....	55
3.2.4 Podpora George W. Bushe.....	56
3.2.5 Volby v roce 2008.....	58
3.2.6 Spolupráce s GOP.....	59
3.3 Hlavní témata, za která křesťanská pravice bojuje.....	61
3.3.1 Školství.....	62
3.3.1.1 Výuka kreacionismu.....	64
3.3.1.2 Modlitby a čtení Bible ve školách.....	67
3.3.1.3 Boj proti nevhodným učebnicím a výuce sexuální výchovy.....	68
3.3.2 Tradiční rodina.....	70
3.3.2.1 Potraty.....	71
3.3.2.2 Zrovnoprávnění žen, feminismus.....	75
3.3.2.3 Homosexuálové.....	77
3.3.3 Podpora státu Izrael.....	80
3.4 Dílčí závěr.....	83
4. Křesťanská pravice a "biblická ortodoxie" v Česku.....	84
4.1 Úloha víry a vztah náboženství a státu v České republice.....	84

4.2 Náboženské společnosti zastávající biblickou ortodoxii v České republice.....	87
4.3 Zastánci biblické ortodoxie v české politice.....	90
4.4 Organizace podporující myšlenky biblické ortodoxie v České republice.....	91
4.5 Podpora jednotlivých témat a vliv křesťanské pravice na politiku.....	94
4.6 Dílčí závěr.....	98
ZÁVĚR.....	99
SEZNAM PŘÍLOHY	113
PŘÍLOHA.....	114

ÚVOD

Cílem této práce je představit vliv politické agendy biblické ortodoxie na politiku ve Spojených státech amerických a její odezvu v České republice. Téma vlivu náboženských skupin na politické události se může zdát českému čtenáři cizí, neboť v České republice náboženství nehraje důležitou roli. Naproti tomu Spojené státy americké se vyznačují svým silným náboženským založením. Skutečnost, že otcové zakladatelé založili Spojené státy jako sekulární stát, v kterém je striktně dodržována odluka státu od náboženství, neodporuje faktu, že náboženství hrálo od počátku historie Spojených států velmi důležitou úlohu. Již osídlování tohoto území a zakládání nových kolonií se neslo v náboženském duchu. První kolonie byly puritánské¹, puritáni v mnoha směrech ovlivnili celý americký životní styl a stali se hnací silou ovlivňující veřejný život celé americké historie. Původní puritáni hlásali potřebu „očisty“ nauky a bohoslužeb ve smyslu kalvinismu a kladli důraz na soukromou zbožnost a veřejnou mravnost. Časem sice došlo k oslabení starých puritánských dogmat a Spojené státy se staly symbolem náboženské rozmanitosti, ovšem veřejná ani politická mravnost nikdy neztratila své místo. Proto když ve 20. století došlo k všeobecnému mravnímu úpadku společnosti² a k velkým sociálním změnám, objevila se tzv. křesťanská pravice, která se dovolávala nejen společenské, ale později i politické mravní nápravy.

Křesťanská pravice je hnutí, které se snaží ovlivňovat americkou politiku. Není to jednotné hnutí, ale skládá se z množství náboženských skupin, které spolu navzájem spolupracují v prosazování jednotlivých cílů, i přes jejich věroučné rozdíly. Nedílnou součástí tohoto hnutí jsou i skupiny biblické ortodoxie. V této práci je kladen důraz na prosazované cíle a důvody biblické ortodoxie, které vedou k její aktivizaci. Je třeba brát v úvahu, že jednotlivé postoje se natolik propojují s cíli ostatních členů křesťanské pravice, že v mnoha případech je místo biblické ortodoxie souhrnně používán název

1 Puritáni byli přívrženci radikálních protestantských skupin působících v anglicky mluvících zemích od 16. století.

2 V případě, že jsou mravní a náboženské hodnoty člověka ohroženy dochází k náboženské obrodě označované jako Velké probuzení. Již v 2. polovině 18. století došlo k pocitu vnitřní krize a následně k náboženskému oživení. Tato událost je označována jako první velká událost v amerických dějinách. Druhé velké probuzení začalo na konci 18. století a trvalo až do 40. let 19. století.

křesťanská pravice.

Od 70. let 20. století se křesťanská pravice stala významným hráčem na americké politické scéně. Snažila se ovlivňovat voliče ve volebních kláních při volbě prezidenta a v řadě sociálních otázek prosazovat do politiky své křesťansko-konzervativní názory. První otázkou je, v jakém rozsahu má biblická ortodoxie vliv na reálnou politiku a zda její vliv není přeceňovaný. Cílem diplomové práce není pouhá analýza snah biblické ortodoxie o politický vliv, ale skutečná realizace jejich idejí v politické sféře. Hypotézou této práce je, že ačkoliv biblická ortodoxie má jistý vliv na politiku Spojených států, tento vliv není až tak zásadní a rozsáhlý, jak by její zapojení do veřejného života nasvědčovalo.

Z hlediska tématu práce je rovněž velmi důležité vymezit pojem biblické ortodoxie, který doposud nemá jednotnou definici, stručně představit křesťanskou pravici a představit jejich vzájemný vztah. Druhá otázka tedy zní: Jak lze biblickou ortodoxii definovat? Týká se toto označení pouze evangelikálních skupin? Kdo a proč používá tento pojem k označení věřících? Částečně je třeba na tyto otázky odpovědět již nyní, neboť v práci je hojně využíván pojem fundamentalismus jako synonymum k biblické ortodoxii. Hlavním důvodem je fakt, že se tak sami označují američtí fundamentalisté. Slovo fundamentalismus je v současnosti hojně chápáno jako cosi rigidního a agresivního, spojeného především s aktuálním problémem radikálních projevů islámu. Vzhledem k negativnímu chápání tohoto pojmu, který získal značně emocionální nádech, je důležité vysvětlit, v jakém významu je v této práci používán. Slovo fundamentalismus zde označuje skupinu amerických evangelikálních křesťanů, která se na počátku 20. století soustředila kolem série brožur s názvem *Fundamentals – A Testimony of Truth* (Základy – Svědectví pravdy) a jejich podob až do současnosti.

Tato práce bude rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola si klade za cíl představit úlohu víry v USA a základní rysy americké religiozity, které mají vést k lepšímu pochopení a jednoduššímu hodnocení vlivu náboženství resp. biblické ortodoxie na politiku. Hlavním tématem druhé kapitoly bude vymezení pojmu biblická ortodoxie, které je pro práci zásadní. Nejdůležitější část této práce představuje třetí kapitola, která pojednává především o konkrétních metodách a prostředcích boje, aktivitách a

kampaních, které zastánci biblické ortodoxie používají pro prosazení svých cílů v politickém životě. Opomenuta zde nebude ani křesťanská pravice a jednotlivé skupiny, které ji tvoří. Poslední kapitola bude věnována politické agendě biblické ortodoxie v České republice. Zde je na místě uvést třetí a zároveň poslední otázku: Jak velký vliv má biblická ortodoxie na politiku v českém prostředí a zda se tento vliv dá srovnat s vývojem ve Spojených státech amerických?

Prosazovaná témata biblické ortodoxie i volba samotného prezidenta vzbuzuje ve Spojených státech mnoho emocí. Při analýze dostupné literatury bylo tedy velmi důležité brát na zřetel postoj samotných autorů, neboť v práci využívám primární i sekundární zdroje. Vzhledem k tématu pracuji především s anglickou literaturou, která se touto problematikou zabývá ve velké míře. V českém prostředí se vlivem biblické ortodoxie či křesťanské pravice podrobně nezabývá žádný titul. V práci je hojně využita kniha *Onward Christian Soldiers* od Clyde Wilcox a Carin Robinson. Literaturu od Clyde Wilcoxe, profesora z Univerzity Georgetown, který se zabývá americkou a komparativní politologií včetně vztahů politiky a náboženství, v práci cituji často. Jeho literaturu využívám především z toho důvodu, že se tematikou křesťanské pravice zabývá dlouhodobě a na toto téma vydal spoustu článků, statí a knih. Při analýze vlivu biblické ortodoxie na politiku ve Spojených státech amerických pracuji s primárními, především internetovými zdroji jednotlivých skupin křesťanské pravice, ale i sekundární literaturou a novinovými a odbornými články, které se týkají daných témat i prezidentských voleb. Z velkého množství dané literatury považuji za důležité uvést nejnovější knihu z roku 2015, týkající se jednotlivých témat, jež zastává křesťanská pravice, od historika a religionisty, zabývajícího se především americkým náboženstvím, Seta Dowlanda - *Family Values and the Rise of the Christian Right*. Cenným zdrojem informací se mi staly i články a průzkumy americké organizace Pew Research Center. Ta si klade za cíl informovat veřejnost o problémech, postojích a trendech formujících Ameriku a svět. Organizace provádí průzkumy veřejného mínění, demografické výzkumy, mediální analýzy a další empirické výzkumy v sociálních vědách.³

3 Pew research Center. *Pew research Center* [online]. Nedatováno, [citováno 2016-12-5]. URL<

Při definování biblické ortodoxie vycházím především z knih a článků jednotlivých evangelikálních pastorů. Za zmínku stojí například česky vydaná brožura od londýnského baptistického kazatele Mayera Jsme Fundamentalisté? Dále v práci využívám i sekundární literaturu týkající se fundamentalistického hnutí.

Při analýze pozice a vlivu biblické ortodoxie v České republice používám především novinové články, internetové zdroje a dotazníky vyjadřující se k dané problematice od doc. Štampacha a doc. Vojtíška.

1. Náboženství v americké společnosti

K pochopení vlivu biblické ortodoxie na politický a společenský život ve Spojených státech, je třeba alespoň stručně představit výjimečnost americké religiozity. Tato kapitola se bude zabývat úlohou víry v americké společnosti, základními rysy americké religiozity a současnou náboženskou scénou Spojených států v daném pořadí. O vymezení základních rysů americké religiozity se pokusilo již mnoho autorů. Pro tuto práci jsem si vybrala teorii sociologa Clarka Wade Roofa, kterou ve své knize *Proměny americké religiozity* představuje český religionista David Václavík, a to především proto, že se zabývá zejména soudobou náboženskou situací.

1.1 Důležitost náboženství v americké společnosti

Kenneth Wald ve své knize⁴ napsal, že první kolonisté - puritáni interpretovali svůj příchod do nové země jako opětovné uzákonění Boží smlouvy s Abrahamem a jeho potomky. V jejich očích byli Bohem vybráni místo Židů, aby vykoupili celé lidstvo, a Spojené státy zakládali jako Boží nový Izrael.⁵ Američané považují sami sebe za vyvolený národ. Pro pochopení výjimečného postavení, které je Američanům tak vlastní, je třeba pochopit sebeuvědomění anglických kolonizátorů. O kolonizaci Spojených států se pokusili jak Portugalci, tak i Španělé a Francouzi, avšak za zrod amerického národa se považuje vstup Angličanů na americkou scénu.⁶ „Angličané byli od raného věku vyučováni, že směr lidské historie je řízen Boží prozřetelností a že Boží úsilí je zaměřeno na Anglii a anglické křesťany.“⁷ Angličané sedmnáctého století plně důvěřovali národně-religióznímu mýtu, že Angličané nahradili Židy v roli vyvoleného národa a Bůh je ustanovil jako vykonavatele Jeho vůle na zemi.⁸ Proto jsou Američané

4 Wald, D. Kenneth. *Religion and Politics in the United States*. New York: St. Martin's Press, 1986. 445 s.

5 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 54.

6 P. Johnson, *Dějiny amerického národa*, s. 20.

7 Tamtéž, s. 25.

8 Tamtéž, s. 35.

stále přesvědčení o nutnosti morálky a o svém výsadním postavení. Jeden z prvních kolonizátorů, John Daves, napsal do svého deníku:

„Je nad slunce jasnější, že my, Angličané, jsme spásným národem, kterého věčná a neomylná přítomnost Páně předurčila vydat se na cestu k pohanům v moři, na ostrovy a do slavných království, abychom tam kázali pokoj Páně. Cožpak nejsme my ti vyvolení, kdo usedli na hoře Sión, abychom přinášeli světlo ostatnímu světu? Cožpak nemáme za svou panovnici pravou služebnici Páně? My se proto musíme stát tím zářným poslem Páně a nikdo jiný.“⁹

Náboženství prvních kolonistů obsahovalo i myšlenku, že zbožným se daří lépe. To vedlo k pracovitosti, dodržování zákonů a k úspěšnému rozvoji obchodu. Kazatelé podporovali věřící v hromadění majetku a vnějšího symbolu vnitřní milosti. Honbou za úspěchem a jeho dosažením tak Amerika podkopávala své božské poslání. V polovině 18. století se Amerika hnala rychlým tempem vpřed a do popředí se dostala otázka, zda náboženství, které dalo život prosperitě, se nemělo stát ukončenou kapitolou amerických dějin. Společnost začala pociťovat krizi spojenou s ústupem síly starých kalvinistických dogmat, stále silícím odklonem od predestinace liberálním člověkem, sekularizací intelektuálního života, náboženským liberalismem a silícím deismem vyvolaným pronikáním osvícenectví. Obavy mezi lidem také vyvolával úpadek mravního i náboženského života ve městech i v odlehlých částech.¹⁰ Avšak místo zániku náboženství došlo ve 2. polovině 18. století k náboženskému oživení tzv. Prvnímu Velkému probuzení.¹¹ Další krize, spojená s úpadkem společnosti, která vedla k tzv. Druhému velkému probuzení, se udála na konci 18. století a trvala až do 40. let 19. století.

Jak je možné vyčíst ze zápisu Johna Davese i z událostí odehrávajících se v 19. a 20. století, náboženství hrálo významnou roli již od samého počátku kolonizace Spojených států i v jeho historii a je hluboko zakořeněné v americkém povědomí. Ani v současnosti tomu není jinak. To potvrzuje i průzkum prováděný organizací Pew Forum.

9 P. Johnson, *Dějiny amerického národa*, s. 20.

10 V. Dvořáková, *Spojené státy americké: společnost a politika*, s. 249.

11 *Tamtéž*, s. 248.

Výsledky průzkumu, který proběhl v roce 2014¹², ukazují, že náboženství hraje důležité místo u 81% americké populace. Z toho 53% uvádí, že náboženství je pro ně velmi důležité, 24% nějakým způsobem důležité a 11% ne příliš důležité, stejné procento lidí uvádí, že pro ně náboženství nehraje žádnou roli a jedno procento lidí se k otázce nedokáže vyjádřit.

Na faktu, že náboženství v americké společnosti hraje klíčovou roli, se shoduje i většina autorů bez ohledu na to, zda jsou vnější pozorovatelé, či naopak.¹³ Již v roce 1835 napsal francouzský politik a historik Alexis de Tocqueville¹⁴, že náboženství je považováno za důležitou a svým způsobem konstitutivní součást americké společnosti, politiky a tzv. amerického způsobu života.¹⁵ O významném postavení náboženství ve Spojených státech amerických se podobně vyjadřuje i již zmíněný Keneth Wald či americký historik, zaměřující se na náboženství, Walter Russell Mead.¹⁶ Ten píše:

„Náboženství bylo vždy hlavní silou v americké politice, vládě, identitě a kultuře. Náboženství tvarovalo charakter národa, pomáhá tvořit představy Američanů o světě a ovlivňuje způsob, jak Američané reagují na události za hranicemi svého státu. Náboženství vysvětluje i chápání Američanů sebe sama jako vyvoleného národa a přesvědčení, že mají povinnost šířit své hodnoty po celém světě. Samozřejmě, že ne všichni Američané věří těmto věcem.“¹⁷

1.2 Rysy amerického náboženství

Jednou ze základních charakteristik Spojených států amerických je rozmanitá etnická i náboženská příslušnost jejich obyvatelstva. Tato pluralita má svůj původ v samotném vzniku Spojených států a jeho historickém vývoji, neboť jak píše jedna z nejznámějších amerických historiček, Catherine Albanese: „Historie amerického náboženství [...] je paradoxním příběhem mnohosti náboženství a jednotnosti

12 Pew research Center. Importance of religion in one's life. *Pew research Center* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-3-13]. URL <<http://www.pewforum.org/religious-landscape-study/importance-of-religion-in-ones-life/>>

13 D. Václavík, *Proměny americké religiozity*, s. 9.

14 Více viz Tocqueville, de Alexis. *Demokracie v Americe*, Praha: Academia 2001.

15 D. Václavík, *Proměny americké religiozity*, s. 9.

16 Walter Russell Mead (narozen 12.06.1952) je americký akademik, profesor společenských věd a zahraničních věcí na Bard College.

17 Mead, Walter Russell „God's Country“. *Foreign Affairs*, (89/2006) [online]. 9/10 2006, [citováno 2015-3-15]. URL: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2006-09-01/gods-country>>

náboženství."¹⁸ Podle Václavíka lze fenomén pluralismu dokonce považovat za klíč k pochopení amerického náboženství.¹⁹ Náboženská mozaika Spojených států je velmi pestrá, „setkáme se zde s praktikováním naprosté většiny náboženství, která na světě existují, a mnoho náboženských směrů zde má svůj počátek.“²⁰

Vymezit základní rysy náboženství ve Spojených státech je velmi těžký úkol. Václavík ve své knize *Proměny americké religiozity* předkládá prvky amerického náboženství Clarka Wade Roofa, které podle Roofova názoru nejlépe charakterizují americké náboženství.²¹

➤ Jako první uvádí *svobodu (od) náboženství*. Svoboda náboženství nebo možnost být bez náboženství je zaručeno v Listině základních práv a svobod z roku 1791.²² V současnosti je svoboda náboženství základním právem každého občana Spojených států.

➤ *Zadruhé oddělení státu a náboženství*. Kongres nemůže vydávat podle prvního dodatku Ústavy Spojených států z roku 1791 žádné zákony, zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání náboženství.²³ V době svého vzniku nebyl tento model v tehdejší Evropě znám. Američtí státníci se v té době rozhodli, že bude lepší ponechat rozkvétající náboženství v čistě soukromé sféře. Nejvýznamnější státník tehdejší doby propagující tuto myšlenku byl Thomas Jefferson.²⁴ I když „v USA platí nominální odluka státu a církvi, dochází k neoficiální a

18 C. L. Albanese, *America. Religions and Religion*, s. 10.

19 D. Václavík, *Proměny americké religiozity*, s. 31.

20 Mrázek, Miloš. „Jeden národ pod ochranou boží.“ *Dingir* (2/2006) [online], [citováno 2015-3-15]. URL: < <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir206.pdf> >

21 D. Václavík, *Proměny americké religiozity*, s. 31.

22 Listina základních práv – dodatky ústavy USA 1789 [online]. Nedatováno, [citováno 2015-3-17] URL: < <http://www.zboriljosef.cz/files/Listina%20prav%20USA.pdf> >

23 Tamtéž.

24 Spoluautor Deklarace nezávislosti a třetí prezident Spojených států Thomase Jefferson považoval oddělení státu a církve za nezbytnou podmínku fungování demokratické a občanské společnosti. Předpokládal, že tento princip zaručí náboženskou toleranci a svobodu svědomí. Své myšlenky formuloval v dokumentu *Virginská statuta*, která se stala v roce 1786 součástí legislativy jeho domovského státu. Na druhé straně je oddělení státu a náboženství zakotvené v Ježíšově výroku: „Co je císařovo, odevzdejte císaři, a co je Boží, Bohu“ (Mk 12,17; Mt 22, 22; L 20,26), který má svoji tradici sahající až k Rogeru Williamsovi, novoanglickému protestantskému duchovnímu a zakladateli kolonie Rhode Island, jeden z prvních propagátorů náboženské svobody a oddělení církve od státu. Tento příklad by se mohl aplikovat na teorii amerického gnostického autora a vzdělance Stephana A. Hoellera, který tvrdí, že Amerika je tradicí šamanská, hermetická a puritánská. Podle Hoellera spojené státy neformovalo jen náboženství prvních kolonistů - puritánství, ale i hermetické myšlenky a šamanismus. Právě hermetismus ovlivnil Ameriku ve čtyřech bodech: rozdělení státu a církve, fungování Americké republiky jako monarchie, kde na místě monarchy je prezident, silně odráží

víceméně neformální součinnosti mezi státem (unií) a většími náboženskými uskupeními, jsou-li ochotna se podílet".²⁵ Vztah mezi státem a náboženskými společnostmi se nazývá občanské či civilní náboženství.²⁶ V praxi se americké *civilní náboženství* projevuje uctíváním národních válečných hrdinů, zakončováním projevů prezidentů slovy „Bůh žehnej Americe“, větou vkládanou do inauguračních projevů „V tom mi pomáhej Bůh“, recitací zákonodárců „jeden národ pod Bohem.“²⁷ Nejvyšší soud otvírá svá řízení zvoláním "Bože chraň tyto Spojené státy a tento počestný soud!", federální vláda rozeznává svátky jako Národní den modlitby, dále se objevuje například na bankovkách a mincích nápis „V Boha věříme“.²⁸ Pro Američany je rovněž typické používat náboženské symboly jako ozdobné prvky na různých budovách. Není divu, že v roce 1965 Eisenhower prohlásil uznání nejvyšší bytosti jako první a nejzákladnější vyjádření amerikanismu a že se v 50. letech stala Bible bestsellerem.

➤ Zatřetí *voluntarismus*, který nabádá, aby si každý člověk dle své vůle vybral své náboženství a rovněž ho i změnil.

➤ Začtvrté *kongregacionalismus*, kdy jsou dané komunity nezávislé, demokratické a fungují na lokální úrovni, a jsou tedy nezávislé na instancích vyšší moci. Tento způsob fungování daných komunit vede k tomu, že ve Spojených státech neexistuje jedna dominantní či monopolní církev. Melton tento stav označuje pojmem *denominatismus*:

hermetická myšlenka vůle lidu v americké společnosti a svoboda lidí, neboť dle hermetických pravidel lidský život nesmí být nikým řízen. Více viz Stephan A. Hoellera, *Freedom, Alchemy of a Voluntary Society*. Theosophical Pub. House, 1992. 263 s. ISBN 9780835606783.

25 Štampach, Ivan O. „Občanské náboženství.“ *Dingir* (2/2006) [online], [citováno 2015-4-18]. URL: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir206.pdf>>

26 Termín *civilní náboženství* poprvé použil francouzský osvícenský filosof Jean-Jacques Rousseau. Podle něj je civilní náboženství prvkem, který stmeluje společnost, je jejím základem. Tuto teorii později rozvinul Alexis de Tocqueville, který vychází ze sociálně-historického popisu rozdílů mezi evropskou a severoamerickou společností. Ve svém díle píše „Američané směřují ve svém duchu tak dokonale křesťanství a svobodu, že je pro ně téměř nemožné představit si jedno bez druhého.“ Americký sociolog Bellah se dlouhodobě zabýval různými projevy a výroky politiků a prezidentů Spojených států, aby prokázal jejich ovlivnění náboženskými myšlenkami. Od něho je znám pojem *americké civilní náboženství*. Podle něj je civilní náboženství ideou, kterou národy zkouší rozumět svým historickým zkušenostem a národům v náboženských termínech. Podle Huntingtona, vlivného amerického teoretika, právě díky civilnímu náboženství dokážou Američané skloubit sekulární politické zřízení s nábožensky fundovanou společností a dodávat tak svému patriotismu náboženské požehnání právě díky civilnímu náboženství.

27 Wald ve své knize píše, že americká existence je stále součástí božího plánu, který se například projevuje v recitaci zákonodárců ve frázi „jeden národ pod Bohem“. Uvádí, že tento jazyk vznikl v roce 1950: K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 54.

28 S. Huntington, *Kam kráčíš Ameriko*, s. 110-111.

„Denominace jsou stabilní primárně náboženská sdružení vznikající ve společnostech, které nejsou ovládnuty jedinou dominantní náboženskou strukturou. Ve společnostech, kde je církev propojena se státem, existuje jen jedno „náboženství“ a může zde být mnoho odlišných sekt“.

➤ Jako další rysy amerického náboženství Roof uvádí *populismus*, *aktivismus*, *pragmatismus* a *organizační inovativnost*. První z nich dává náboženským skupinám schopnost činně reagovat na potřeby společnosti či své komunity. *Aktivismus* se projevuje v činnostech náboženské společnosti při ovlivňování klíčových problémů ve společnosti. *Pragmatismus* vede k propojování náboženských aktivit s konkrétními cíli dané skupiny a *organizační inovativnost* vede skupinu k mobilizaci věřících.

1.3 Současná náboženská scéna

Je velmi těžké určit přesný počet věřících ve Spojených státech, neboť tam neexistuje žádné sčítání lidu ani žádná jeho obdoba. Nejpodstatnější záznamy v této oblasti poskytuje již zmíněný U.S. Religion Landscape Service, prováděný organizací Pew Forum. Podle posledních zveřejněných výsledků z roku 2014 se „americká společnost stává méně náboženskou,“²⁹ respektive že počet lidí hlásících se k určitým křesťanským náboženským společnostem klesl oproti výsledkům z roku 2007. Naopak počet lidí hlásících se k jinému než křesťanskému náboženství či žádné konkrétní organizaci stoupl.

29 Pew research Center. „U.S. Public Becoming Less Religious“ *Pew research Center* [online]. 3.11.2015, [citováno 2015-4-18]. URL < <http://www.pewforum.org/2015/11/03/u-s-public-becoming-less-religious/>>

Počty věřících v číslech z let 2007 a 2014 vypadají takto:

náboženská skupina	rok 2007 %	rok 2014 %	rozdíl %
Křesťané	78.4	70.6	-7.8
protestanti	51.3	46.5	-4.8
evangelikálové	26.3	25.4	-0.9
mainlain protestanti	18.1	14.7	-3.4
historické církve Afroameričanů	6.9	6.5	-0.4
katolíci	23.9	20.8	-3.1
pravoslavní	0.6	0.5	-0.1
mormoni	1.7	1.6	-0.1
svědci Jehovovi	0.7	0.8	+0.1
ostatní křesťané	0.3	0.4	+0.1
Ostatní nekřesťanská náboženství	4.7	5.9	+1.2
judaismus	1.7	1.9	+0.2
islám	0.4	0.9	+0.5
budhismus	0.7	0.7	-
hinduismus	0.4	0.7	+0.3
ostatní světová náboženství ³⁰	0.3	0.3	-
ostatní víry ³¹	1.2	1.5	+0.3
Ostatní	16.1	22.8	+6.7
ateisté	1.6	3.1	+1.5
agnostici	2.4	4.0	+1.6
nehlásící se k žádnému vyznání	12.1	15.8	+3.7
Nevědí/odmítli odpovídat	0.8	0.6	-0.2

Tabulka č.1 částečně převzato z Pew service³²

30 Z daného výzkumu není jasné, co míní autoři výzkumu pod pojmem ostatní světová náboženství.

31 Z daného výzkumu není jasné, co míní autoři výzkumu pod pojmem ostatní víry.

32 Pew research Center. „U.S. Public Becoming Less Religious“ *Pew research Center* [online]. 3.11.2015, [citováno 2015-4-18]. URL < <http://www.pewforum.org/2015/11/03/u-s-public-becoming-less-religious/>>

Daná čísla z obou výzkumů dokazují, že Spojené státy jsou velmi nábožensky založenou a především křesťanskou zemí. V současnosti se téměř 71% obyvatel hlásí ke křesťanství, necelých šest procent k nekřesťanské víře, necelých dvacet tři procent k žádné náboženské organizaci a necelé procento Američanů nedokáže s přesností říci, k jakému náboženství se hlásí, či vůbec k nějakému.

Z daného přehledu by se mohlo zdát, že se americká společnost pomalu obrací směrem k sekularizaci. Počet Američanů, kteří se nehlásí k žádnému náboženství, za sedm let výrazně vzrostl, a to z šestnácti procent na dvacet tři procenta populace. Malá část této skupiny jsou ateisté s třemi procenty věřících a agnostici s celkovým počtem čtyř procent. Těm, kteří se v průzkumu neztotožnili s žádným konkrétním náboženstvím, v tabulce označení jako *nones*, položili průzkumníci další otázku. Ta měla zjistit, jak důležitou roli hraje náboženství v jejich životě. Celkem čtyřicet čtyři procent uvedlo, že má pro ně náboženství velký význam, zbytek se pak vyjádřil, že pro ně náboženství není nijak důležité.³³ Z toho vyplývá, že velké části Američanů, kteří se neztotožňují s žádnou kongregací či náboženstvím, hraje v jejich životě náboženství určitou roli. S tím se ztotožňuje i Hout a Fischer, kteří ve svém článku píší, že tento trend nelze srovnat se sekularizací. Tito lidé se sice nehlásí k žádnému náboženství, nicméně téměř polovina z nich, 5-7 procent, pouze opustila používání preferované denominace.³⁴

Američané jsou i častými návštěvníky kostelů a bohoslužeb a víra je zde tedy do jisté míry společností očekávána.

33 Pew research Center. „American Religion: Complicated, Not Dead“. *Pew research Center* [online]. 12.5.2015 [citováno 2015-4-20]. URL <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/05/american-religion-complicated-not-dead/392891/>>

34 Hout, M., Fischer, C. S., More Americans have no Religious Preference, s. 2.

1.4 Dílčí závěr

Náboženství hraje v americké společnosti i celé americké historii významnou roli. První kolonisté tuto zemi osídlovali ve víře, že zakládají Boží nový Izrael, což jim dalo pocit výsostního postavení. Spojené státy jsou vnímány především jako křesťanská země, což podporuje fakt, že historii Spojených států formoval především protestantismus, a dále skutečnost, že téměř 84% obyvatel se hlásí ke křesťanství. Důležitým faktorem americké společnosti je i důraz na morálku, která zastává přední místo v aktivizaci náboženských skupin při ovlivňování politických témat.

K pochopení vlivu biblické ortodoxie na politický a společenský život jistě přispívá i představení hlavních rysů amerického náboženství, neboť právě fenomény náboženských skupin jako *populismus*, *aktivismus*, *pragmatismus* a *organizační inovativnost* mohou být klíčem k porozumění nejen chování biblické ortodoxie, ale i k šíři jejího vlivu.

2. Biblická ortodoxie

V této kapitole se pokusím biblickou ortodoxii definovat. Zaměřím se na etymologický význam a chápání pojmu biblická ortodoxie v evangelikálním prostředí a na zrod tzv. fundamentalistického hnutí, s kterým je biblická ortodoxie spřízněná a s kterým se někteří věřící patřící k fundamentalistickému hnutí sami ztotožňují. Současně se zaměřím na charakter biblické ortodoxie. Dále vymezím, kterých jednotlivců, hnutí, skupin a případně celých církví a denominací se biblická ortodoxie týká.

2.1 Etymologie

Pojem biblická ortodoxie se skládá ze dvou slov, biblická a ortodoxie. Slovo biblická není třeba blíže specifikovat, samo o sobě naznačuje, že jde o něco, co úzce souvisí s Biblií. Slovo ortodoxie se z etymologického hlediska skládá ze dvou částí, orthos a doxa. Obě slova jsou řeckého původu. Orthos znamená rovný, přímý, správný, doxa znamená mínění, zdání, učení, názor, v dalším významu pak dobrá pověst, čest a sláva. Spojením těchto dvou významů by tedy vyšlo správná sláva, mínění, učení či názor.

V křesťanském prostředí představuje ortodoxie zaprvé souhrnný termín pro označení pravoslavných církví, zadruhé znamená čistotu víry a její plnost neboli jistý postoj k víře.³⁵ V druhém případě je ortodoxie chápána jako klíč k pochopení pravdivosti víry a má formou výroků víry zachycovat zkušenosti lidí se zakoušením Boha. Tyto výroky se mají stát prvkem praktického života každého křesťana.³⁶ "Výraz ortodoxie ve smyslu "správné mínění" o otázkách víry má křesťanský původ a zpočátku se tím mínila zřejmě legitimní péče o čistotu a celistvost víry."³⁷

35 I. Štampach, *Náboženský fundamentalismus (přednáška)*. Pardubice: UPCE, 16.4.2014.

36 H. Pavlicová, *Slovník judaismus, křesťanství, islám*, s. 251.

37 Vyjádření doc. Štampacha k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 1.

Ačkoliv má pojem ortodoxie svůj původ v křesťanství, vžil se natolik, že se používá i v běžném životě. Pokud se v běžné řeči mluví o něčem ortodoxním, míní se tím lpění na tradičních naukách, názorech, ideologii či chování oproti novotám a reformám.³⁸

"Brzy však došlo ke zpředmětnění témat víry a prosadila se takřčená verbální ortodoxie. Znamená to, že to, co někdo tvrdí o tématech víry, musí být v souladu s tím, co o tom bylo oficiálně vyhlášeno, tedy s krédy, věroučnými články, dogmaty či konfesemi."³⁹

2.2 Vymezení pojmu v evangelikálním hnutí

Takřčená biblická ortodoxie (fundamentalistické hnutí) vznikla na základě snahy konzervativních křesťanů distancovat se od nábožensky liberálních názorů, které se v novověku prosadily v protestantských církvích vlivem pietismu a osvícenského racionalismu.⁴⁰ Podle Štampachových slov „vlivem pietismu docházelo ke koncentraci na vnitřní zbožné prožívání a k relativizaci textů a organizačních struktur. Konzervativní křesťané chtěli zastavit relativizaci křesťanských obsahů a zformulovat novou ortodoxii. Nazvali ji biblickou ortodoxií, protože nešlo o soulad s oficiálně vyhlášenými dogmaty (jako tradičně u pravoslavných a římských katolíků), nýbrž o souhlas s textem Bible. Lze tvrdit jen to, co je možno podložit Biblií. I životní praxe se musí opírat o Biblií.“⁴¹

I z knih a článků evangelikálních pastorů vyplývá, že biblická ortodoxie znamená doslovné chápání Bible, kdy text Bible je věřícími považován za autoritativní slovo Boží. Bývalý viceprezident organizace Focus on Family⁴² Mike Rosenbushe označuje *biblickou ortodoxii* jako biblickou pravověrnost.⁴³ A ten, kdo se jí drží, je přesvědčen, že

38 I. Štampach, Náboženský fundamentalismus (přednáška). Pardubice: UPCE, 16.4.2014.

39 Vyjádření doc. Štampacha k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 1.

40 Tamtéž.

41 Tamtéž.

42 Více o *Focus on Family* viz str. 25.

43 M. Rosebush, *Sanctification coaching*, s. 17.

Bible je Bohem inspirovaná, a proto věřícím překládá pravidla, podle kterých lze odlišit dobré chování od zlého.⁴⁴ Podobně se o biblické ortodoxii vyjadřuje i český křesťanský autor a člen Jednoty bratrské Pavel Steiger:

"Konzervativní přístup je biblická ortodoxnost, která nemá nic společného s pravoslavím. Její pravověrnost spočívá v tom, že Bible je bezchybná od začátku až do konce ve všech oblastech – v teologii, historii a vědě. Konzervativní ortodoxnost stojí na pozici, že hmotný svět, rozumový (duševní) svět, a duchovní svět tvoří trojjedinou hierarchicky vztažnou celistvost. Žádná z těchto tří oblastí není svébytná (autonomní). Ve světském a často i náboženském tisku je tento přístup nazýván "primitivní fundamentalismus"."⁴⁵

Weslyho biblický seminář pod pojmem biblická ortodoxie představuje doktrinní prohlášení víry. Na první místo klade Bibli, která byla jako nejvyšší svrchovaná autorita napsána slovy Boha a je tedy Bohem inspirována, neomylná a bez chyb. K Bibli zaujímají zcela loajální přístup a uctívají ji jako Bohem zjevené autorativní slovo Boží. Podobně se na toto téma vyjadřuje Maters ve své knize. Píše, že správný fundamentalista musí být rovněž bilicista, neboť každý fundamentalista věří v neomylnost Bible a její autoritu:

"Fundamentlaista je biblicista, protože věří, že Bible je dostatečným zdrojem veškerých informací v duchovní oblasti. Nikdy nesmí být narušena či doplněna žádným jiným autoritativním zdrojem. Fundamentalisté odmítají myšlenku, že Bůh promlouvá skrze kterýkoliv z následujících pramenů, (čárka s tečkou) přitom každý z nich v různých dobách převzal nadvládu nad Bibli. 1. Církevní tradice 2. Lidský rozum a poznatky 3. Církevní sněmy (synody) 4. Charismatická zjevení 5. Světská psychologie."⁴⁶

Maters Bibli označuje za jedinečnou neomylnou knihu, která je inspirována slovem Božím. Dle Materse každý fundamentalista musí věřit, že zjevení bylo dokončeno, pevně se držet jediné Bible a věřit v její úplnost a dostatečnost k naplnění

44 M. Rosebush, *Sanctification coaching*, s. 17.

45 P. Steiger, *Liberalismus versus fundamentalismus. Zápas o duši* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-1]. URL <<http://www.reformace.cz/zod/liberalismus-versus-fundamentalismus-cislo-38>>

46 P. Masters, *Jsmé Fundamentalisté?*, s. 29.

duchovní potřeby.⁴⁷

Nicméně najít definici biblické ortodoxie ve slovnících je nemožné a zdá se, že tento pojem není plošně rozšířen ani mezi vědeckými pracovníky, ani mezi věřícími. Tuto domněnku nepotvrzuje pouze odpověď Vojtíška na otázku: „Co znamená biblická ortodoxie?“ „Nevím, tento pojem bohužel neznám. Tuším, že by to mohl být pojem, který používají křesťanští fundamentalisté pro označení vlastního výkladu bible.“⁴⁸, ale i otázky mezi americkými věřícími typu "Co je biblická ortodoxie?", "Jsme členy této skupiny?"⁴⁹. Reverendku Susen Russell tento postoj věřících vůbec nezaskočil, neboť podle jejích slov je "biblická ortodoxie v současné době stále přetřásaným tématem, nebo alespoň spousta lidí zuřivě mluví o tom, kdo je jejím členem a kdo není - kdo opustil cestu biblické ortodoxie a kdo je zodpovědný za její definici“. Sama na tento typ otázek odpovídá takto:

"Biblická ortodoxie je v současné době navržena jako soubor kritérií pro určení, kdo je a kdo není součástí anglikánské víry. Ti, kteří se k ní hlásí, říkají, že pokud jste nepochopili, že Bible je neomylné, doslovné slovo Boží (tak jako ji chápou oni), pak nejste "ortodoxní" a opustili jste historickou víru."⁵⁰

Pastor Henry Lazenby upozornil na problém biblické ortodoxie. Ten dle něho nastává ve chvíli, když se člověk snaží dokázat doktrinální pravověrnost odvoláním na izolované biblické texty. Při této interpretaci neexistuje žádná jistota, že se opravdu jedná o biblickou ortodoxii, neboť člověk, který vnímá ortodoxii, založenou na vytržených textech tímto způsobem, pouze přijímá výchozí předpoklady, které jsou odvozeny od osobní historie osoby, která text interpretuje.

Ve chvíli, kdy dojde k přijetí souboru věroučných tezí a dogmat často pod hrozbou nějakého trestu, se jedná o tzv. verbální ortodoxii. Tato tzv. verbální ortodoxie vznikla mimo křesťanské prostředí. Jde o postoj, který má velmi blízko k myšlení

47 P. Masters, *Jsme Fundamentalisté?*, s. 29.

48 Vyjádření doc. Vojtíška k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 2.

49 S. Russel, *Biblical orthodoxy. Do justice* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-3]. URL: <<https://www.rci.rutgers.edu/~lcrew/dojustice/j208.html>>

50 Tamtéž.

fundamentalistického hnutí. Hlavní představitelé redukuje víru na slova, a tím způsobí

zničení víry jako osobního vztahu. Víra je zcela položena do oblasti tezí a jejich přijímání.⁵¹

Dr. Radner a Dr. Turner ve své knize dokonce píšou, že biblická ortodoxie neexistuje, jestliže jsou předložena určitá kritéria pro biblický výklad, jeho aplikace nebo autoritativně definovaný obsah biblického učení, které přijme jedna skupina.⁵²

2.3 Biblická ortodoxie a fundamentalistické hnutí

Biblická ortodoxie je často zmiňována v souvislosti s fundamentalistickým hnutím. Falwell⁵³ ve svém proslovu řekl, že „fundamentalismus není vždy charakterizován biblickou ortodoxií, ale i distancí od ultra-ortodoxie.“⁵⁴ V životopise Dr. Paula W. Rooda, prezidenta na Biola University, kterou založil Lyman Stewart v roce 1908 jako Biblický institut Los Angeles, se píše, že se již v roce 1916 zapojil do národního fundamentalistického hnutí a do boje o udržení biblické ortodoxie v amerických kazatelkách a seminářích.⁵⁵ Wesleyho biblický seminář⁵⁶ se představuje jako seminář, který se naprosto liší od ostatních, a svým zájemcům pokládá otázku: "Jste připraveni na rozdíly, které předkládá Wesleyho Biblický seminář?"⁵⁷ Jako jeden z bodů jeho jinakosti uvádí nekompromisní biblickou ortodoxii. V době skepticismu a nejistot se drží tradiční křesťanské ortodoxie, inspirované neomylnou Biblií". V knize

51 I. Štampach, Náboženský fundamentalismus (přednáška) Pardubice: UPCE, 16.4.2014.

52 E. Radner, P. Turner, *The Fate of Communion*, s. 63.

53 Americký evangelikální pastor, teleevangelista a konzervativní politický komentátor. Více viz str. 34.

54 Jerry Falwell. *Biblical Discernment Ministries* [online]. 1/1999, [citováno 2015-10-5]. URL <<http://www.rapidnet.com/~jbeard/bdm/exposes/falwell/general.htm>>

55 Biola Hall of fame [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-5]. URL <<http://100.biola.edu/index.cfm?pageid=33>>

56 Wesleyho biblický seminář vznikl, aby přední představitelé vyučovali nové metodistické pastory na jihu USA. Věří, že tento seminář není pouhým poskytováním nových informací, ale opravdovou přípravou na bohoslužbu. Dostupné na <http://www.wbs.edu/about/who-we-are.php>

57 Wesley biblical seminary, Who we are [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-10]. URL <<http://www.wbs.edu/about/who-we-are.php>>

„Fundamentalistický fenomén“ autorů Dobsona⁵⁸, Hindsona⁵⁹ a Falwella tito přímo ztotožňují fundamentalismus s biblickou ortodoxií, když píší, že se „fundamentalismus, jednoduše biblická ortodoxie, rozdělil stejně jako evangelikálové a jejich konkurenti“⁶⁰

Nicméně abychom mohli zcela ztotožnit výrazy fundamentalismus a biblická ortodoxie, je třeba pojem fundamentalismus chápat v jeho původním smyslu.⁶¹ Tedy jako hnutí, které se seskupilo kolem brožur *The Fundamentals*. Pokud bychom pojem fundamentalismus chápali v širším slova smyslu, byla by biblická ortodoxie jednou z podob náboženského fundamentalismu.⁶²

2.3.1 Fundamentalistické hnutí

Evangelikální fundamentalismus vznikl na přelomu desátých a dvacátých let 20. století ve Spojených státech amerických v evangelikálním hnutí. Evangelikální hnutí je v této práci chápáno jako široké, vnitřně diferenciované hnutí. Tvoří ho evangelikální denominace, samostatné sbory a evangelikální denominace uvnitř neevangelikálních denominací.⁶³ Toto hnutí vychází z protestantského křesťanství. Podle Vojtíška⁶⁴ vyplývá jeho charakteristika z hlavních náboženských kořenů. Mezi ně patří pietismus⁶⁵,

58 Americký evangelikální křesťanský autor, psycholog a zakladatel Focus on the Family, kterou vedl do roku 2003.

59 Ed Hidson je americký evangelikální autor a současný moderátor televizního pořadu *The King Is Coming*. Profesor eschatologie a starého zákona na Liberty University in Lynchburg, Virginia.

60 M. E. Marty, *Insiders Look at Fundamentalism*. *Christian Century* [online], [citováno 2015-10-15], URL: <<http://www.religiononline.org/showarticle.asp?title=1706>>

61 Vyjádření doc. Štampacha k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 1.

62 Tamtéž

63 Například evangelikální křídlo v rámci anglikánské církve.

64 Z. Vojtíšek, *Evangelikalismus, Lidé města Urban people*. 16/2004 s. 44.

65 Pietismus je hnutí tzv. Niterné zbožnosti, název je odvozen z latinského slova *pietas* neboli zbožnost. Vzniklo v 17. a 18. století v protestantských (především německých) církvích. Cílem tohoto hnutí byla vnitřní obnova těchto církví.

puritánství⁶⁶, probuzenectví⁶⁷ a filosofie zdravého rozumu.⁶⁸ Mezi charakteristické znaky, které z těchto hnutí evangelikalismus převzal, patří povzbuzování k modlitbám, zbožnému životu a čtení z Bible, misijní, sociální a vzdělávací činnost od pietistů. Dále je kladen důraz na odpovědnost ve všech oblastech života, samostatnost jednotlivých církevních obcí, rovnost mezi příslušníky a všeobecně mravní aspekty z proudu puritánství, na konverzi, rozvíjení kvalit křesťanského života a na svobodnou vůli člověka ze sociálního hnutí probuzenectví.⁶⁹ A konečně laický charakter nově vznikajícího evangelikálního hnutí a přesvědčení, že správným nástrojem pro poznání Bible je zdravý rozum ze školy zdravého rozumu. Mezi další charakteristiky evangelikálního hnutí patří úcta ke křesťanské Bibli jako k božím slovu, individuální, osobní prožívání víry, důležitost misie, náboženské společenství ve sboru i v rodině, paracírkevní aktivity⁷⁰ a blízké očekávání Ježíšova návratu na zem a s tím spojené obnovení lidského společenství.⁷¹

Na počátku 20. století čelil ve svých řadách evangelikalismus jak strachu z liberálních teologií, tak i šířícího se modernismu a osvícenských myšlenek. V důsledku rozmachu Darwinovy teorie, liberalizace genderových rolí, tlaku populární kultury a celkově se měnícího pohledu na život i svět se mnozí evangelikálové obraceli ke zdůraznění neomylnosti Bible jako přímého Božího slova.⁷² V tuto dobu se mezi evangelikály začal šířit dispenzacionalismus a s ním nejen jeho přístup k Bibli, ale i dispenzacionalistické přesvědčení, že lidské dějiny mají vyvrcholit druhým příchodem Krista a vytržením svatých. Podle Vojtíška se právě vlivem příklonu mnoha amerických evangelikálů k dispenzacionalismu otevřela cesta ke vzniku fundamentalistického hnutí

66 Puritánství vzniklo v polovině 16. století v Anglii za účelem "očistit" anglikánskou církev ve smyslu kalvinismu. Kládli důraz na soukromou zbožnost a veřejnou mravnost.

67 Probuzenectví je často chápáno jako synonymum k pojmu evangelikalismus. Nicméně probuzenectví může být i sociální hnutí, které je spojené s lidmi, kteří přišli o své sociální i náboženské kořeny. Tzv. Probuzení jsou typická pro americkou společnost a jsou označována jako tzv. Velká probuzení.

68 Z. Vojtíšek, *Evangelikalismus, Lidé města Urban people*, s. 27.

69 Skotská škola, jejíž představitel Thomas Reid navázal na v 18. století na Aristotelovu filozofii zdravého rozumu. Ve *zdravém rozumu* spatřovali vrozenou schopnost všech lidí a chápali ho jako předpoklad k porozumění poznání a jistoty o Boží existenci.

70 Z. Vojtíšek, *Evangelikalismus, Lidé města Urban people*, s. 26-32.

71 Tamtéž.

72 Tamtéž.

mezi nimi.⁷³

V článku Hartmana a Emersona má každé fundamentalistické hnutí, a tedy i to americké, několik základních prvků: marginalizace náboženství, selektivita, dualistické vidění světa, mileniasmus a mesianismus. Dále jsou vzhledem k organizaci jeho skupin považováni jednotlivci buď za ty, kteří náleží do skupiny, nebo jsou mimo ni (a tedy fundamentalisty nejsou), členové se chápou jako vyvolení, jejich organizace jsou autoritářské a životní styl musí odpovídat jejich vidění světa.⁷⁴

V brožurce „Jsme fundamentalisté?“ Peter Masters píše, že v současnosti existují dva druhy evangelikálů. Staří evangelikálové neboli fundamentalisté a noví, kteří se v padesátých letech začali označovat pojmem novoevangelikálové (neo-evangelikálové).⁷⁵ Podle Materse k tomuto rozdělení došlo v osmdesátých letech 20. století mezi baptistickými sbory v Británii. Důvodem rozdělení byl theologický liberalismus. Tehdy odešlo mnoho pastorů v oddanosti Písmu a věřili, že je to příkaz Páně, aby neměli společenství s těmi, kteří popírají inspirovanost Písma a spasitelnou pravdu evangelia.⁷⁶ Podobný střet týkající se neomylnosti Bible a šířícího se liberalismus se velmi brzy přesunul i na území Spojených států amerických. Vojtíšek ve svém článku použil podobné dělení. Od fundamentalistů se oddělili tzv. noví evangelikálové či neoevangelikálové, kteří začali používat nejnovější metody porozumění Bible, ostatní modernistické inovace a nesouhlasili s fundamentalistickými postoji vůči sekulární společnosti a jejich antiintelektualismu.⁷⁷

Příčinou sporů byl theologický liberalismus a šířící se modernismus. Jedna skupina hájila skloubení víry s moderní vědou a druhá nikoliv. Z ničeho nic se pomalu rozpadalo tradiční pojetí vzniku světa. Ti, kteří začali zastávat moderní přístup k životu, se začali označovat novoevangelikáni⁷⁸ a druzí dostali nálepku fundamentalisté, oddaní základům

73 Z. Vojtíšek, Evangelikalismus, *Lidé města Urban people*, s. 42.

74 Michel O. Emerson, David Hartman: "The Rise of Religious Fundamentalism", *Annual Review of Sociology*, vol.32 2006, s. 127-144. [online], [citováno 2015-10-25]. URL: <
<http://www.jstor.org/stable/29737734?> >

75 P. Masters, *Jsme Fundamentalisté?*, s. 5.

76 Tamtéž, s. 7.

77 Z. Vojtíšek, Evangelikalismus, *Lidé města Urban people*. 16/2004, s. 44.

78 Později novoevangelikálové od tohoto názvu ustupují a označují se jednoduše jako evangelikálové.

biblické doktríny. Podle fundamentalistů je text Bible doslovným záznamem skutečné události přesně tak, jak se odhrála.⁷⁹ Snaha o sjednocení konzervativců byla založena na boji s nesprávnou doktrínou, tedy liberální teologií. Podle článku Emersona a Hartmana: „Spíše než mnoho současných fundamentalistických hnutí, americký protestantský fundamentalismus z počátku 20. století... byl spíše vnitřní náboženský boj s dalšími protestantskými lidmi a organizacemi.“⁸⁰

Zásadním rozdílem se tedy stal přístup a zacházení s Biblií. Fundamentalisté považují Biblii za diktát od Boha, tedy jako doslovný nadiktovaný text. Biblický pisatel je fundamentalisty považován za inspirovaného. Pokud nebyl přímo přítomen dané události, zažil vnitřní zkušenost s danou událostí. Následně mu Duch svatý vložil do mysli touhu zapsat danou událost a zároveň pisatele ochránil před všemi omyly. Naopak liberální křesťanství preferuje dva druhy výkladu. Zaprvé hermeneutický, jehož cílem je především vypovědět o tom, jaké sdělení daný příběh současnému čtenáři předkládá, zadruhé využívá exegezi, která zkoumá především věcné souvislosti a snaží se, aby čtenář text správně pochopil. I přesto, že fundamentalisté považují Biblii za neomylný text, obsahuje tolik sporných bodů, že i oni jsou nuceni biblické události vykládat. Z pozice biblistů je pak často forma jejich výkladu pokládána za tzv. eisegesi, tedy takovou formu výkladu, kdy v textech nalézají významy, které tam nejsou.

Kdy tedy fundamentalistické hnutí vzniká? Přesné datum vzniku nelze uvést. Skupina se formovala pomalu na popud určitých náboženských změn a společenské krize, tak jak k tomu ve Spojených státech bývá. I fundamentalistické hnutí je reakcí na neúnosné morální, společenské a náboženské poklesky. Navíc je třeba brát na zřetel, že fundamentalistické hnutí spíše spojovalo pět základních bodů neboli pětibodové krédo⁸¹ z roku 1895, místo přesně určených pravidel, závazků a vnitřní organizace.

Již na konci 19. století se radikálové z různých náboženských společností scházeli na tzv. Biblických konferencích. Jednotliví příslušníci byli z řad baptistů, presbyteriánů,

79 Martin Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 10.

80 Michel O. Emerson, David Hartman, The Rise of Religious Fundamentalism, *Annual Review of Sociology*, vol.32 2006, s. 127-144. [online], [citováno 2015-10-25]. URL: <
<http://www.jstor.org/stable/29737734?> >

81 Více viz str. 30.

kongregacionalistů, premilenialistů, metodistů, adventistů a dalších. Poprvé se objevuje fundamentalistická podoba. Bylo vytvořeno Niagárské krédo z roku 1878 a pětibodové krédo z roku 1895. Pětibodové krédo se stalo nosným pilířem fundamentalistického hnutí. Mezi tyto tzv. fundamenty patří 1.verbální inspirace a neomylnost bible tzv. Biblická ortodoxie, 2. božství Ježíše Krista, 3.zástupné vykoupení skze Ježíšovu smrt, 4. tělesné vzkříšení Ježíše Krista, 5. viditelný druhý příchod Ježíše Krista.⁸² Jak si můžeme všimnout, první bod je z těchto bodů nejdůležitější, neboť zbylé čtyři body z něho vycházejí, přesněji řečeno vychází přímo z Bible, kde jsou tyto události sepsány. Tyto body nebyly vybrány náhodně. Byly pečlivě zvoleny, neboť právě ty byly nejvíce zpochybňovány liberální teologií.⁸³ Dovršení fundamentalistických tendencí bylo přijetí vytvoření série dvanácti brožur s názvem *The Fundamentals: A Testimony To The Truth* (Fundamenty: Svědectví pravdě) vycházejících v letech 1910 - 1915 v milionových výtiscích.

Podle názvu těchto brožur poprvé označil toto hnutí nálepkou fundamentalisté⁸⁴ Curtis Lee Laws, redaktor amerického baptistického listu *The Watchman Examiner*. Učinil tak v roce 1920 ve svém článku, když psal o událostech, odehrávajících se v Severní baptistické konvenci. Konzervativní a antimodernističtí baptisté této konvence usilovali o svolání konference na téma fundamenty. V článku je Laws označoval jako kazatele, "kteří byli připraveni jít do „bitvy králů“ za své zásady (fundamenty)."⁸⁵ Novinář Henry Louis Mencken pak v roce 1924 označil jižní část Spojených států amerických, kde se fundamentalistické hnutí nejvíce soustředilo, pejorativním označením "biblický pás".⁸⁶

První fundamentalistická konference se konala ve Philadelphii v roce 1919. Nesla název *World's Christian Fundamentals Association* (Světové konferenci o křesťanských základech).⁸⁷ Této konferenci se účastnilo tisíce kazatelů a příznivců, kteří termín fundamentalismus oficiálně přijali. Brzy se toto alternativní označení stalo běžně

82 Martin Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 10.

83 Tamtéž.

84 Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 10.

85 P. Masters, *Jsmo Fundamentalisté?*, s. 7. Martin Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 10.

86 Z. Vojtíšek, *Evangelikalismus, Lidé města Urban people*, s. 43.

87 Martin Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 41.

užívaným termínem a radostně se k němu přihlásili i autoři Fundamentů a jejich sympatizanti.⁸⁸ Výsledek této konference byl zaznamenán v publikaci *God hath Spoken*, kde byly sepsány hlavní body ohrožující fundamentalistické hnutí.⁸⁹ Mezi ně patřil nejen teologický liberalismus a modernismus, ale i darwinismus, vyšší kritika Bible, lhostejnost vůči morálce, racionalismus i římský katolicismus.

Časem "kvůli podezření z dobrovolné intelektuální omezenosti fundamentalistů nabytí pojem fundamentalismus pejorativní nádech, proto se fundamentalističtí evangelikálové začali označovat jako konzervativní křesťané"⁹⁰ či o svém pojetí mluvili raději jako o biblické ortodoxii.⁹¹ Na změnu jejich postoje k označení fundamentalisté měl velký vliv také názor "kritických pozorovatelů, kteří shledávali analogické jevy v jiných vyznáních (například v římskokatolickém tradicionalismu) a v jiných náboženstvích (například islámská salafíja)."⁹²

2.3.1.2 The Fundamentals: A Testimony To The Truth (Fundamenty: Svědectví pravdě)

The Fundamentals: A Testimony To The Truth je série původně dvanácti brožur, obsahující celkem 90 článků, vydaných v letech 1910 - 1915. Hlavním důvodem sepsání tohoto díla je rozhodnutí vedoucích osobností evangelikálního hnutí postavit se modernismu. V téměř tisícistránkovém díle 65 autorů polemizuje s biblickou kritikou, liberální teologií a rovněž se socialismem a křesťanskými sympatiemi k němu.⁹³ Jednotlivé články se také věnují otázce Bible jako Bohem inspirovaného Slova

88 I. Štampach, Přínos křesťanské sociální etiky k tématu sociální spravedlnosti. *I.O. Štampach*, [online]. 2.2.2015 [citováno 2015-10-26]. URL: <<http://ivan-stampach.bloger.cz/Duch-a-soucasnost/Prinos-krestanske-socialni-etiky-k-tematu-socialni-spravedlnosti>>

89 Více viz *God hath spoken: twenty-five addresses delivered at the World Conference on Christian Fundamentals, May 25-June 1, 1919*. New York: Garland Pub., 1988. 449 s. ISBN 9780824050245.

90 Vyjádření doc. Vojtíška k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 2.

91 Vyjádření doc. Štampacha k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 1.

92 Tamtéž.

93 I. Štampach, Přínos křesťanské sociální etiky k tématu sociální spravedlnosti. *I.O. Štampach*, [online]. 2.2.2015 [citováno 2015-10-26]. URL: <<http://ivan-stampach.bloger.cz/Duch-a-soucasnost/Prinos-krestanske-socialni-etiky-k-tematu-socialni-spravedlnosti>>

(přibližně jedna třetina článků), "ostatní pak prosazují konzervativní přístup k takovým otázkám, jakými je Ježíšovo narození z panny, zázraky, vzkříšení, stvoření světa a podobně."⁹⁴

Fundamenty jsou zcela jedinečným dílem pro obranu doslovného chápání Bible a nelze ho považovat za jakýsi ucelený teologický systém. Tento sborník se spíše používal jako poznávací znamení příznivců tohoto hnutí.

Označovat fundamenty za čistě americký čin by bylo chybou, neboť články nebyly sepsány pouze americkými pastory, ale i pastory z Anglie, Německa, Skotska, Irska a Kanady. Ve formování evangelikálních skupin byl tento skutek velmi důležitým přelomem, kdy se takto shrnuté věroučné body dostaly k široké i chudé veřejnosti. O rozšíření těchto dvanácti svazků se zasloužili dva miliardáři - Lyman Stewart a jeho bratr Milton Stewart. Bez jejich finanční pomoci by fundamentalisté nebyli schopni financovat veškeré náklady spojené s tiskem. Knihy se rozesílaly zadarmo i mimo území Spojených států.

2.4 Charakter biblické ortodoxie

Pro tuto skupinu je charakteristické pevně se držet pětibodového kréda a upřímně v něj věřit. Na prvním místě je již několikrát zmiňovaná verbální inspirace a neomylnost Bible, z čehož vyplývá i mnoho skutečností a zásad, které by měl každý člen a posléze celá společnost dodržovat. Každý by měl tedy věřit v božství Ježíše Krista, jeho zástupné vykoupení všech lidí, jeho tělesné vzkříšení a každý by měl očekávat jeho druhý příchod. Mimo to z Bible vyplývá i mravní chování, které je z pozice zastánců biblické ortodoxie silně obhajováno, stejně jako křesťanské ideály, tradiční funkce rodiny, denominace zastávající biblickou ortodoxii, školství bez darwinismu a mnohé jiné. Důležitým dílem jsou i Fundamenty, kde je vidět značná snaha dokázat, že Písmo je skutečným autentickým záznamem Božích záměrů a vyslovuje se k mnoha tématům v souladu s cíli a myšlením biblické ortodoxie. Hlavním nepřitelem starého pořádku byly

⁹⁴ Z. Vojtíšek, *Fundamentalismus*, připravovaný článek pro studentský sborník, viz příloha 3.

myšlenky, které s sebou nesl modernismus, racioanlismus a darwinismus. Hlavním cílem bylo porazit teologický liberalismus. Denominacím, které zastávaly liberální teologii, byla také vyčítána smířlivost s imorálním chováním, jehož znakem je například krátké oblečení, tanec, hudba a všechny formy společenského života, které vedou k pokušení.⁹⁵ Dalším ohrožením pro církve z hlediska liberální společnosti byla vidina centralizace církví. "Jejich strach byl ještě umocněn hrůznou vidinou vzniku "Ligy církví", uskupení vznikajícího z křesťanských církví včetně katolické a ortodoxní, což byl návrh některých protestantů jako analogie k "Lize národů"".⁹⁶

2.5 Hnutí a jednotlivci hlásící se k biblické ortodoxii

Zastánci biblické ortodoxie netvoří jednotně definovatelné hnutí s datem svého počátku či seznamem svých členů. Nelze tedy jednoznačně předložit definitivní soupis všech hnutí a skupin, které se k němu hlásí. Skutečnost, že ve Spojených státech existuje velké množství náboženských společností, denominací a kongregací, celou situaci jen ztěžuje.

Jak již bylo řečeno, biblická ortodoxie vychází z evangelikalismu a hlásí se k ní mnoho z jeho členů. Vezme-li se v úvahu širší evangelikální hnutí mezi členy biblické ortodoxie, lze počítat jak jednotlivce, tak individuální kongregace z mnoha denominací tohoto hnutí. Rovněž existuje mnoho nezávislých fundamentalistických náboženských společností po celých Spojených státech. Typickými denominacemi, z nichž lze mnohé spojovat s biblickou ortodoxií, jsou baptisté⁹⁷, kongregacionalisté⁹⁸, metodisté⁹⁹,

95 M. Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 51.

96 Tamtéž, s. 50.

97 Evangelikální křesťanské společenství, které vzniklo v 7. století v Anglii. Její členové zdůrazňují nutnost osobně a vědomě vyznat svoji víru přijetím křtu. Jejich organizační struktura je kongregační, každý sbor je samostatný a každý člen se podílí na jeho vedení.

98 Kongregacionalisté či presbyteriáni jsou puritáni. Ti usilovali o očištění episkopální anglikánské církve ve smyslu kalvinistickém. Puritáni se rozštěpili na presbyteriány a kongregacionalisty. Kongregacionalisté usilovali o samostatnost jednotlivých sborů (kongregací), které mohou být spojeny volně. Presbyteriáni prosazují organizaci hnutí jako vícestupňové správy, kdy se její členové podílejí na její správě za pomoci jimi volených starších neboli presbyterů, kteří vedou daný sbor. Ti volí zástupce do regionálních orgánů i do orgánů celé církve.

99 Metodistické hnutí vzniklo v 18. století v Anglii působením Johna Wesleye. Ten kázal v duchu

adventisté a letniční křesťané^{100, 101}.

Snad největší fundamentalistická náboženská společnost je Southern Baptist Convention (SBC). Počet jejich členů se odhaduje na 16 milionů s více než 39 000 kongregacemi. V současnosti je rozšířená po celých Spojených státech a je důležitou politickou silou, neboť jižní baptisté byli vždy politicky aktivní.¹⁰² Mezi fundamentalisty patří také spíše obyvatelé jižních států, již zmíněný Biblický pás.

Mezi nejvýznamnější hnutí, reprezentující názory biblické ortodoxie, patřila Morální většina založená Jerrym Falwellem a současně působící Křesťanská koalice založená Patem Robertsonem. Koncem sedmdesátých let vznikl také například Křesťanský hlas. V současnosti působí organizace Focus on Family, Family Research Council, Concerned Woman of America.

Mezi hlavní postavy biblické ortodoxie patří například již zmíněný Jerry Falwell, dále James Dobson, Ralph Reed, Bille Bright, Donald Wildmon, Tim LaHaye, Gary Bauer či Pat Robertson.¹⁰³

probuzenectví a své kázání chápal jako misií uvnitř anglikánské církve. Později, když mu anglikánští biskupové kázání v jejich kostelech zakazovali, našel své spojení v Americe. Později, když se metodistická církev zorganizovala, byly přijaty články víry, které Wesley vybral z článků anglikánské církve. Pro své skupiny také sepsal „všeobecná pravidla“, mezi ně patří všeobecné vykoupení (Kristova oběť je za všechny lidi), pokání (pokání je prostředek, víra podmínkou spásy), ospravedlnění z víry, potřeba znovuzrození, svědectví Ducha svatého (že jsem dítětem Božím), svatost a posvěcení života, možnost konečného odpadlictví (odpadnutí od víry).

100 Letniční hnutí neboli pentekostalismus je evangelikální hnutí, které klade zvláštní důraz na přímou zkušenost s Bohem prostřednictvím křtu Duchem Svatým ve smyslu biblického záznamu Letnic.

101 I. Štampach, Přínos křesťanské sociální etiky k tématu sociální spravedlnosti. *I.O. Štampach*, [online]. 2.2.2015 [citováno 2015-11-26]. URL: <<http://ivan-stampach.blogger.cz/Duch-a-soucasnost/Prinos-krestanske-socialni-etiky-k-tematu-socialni-spravedlnosti>>

102 P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 421.

103 O všech bude podrobněji pojednáno v následující kapitole.

2.6 Dílčí závěr

Jak již bylo jednou řečeno, pojem biblická ortodoxie lze definovat v několika základních rovinách. Zaprvé je možné biblickou ortodoxii zcela ztotožnit s fundamentalistickým hnutím, jehož někteří členové se tak sami označují. Ovšem je důležité brát na zřetel, že pokud jsou tyto dva pojmy brány jako synonyma, fundamentalismus je třeba v tomto pojetí chápat v prvotním významu. Tedy jako hnutí, které vzniklo na počátku 20. století ve Spojených státech amerických s cílem vymezit se vůči modernistickým a liberálním tendencím, které se prosazovaly v křesťanských skupinách. V tomto případě lze vedle označení biblická ortodoxie a fundamentalistické hnutí či fundamentalismus zařadit i označení konzervativní křesťané, kdy o této skupině jako o fundamentalistech mluví spíše kritici.

Zadruhé lze biblickou ortodoxii chápat jako samotný přístup ke svatým textům jednotlivci, kongregacemi a denominacemi křesťanských fundamentalistů. Biblická ortodoxie by tak označovala vlastní výklad Bible, který je ve vědecké oblasti nazýván jako doslovný.

S termínem v této práci zacházím tak, jak je definován v předešlých dvou bodech. Za podstatné ovšem považuji uvést i další souvislost mezi biblickou ortodoxií a fundamentalismem, kdy je biblická ortodoxie jednou z podob náboženského fundamentalismu. V tomto případě je pojem fundamentalismus chápán jako jev vyskytující se v různých náboženských tradicích. Pojem fundamentalismus v tomto pojetí získal negativní nádech a může sloužit i jako pejorativní označení.

Z daných skutečností vyplývá, že pojem biblická ortodoxie nemá jednotnou definici a není všeobecně rozšířen a používán. A to ani mezi běžnými věřícími, ani mezi akademiky.

3. Politická agenda americké "biblické ortodoxie"

Zastánci biblické ortodoxie jsou členy jednotlivých organizací, které jsou známé pod pojmem křesťanská pravice. Cílem této kapitoly bude zaprvé stručné představení křesťanské pravice a postavení biblické ortodoxie v rámci tohoto hnutí, zadruhé se zaměří na skupiny, hájící témata biblické ortodoxie, které nejvíce ovlivňovaly a ovlivňují společnost Spojených států. Zároveň představí principy, na kterých tyto skupiny fungují, aby se jejich názory na prosazovaná témata dostaly k široké veřejnosti. Zatřetí se bude věnovat vlivu a konkrétním způsobům, kterými tyto skupiny ovlivňují veřejné mínění při volbě prezidenta. Začtvrté se zaměří na obhajovaná témata biblické ortodoxie.

V průřezu celé této kapitoly budou postupně popisovány konkrétní metody a prostředky boje, aktivity a kampaně, které zastánci biblické ortodoxie používají pro prosazení svých cílů.

3.1 Křesťanská pravice

Křesťanská pravice je souhrnný název pro americké křesťanské konzervativce, kteří se organizují do skupin za účelem ovlivnit politický a společenský život. Termín se začal používat především ve Spojených státech pro označení křesťanské pravicové politické frakce, ale podobná hnutí se objevují i v jiných zemích.¹⁰⁴ Hnutí je také známo pod názvem Náboženská pravice nebo Nová křesťanská pravice, která "byla stylizována médii a akademiky"¹⁰⁵ v roce 1980 při kandidatuře Ronalda Reagana. Pojem se používá přibližně od 70. let 20. století a podle Meada jeho kořeny sahají až na počátek 20. století, kdy se od evangelikálů vyčlenil hlavní liberálně zaměřený proud.¹⁰⁶

104 Viz např. Kanada, Severní Irsko, Belgie či Nizozemsko a další.

105 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 216.

106 Mead, Walter Russell „God's Country“. *Foreign Affairs*, (89/2006), [online]. 9/10 2006 [citováno 2015-12-3], URL: <http://www.islamdaily.org/en/world-issues/america/4764.gods-country.htm>>

Křesťanská pravice není homogenní hnutí. Její jádro tvoří evangelikální protestanti – fundamentalisté čili biblická ortodoxie a konzervativní náboženská aktivisté z řad charismatiků a neoevangelikálů (občas nazývaní mainstream evangelikálové).¹⁰⁷ Ovšem hnutí je v různých případech podporováno i politicky konzervativními mainlain protestanty, židy, mormony, svědky Jehovovými, adventisty sedmého dne, ale třeba i konzervativními římskokatolíky.

O co se tedy křesťanská pravice snaží? Stoupenci tohoto hnutí mají především ambice ovlivňovat americký veřejný život a politiku a ne se soustředit pouze na obhajobu teologické koncepce. Soutřeďují se na sociální problémy a svými aktivitami se snaží aktivovat americké voliče. Snaží se především o obranu tradičních křesťanských hodnot a institucí.¹⁰⁸ Křesťanská pravice je přesvědčena, že společnost se stala bezbožnou a postrádá pevné morální standardy. Základními nepřáteli se jim staly tzv. sekulární humanismus, liberalismus a modernismus.

Na počátku sedmdesátých let 20. století se začaly utvářet první organizace křesťanské pravice. Za nejstarší organizaci je považován tzv. Křesťanský hlas (Christian Voice).¹⁰⁹ Následně byl vytvořen Náboženský křesťanský kulatý stůl (The Religious Roundtable). Mezi hlavní a nejvlivnější organizace patří Morální většina (Morality Majority), kterou časem vystřídala Křesťanská koalice (Christian Coalition).

Organizace tvořící křesťanskou pravici lze podle Marka J. Rozella a Clyda Wilcoxe¹¹⁰ rozdělit na dvě vlny. První je charakteristická extremistickou a konfrontační rétorikou. Tyto skupiny se při svém působení nezaměřovaly tolik na lokální úroveň a nesnažily se zaujmout i ostatní křesťany.¹¹¹ Jednalo se především o první tři jmenované organizace - Křesťanský hlas, Náboženský křesťanský kulatý stůl a Morální většinu. Svým počátečním působením lze k této vlně zařadit i Křesťanskou koalici, ta se ale při

107 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 237.

108 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 213.

109 Tamtéž, s. 214.

110 Rozell, J. Mark, Wilcox, Clyde. „Second coming: The Strategies of the New Christian Right.“ *Political Science Quarterly*, vol. 63, 1996. s.508-542. [online], [citováno 2015-12-3] URL: http://www.jstor.org/stable/2152322?seq=1#page_scan_tab_contents> C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 64-65.

111 J. Rozell, C. Wilcox. „Second coming: The Strategies of the New Christian Right.“ *Political Science Quarterly*, 1996, s. 271-272.

svém vývoji proměnila v plně profesionální zájmovou skupinu. Zaměřila se na vytvoření struktur na nejnižší, tedy voličské (grass-root) úrovni, a na vytvoření tzv. lokálních poboček. Pozitivnější přístup také zaujala k vytváření konfesních koalic a snažila se omezit ohnivou rétoriku. Svými postoji a cíli nemířila již pouze na své nejbližší, ale snažila se je přiblížit celé společnosti.¹¹² Tyto organizace využijí sofistikované politické strategie k dosažení svých cílů. Vytváří spoustu technik ke tréninku svých členů, aby věděli, jak se chovat při politických akcích, pořádají státní i lokální semináře, včetně workshopů. K dosažení svých cílů začínají používat nové komunikační strategie – na internetu například poskytují aktuální zprávy, které mají neustále informovat jejich aktivisty.¹¹³ Sem patří nejenom Křesťanská koalice, ale i další současně působící skupiny např. Focus on Family, Alliance Defending Freedom, American Family Association, Family Research Council, Concerned Women for America, Southern Baptist Convention Ethics and Religious Liberty Commission a Faith & Freedom Coalition. Člen neziskové organizace Amerického společenství pro oddělení církve a státu (Americans United for Separation of Church and State) Simon Brown v roce 2012 zařadil všechna jmenovaná společenství (mimo organizací Křesťanský hlas a Náboženský křesťanský kulatý stůl) jako nejvlivnější organizace křesťanské pravice.¹¹⁴

3.1.1. Morální většina Jerryho Falwella

Morální většina byla konzervativní politická organizace založena v roce 1979 se sídlem v Lynchburgu ve Virginii koncentrující se především v jižních státech Spojených států. Její zakladatel Jerry Falwell, fundamentalistický baptistický kazatel a televizní evangelista, se narodil v roce 1933 ve Virginii do chudé rodiny a v dospělosti se stal

112 J. Rozell, C. Wilcox. „Second coming: The Strategies of the New Christian Right.“ *Political Science Quarterly*, 1996, s. 271-272.

113 Tamtéž, s. 279.

114 S. Brown, The 10 Most Dangerous Religious Right Organizations, *Church & State Magazine*, October 2, 2012 [online], [citováno 2015-12-4] URL: <http://www.alternet.org/belief/10-most-dangerous-religious-right-organizations>>

velmi bohatým¹¹⁵.

Nejprve hlásal slovo Boží pouze pro malé skupinky lidí, ovšem v roce 1964 již jeho proslovy vyhledávalo tisíce návštěvníků. Kolem roku 1985 se počet členů Morální většiny blížil k 24 tisícům. Během tohoto období vytvořil univerzitu, zařízení pro léčení alkoholiků atd. Jeho kázání se vysílalo na stovkách amerických stanic. V nich vyjadřoval svůj nesouhlas s kouřením, nošením krátkých sukní atd. Falwell zpočátku do politiky vstoupit nechtěl.

I přes prvopočáteční nesouhlas Jerryho Falwella s jakýmkoliv zásahem do politiky, se Morální většina stala organizací, která měla měnit americkou politiku. Pomohla vystavět cestu pro novou úroveň účasti a vlivu na americkou politiku evangelikálů.¹¹⁶ Ostatní členové a hlavní představitelé této skupiny rovněž jako Jerry Falwell patřili k nezávislým baptistickým sborům. Svého vrcholu dosáhla na počátku 80. let 20. století. Morální většina si nárokovala reprezentovat křesťanskou Ameriku skličující sekularizací americké kultury a politiky. Falwell se nechal slyšet, že Amerika čelí jistému nebezpečí, pokud bude upuštěno od amerického židovsko-křesťanského dědictví.¹¹⁷

Podle Walda byla Morální většina především lobbistickou¹¹⁸ organizací, která se prohlašovala více za lokální skupinu místo toho, aby jí ve skutečnosti byla. Ovšem mezi její snahy patřilo i podněcování věřících k účasti u voleb. Například při volbě prezidenta Reagana měl vliv Jerryho Falwella a Morální většiny nezastupitelnou roli.

Morální většina bojovala proti potratům, antikoncepci, darwinismu, kritizovala fondy pro chudé, podporovala školní modlitby, socialismus a moderní stát Izrael.¹¹⁹ Na konci své éry vzbuzoval Falwell i Morální většina v lidech nejistotu, Jerry Falwell působil jako ztřeštěnec a jeho organizace byla označena jako bigotní a intolerantní. V lednu 1986 Jerry Falwell oficiálně ukončil činnost Morální většiny a nahradil ji Liberty

115 Tzv. americký sen je rozšířený fenomén především ve Spojených státech, kdy se z chudého člověka stane pomocí tvrdé práce, úsilí a chytrosti bohatý člověk.

116 R. Chapman, *Culture Wars*, s. 367.

117 Tamtéž, s. 367.

118 Lobbistická skupina představuje společenství, které sleduje a prosazuje společné zájmy v médiích, na veřejnosti, u orgánů státu a jeho představitelů.

119 R. Chapman, *Culture Wars*, s. 367.

Foundation. Ta byla o tři roky později zcela vystřídána Křesťanskou koalicí Pata Robertsona.

Morální většina sice zanikla v roce 1986, ale byla obnovena při Bushově kandidatuře pod názvem Koalice Morální většina.

3.1.2 Pat Robertson – Christian coalition of America (Křesťanská koalice)

Pat Robertson se narodil v roce 1930. Je to nejen americký televizní kazatel, ale i výkonný předseda a bývalý ministr jižních baptistů. V roce 1987 se rozhodl kandidovat na prezidenta Spojených států. Jeho kandidatura byla protkána tím, co chtěla americká společnost. Prosazoval návrat tradičních prorodinných hodnot, návrat žen do domácnosti, sexuální zdrženlivost a hájil boj proti potratům. Dále se snažil aktivizovat křesťanské občany. Chtěl, aby se navrátilo křesťanství do škol a úřadů. Prezidentem se nestal, zmobilizoval však velký počet aktivistů, získal dobré finanční výsledky a neočekávaně mnoho voličských hlasů.¹²⁰

Po neúspěšných volbách založil organizaci Christian coalition of America (Křesťanská koalice), která dosáhla značných úspěchů. Jejím prvním ředitelem se stal Ralph Reed, americký politický aktivista, který usiloval o republikánskou nominaci na úřad guvernéra státu Georgia, ve které neuspěl. Organizace se zaměřila na zmobilizování občanů k registraci do voleb, obhajovala modlitby ve školách, rodinný život a guerillovou válku ve Střední Americe.¹²¹ Ve svém programu měla boj proti pornografii, potratům, homosexualitě a feminismu. Křesťanská koalice funguje na federální úrovni a podařilo se jí vytvořit sofistikované lobby ve Washingtonu. Funguje ovšem i na nižší úrovni. Měla mnoho místních poboček a pořádala spoustu lokálních akcí od protestů po podporu kandidátů na prezidenta. Rovněž každoročně pořádá výroční konference tzv. Road to the victory (Cesta vítězství), aby se zde mohli setkávat

120 R. Matthews, M. Gilbert, *Obamagelicals How the Right Turned Left*, s. 107.

121 R. Chapman, *Culture Wars*, s. 88.

aktivisté, pořádat přednášky, workshopy a aby zde mohla probíhat školení účastníků.

Robertson si založil rozsáhlé impérium zakotvené v Christian Broadcasting Network v roce 1960 ve Virginii. Stanice začala vysílat o rok později. Zpočátku fungovala pouze jako lokální stanice, později své vysílání rozšířila do 200 zemí. Hlavním programem je Klub 700, který je vysílán od roku 1966, kde Pat Robertson pronesl většinu svých provokativních prohlášení. Rozsah vysílání je široký – nonstop modlicí linka, animované biblické příběhy atd.

V roce 1978 založil vlastní univerzitu Regent University. Studuje na ní kolem 6 tisíc studentů. Na této škole probíhá výuka biblického učení a produkuje tak křesťanské vůdce. Pravicovou legální skupinu the America Center for law and Justice (ACLJ) založil v roce 1990 ve Virginia Beach. Zaměřuje se na vedení právních sporů, poradenství, vzdělávání a na podporu advokátů účastnících se procesů ve prospěch náboženských a občanských práv občanů. K centru je přidruženo několik pořadů, vysílaných v rádiích – Jay Sekulow živě, ale i v televizích ACLJ This Week (ACLJ tento týden).

K nejdůležitějším požadavkům Křesťanské koalice, zvaných jako Desatero, patří: přijetí zákonů zakazujících potraty a homosexualitu, zavedení povinné modlitby do škol, ukončení školních programů sexuální výchovy, zrušení veřejných institucí financujících umění a humanitární akce (jakožto ohnisek prosáklých homosexualitou) a zrušení veřejného rozhlasového a televizního vysílání.

Křesťanská koalice nikdy nezanikla, ale je v současné době v ústraní.

3.1.3 James Dobson a Focus on the Family

Focus on the Family je organizací sídlící v Coloradu, která existuje od roku 1977. Jejím zakladatelem je James Dobson, evangelikán a psycholog, narozen v roce 1936. Tato nezisková organizace není jen striktně politická, ale poskytuje i prorodinné služby

veřejnosti, "pečuje a brání rodinný svět"¹²². I když Focus on the Family nepůsobí jako politická organizace, v několika případech se v politice angažovala – například při volbách v roce 1996. V tomto období například mnoho členů volalo a posílalo dopisy do Kongresu, aby ovlivnili republikánské politiky. Dobson se také k politickým volbám vyjadřoval ve svém rádiovém pořadu.¹²³

Focus on the Family se stala jednou z největších neziskových organizací v Americe, která dosáhla zájmu mezinárodní posluchačů. Má svůj vlastní rozhlasový program, který je vysílán na 80 televizích a 4000 radiových stanicích a spolupracuje s více než 70 přidruženými organizacemi. Ty například poskytují voličské průvodce při volbách a snaží se veřejně ovlivňovat politiku.¹²⁴ Na svých webových stránkách informuje o spirituálních, sociálních, ale i politických problémech. Všeobecně bojuje proti pěti antirodinným společenským "nemocem" - feminismu, pornografii, nevěře, homosexualitě a potratům. Na politické úrovni se pak snaží prosadit nábožensky konzervativní názory ve veřejné politice. Není aktivní jen na federální úrovni, ale disponuje i 35 přidruženými pobočkami na státní úrovni. Skupina byla ve svých snahách úspěšná například při prosazování práva rodičů na výuku v domácnosti či v posílení práv v potírání dětské pornografie.

Dobson si založil vlastní skupinu Focus on the Family Action, která byla aktivní mimo jiné při volbách 2004. Původní organizaci opustil v roce 2010. Jejím současným prezidentem je Jim Daly.

3.1.4 Family Research Council

V roce 1981 skupina konzervativních křesťanů v čele s Jamesem Dobsonem založila organizaci s názvem Family Research Council. Ta funguje jako nezisková legislativní pobočka zabývající se výzkumem veřejné politiky a rovněž se zaměřuje na

122 P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 171.

123 Tamtéž, s. 474.

124 Tamtéž, s. 171.

vzdělávání veřejnosti.¹²⁵ Zcela samostatná se stala v roce 1992, kdy se odtrhla od Focus on the Family a zřídila Family Research Council Action. Ta jí slouží ke vzdělávání široké veřejnosti a kulturních vůdců v tradičních amerických hodnotách. Také podporuje filozofii otců zakladatelů a povahu spořádané svobody. Zaměřuje se na zachování a prosazování zájmů rodiny, víry a svobody v politické aréně.¹²⁶ Její iniciativa je podobná jako u organizace Focus on Family s tím rozdílem, že klade větší důraz na lobbing na federální i státní úrovni.

Family Research Council se zaměřuje na obhajování politické iniciativy. V rámci splnění tohoto úkolu provádí komplexní výzkum politické situace a snaží se informovat občany o současné politice. K tomuto účelu využívá rádiové i televizní vystoupení svých členů, informační letáky, články v novinách i na internetu. Vytvořila také vlastní rozhlasové studium Washington Watch a disponuje patnácti periodiky. Snaží se tak ovlivnit aktivisty, kteří by poskytli grassroot podporu jejich cílů. V současné době je prezidentem Tony Perkins, bývalý republikánský člen Sněmovny reprezentantů v Louisianě a neúspěšný kandidát o post v Senátu v roce 2002.

Z prezidentů Family Research Council stojí za zmínku například Gary Bauer, konzervativní aktivista, politik a jižní baptista. Gary Bauer je jeden z fundamentalistických vůdců, který byl většinu svého života politicky aktivní. Nejen, že sloužil osm let v Reaganově administrativě, ale také kandidoval za Republikánskou stranu v roce 2000. Poté, co obdržel porážku v primárních volbách, opustil i tuto organizaci. Během svého působení v této organizaci založil například politický akční výbor the Campaign for Working Families (Kampaň pro pracující rodiny) a podpořil velkými finančními částkami politické kandidáty, kteří sdíleli jeho názory.

125 P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 163.

126 About FRC action, The Legislative Affiliate of Family Research Council. *FRC action*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-10]. URL: < <https://www.frcaction.org/about> >

3.1.5 Concerned Women for America

Společnost byla založena Timem a Beverly LaHaye v roce 1979. Tim LaHaye je fundamentalistický autor, evangelikální ministr a řečník.

Na svých webových stránkách¹²⁷ se reprezentují jako největší ženská politická organizace, která se snaží vnést biblické principy do veřejné politiky. Na těchto stránkách uvádí, že jejich cílem je bojovat proti potratům, feminismu, pornografii, právům homosexuálů či obchodu s bílým masem. Mezi její další aktivity patří boj za reformu veřejného vzdělávání, obhajování státu Izraele a výuku kreacionismu.

Od počátku je silně decentralizovaná, její působení je na úrovni grass-root organizací, ale působí i na federální a státní úrovni.

K dosažení svých cílů bojují podobně jako ostatní skupiny křesťanské pravice. Lidem rozesílají emaily, informují své členy o legislativních krocích prostřednictvím dopisů i brožur. V mnoha případech je i možné, že pošlou lidem předepsaný dopis, který se má doplnit a poslat přímo legislativním zástupcům.¹²⁸

3.1.6 Faith & Freedom Coalition

Faith & Freedom Foundation založil Ralph Reed v roce 2009 po neúspěšné kandidatuře na guvernéra státu Georgia. Již pouhé tři roky po založení se mohla tato skupina pyšnit půl milionem členů. Na svých webových stránkách se skupina reprezentuje jako grass-root organizace, která chce mobilizovat lidi víry, ovlivňovat veřejnou politiku, chránit důstojnost života a manželství a bojovat za uzákonění legislativy, která všeobecně posiluje rodiny. Staví se také za podporu Izraele.¹²⁹

Již za pouhé tři roky získala více než pět set tisíc členů a v současnosti má pobočky ve třiceti státech Spojených států. Funguje na lokální, federální i státní úrovni. Svých

127 About us. *CWA – concerned woman of America*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-11]. URL: < <http://www.cwfa.org/about/> >

128 P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 116.

129 About the Faith and Freedom Coalition, *Faith and Freedom Coalition*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-12]. URL: < <http://www.ffcoalition.com/about> >

cílů se snaží dosáhnout pomocí mobilizování aktivistů přes webové a sociální sítě.¹³⁰

Faith & Freedom Foundation neskryvá svoji snahu nalákat konzervativní voliče k volbám a své úspěchy zveřejňuje na svých webových stránkách. Podle údajů z roku 2009 podporovalo volbu jejího kandidáta na prezidenta Chrise Christieho 1,16 milionu voličů, skupina vydala necelý milion volebních průvodců, uskutečnila jeden milion telefonátů a rozeslala kolem 1,3 milionu e-mailů.¹³¹ Podobné aktivity vyvíjí u ostatních, nejen prezidentských voleb. V roce 2012 tak například hostila fórum pro GOP prezidentské kandidáty ve čtyřech státech. U současných primárních voleb, které se mají uskutečnit v roce 2017, se snaží ze všech sil, aby se do voleb zapojilo co nejvíce voličů.¹³²

3.1.7 American Family Association

American Family Association (AFA), neziskovou organizaci, založil metodistický ministr Donald Wildmon v roce 1978 v Mississippi. Původně bojovala proti neslušným pořadům v televizi, později se ale rozhodla bránit zájmy morálních hodnot člověka. Organizace tak zahájila kampaně bojující proti pornografii, nevhodným učebnicím, právům homosexuálů a potratům. Nejprve se Wildmon snažil ovlivnit veřejnost z domova, později vytvořil celonárodní síť skládající se z více než 160 rozhlasových poboček. V současnosti na svých webových stránkách uvádí, že si klade za cíl informovat křesťanské voliče ve státních i národních volbách tak, aby hlasovali moudře.¹³³

130 Faith and Freedom Coalition, American United for separation of church and state [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-12]. URL: < <https://www.au.org/resources/religious-right/faith-and-freedom-coalition> >

131 About the Faith and Freedom Coalition, *Faith and Freedom Coalition*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-13]. URL: < <http://www.ffcoalition.com/about> >

132 Elisabeth Flock, Faith and Freedom Coalition Conference: Most Bizarre Statements. *US news and world report*, [online].14.6.2013 [citováno 2015-12-3]. URL: < <http://www.usnews.com/news/blogs/washington-whispers/2013/06/14/fridays-most-bizarre-statements-from-the-faith-and-freedom-coalitions-road-to-majority-conference> >

133 Kerby Anderson, Election 2016: The Christian Vote. *American family association*. [online].1.2.2016, [citováno 2015-12-13]. URL: < <https://www.afa.net/the-stand/election/2016/02/election-2016-the-christian-vote/> >

AFA působí na lokální i celostátní úrovni. Její součástí je mnoho místních poboček, které vedou své vlastní kampaně. Mezi její aktivity patřilo například bojkotování reklam na kondomy či snaha zakázat financování National Endowment for the Art.¹³⁴ Rovněž vedou kampaně, kdy lobbují v kongresu. AFA některé ze svých bojů vyhrává. Například se jí podařilo domluvit se s několika korporacemi, aby neprodávaly pornografické časopisy.¹³⁵

Práva této skupiny zastává centrum pro právo a politiku AFA-Center for Law and Policy založené v roce 1988, které má jako hlavní cíl obhajovat konzervativní křesťany ve Spojených státech.

AFA je v současnosti stále aktivní organizací, která podporuje volební boje kandidátů na politické posty. Pro nadcházející voby, které se odehrají v roce 2017, již vydávají volební průvodce, " aby voličům pomohli vidět důležitost ve volbách a poskytl jim prostředky k tomu, aby mohli inteligentně udělit svůj hlas."¹³⁶

3.1.8 Alliance Defense Foundation

Alliance Defense Foundation je právní firma, založená v roce 1994 Billem Brightem, americkým evangelikálem, který o sobě prohlašoval: "Nejsem fundamentalistou, i když jsem fundamentální v celé své nauce."¹³⁷

Tato právní skupina byla založena, aby mohla bránit křesťanské rodinné hodnoty.¹³⁸ Jejím hlavním cílem je bojovat s nejvyšším soudem, který se stal jedním z úhlavních nepřátel fundamentalistů a celé křesťanské pravice, neboť to je právě kolikrát on, kdo rozhoduje v jejich neprospěch a nepodporuje jejich snahy.

134 P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 22.

135 Tamtéž, s. 23.

136 Kerby Anderson, Election 2016: The Christian Vote. *American family association*. [online]. 1.2.2016, [citováno 2015-12-13]. URL: <<https://www.afa.net/the-stand/election/2016/02/election-2016-the-christian-vote/>>

137 Bright Bill, A slave for christ. *The Christian Broadcasting Network*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-3]. URL: <<http://www1.cbn.com/interview/bill-bright-slave-for-christ>>

138 Alliance Defense Fund. *People for the american way*, [online]. 2006, [citováno 2015-12-14]. URL: <<http://www.rightwingwatch.org/content/alliance-defense-fund>>

3.2 Podpora a vliv členů Biblické ortodoxie při volbě prezidenta

Biblická ortodoxie je aktivní při státních i celostátních volbách. Podporu svých kandidátů vyjadřují při volbě do školských rad, guvernérů, kongresmanů i prezidentů. Sám Jerry Falwell zpočátku nesouhlasil se zásahem duchovních do politiky.¹³⁹ Terčem kritiky se mu stali ti duchovní, kteří zasahovali v boji pro získání práv pro Afroameričany. Duchovní podle jeho názoru měli zachraňovat duše a šířit evangelium. Nakonec ale svůj postoj změnil. Nesouhlasil například s nástupem levicových soudců do Nejvyššího soudu¹⁴⁰ a nemohl podpořit ani demokratickou administrativu Jimmyho Cartera.¹⁴¹ Nejvyšší soud zasáhl fundamentalisty především sérií rozhodnutí od zrušení modlitby ve školách, přes legalizování pornografie, až po povolení potratů v 60. a 70. letech 20. století. Postoje a názory Jimmyho Cartera¹⁴², kterého strana zpočátku podporovala, zapříčinila ztrátu jeho podpory z řad fundamentalistů a evangelikálů celkově. Ti svoji podporu přeorientovali k Republikánské straně. Výsledkem těchto událostí byl jejich příklon k Reaganovi, na čemž měl zásluhu i Jerry Falwell. Byl to právě on, kdo přivedl milióny voličů k Republikánské straně nebo si to alespoň myslel.¹⁴³ S politickým aktivismem nesouhlasilo i mnoho dalších členů z fundamentalistických kruhů. Nejen na základě jejich nepolitického statutu, ale nelíbilo se jim ani spojenectví s konzervativními katolíky¹⁴⁴, které nepovažovali za křesťany.¹⁴⁵

139P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 171.

140 R. Chapman, *Culture Wars*, s. 367.

141 Administrativa prezidenta Jimmyho Cartera evangelikální křesťany natolik vyděsila, že i přes počáteční podporu začali kolektivně podporovat Republikánskou stranu a jejich kandidáty.

142 Křesťanskou podporu při volbách se pokusil získat Nixon i Jimmy Carter. Nixon oslovoval konzervativní křesťany v oblasti jižního pásu, kde navštěvoval kostely a vybízel tím k jeho zvolení. Strategie byla vcelku úspěšná. V roce 1972 získal 86 % voličů mezi bílými návštěvníky kostela a 71% voličů mezi jižními baptisty. Od té doby byla snaha o mobilizaci konzervativních křesťanů stále běžnější. Se skutečnou mobilizací konzervativních křesťanských voličů lze spojovat až Jimmyho Cartera. Ten se prohlašoval za born-again křesťana. Jimmy Carter byl prvním prezidentem, jenž pronikl do světa s buditelskou křesťanskou vírou.

143 Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006. [online], [citováno 2015-12-14], URL: <
<http://www.jstor.org/stable/23921480?> >

144 Například John Hagee, Jimmy Swaggert, Jerry Falwell nebo Bob Jones se neobávali veřejně kritizovat katolíky či vystupovat proti

145 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, Educational Policy 2009, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-14], URL: <
<http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short> >

Z první akademické studie, která se v předešlých letech zabývala veřejným názorem a příklonem k nějaké politické straně¹⁴⁶, vyplynulo, že bílí jižní baptisté se spíše klonili k Demokratické straně.¹⁴⁷ Ačkoliv se konzervativní křesťané přiklonili k Republikánské straně plně až při volbě R. Reagana, projevila se změna v jejich podpoře kandidáta na prezidenta již v 60. letech minulého století, kdy Demokratická strana nominovala na pozici kandidáta na prezidenta katolíka¹⁴⁸. Od této doby hrála podpora fundamentálních voličů zastoupených v již sofistikované síti organizací křesťanské pravice významnou roli při volbě prezidentů.

3.2.1 Podpora Ronalda Reagana

V roce 1981 si Jerry Falwell nárokoval zodpovědnost za zapojení mnoha voličů v souboji o získaný prezidentský post Ronaldem Reaganem.¹⁴⁹ I přesto, že byl tehdejší americký prezident Jimmy Carter sám vyznáním evangelikální křesťan. Ronald Reagan se stal vcelku rychle miláčkem křesťanské pravice.¹⁵⁰ Důvodem bylo jeho sebevědomé působení a příslib změny především v sociální politice. Všeobecně vlídný přístup k postavě Reaganově se mezi stoupenci křesťanské pravice rozšířil také proto, že během cesty na konferenci v Dallasu tehdejší budoucí hvězda křesťanské pravice, pastor James Robison, Reagana připravil na jeho řeč.¹⁵¹ V ní Reagan slíbil, že se bude mimo jiné snažit o uzákonění agendy biblické ortodoxie.

Reagan se ve Spojených státech do historie zapsal jako konzervavec se vším

146 Spojené státy jsou v praxi systémem dvou politických stran, Demokratické a Republikánské. Zástupci jsou obecně voleni většinovým systémem. Pro vítězství postačuje získání nejvíce hlasů ze zúčastněných kandidátů, není třeba nadpoloviční většiny.

147 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 210.

148 Katolicismus se stal plně respektovanou náboženskou společností až po druhé světové válce. Avšak předpokladem k plnému začlenění katolíků do americké společnosti bylo jejich přizpůsobení se protestantismu. Bylo tedy třeba přijmout za své některé protestantské prvky. Například při bohoslužbě bylo zapotřebí dávat větší důraz na kázání, další změny proběhly ve správě farností a obcí, v misijních aktivitách apod.

149 Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006. [online], [citováno 2015-12-14], URL: <<http://www.jstor.org/stable/23921480?> >

150 Tamtéž.

151 Tamtéž.

všudy. I když členy Morální většiny nebyl považován za perfektního konzervativce, v jejich očích byl stále lepší než Carter. Byl to občasný návštěvník kostela¹⁵² z tzv. mainline protestantů a bývalá holywoodská hvězda. Byl to nejen antikomunista a zastánce svobodného trhu, ale i propagátor takzvaných tradičních či křesťanských hodnot. Tím, jak Reagan zahrnul politické úsilí konzervativních evangelikálních vůdců do svého programu, stále více přitahoval pozornost příznivců nové křesťanské pravice.¹⁵³

Morální většina ovlivňovala všemožnými prostředky volby. Svými akcemi usilovali o mobilizaci nejen politiků, ale i náboženských vůdců, což se jim i dařilo. Falwellova skupina utratila 10 milionů na podporu Ronalda Reagana. Pro jeho podporu se Falwell vyjadřoval nejen v komerčních rádiích a televizi. V roce 1979 založil lobby v hlavním městě Washington D.C., kde získal téměř 83 000 e-mailových adres, kam rozesílal, proč volit právě Reagana. Mimo tyto aktivity dokázal aktivovat i ostatní konzervativní křesťany. Skupina Náboženský stůl zřídila pomocné pastory, aby pomáhali podporovat jejich cíle v aktivizaci voličů a aby volili morální kandidáty. Evangelikální aktivisté se snažili informovat voliče o jednotlivých kandidátech, zakládali výbory v kostelech, potenciální voliče kontaktovali pomocí telefonních čísel z telefonních seznamů a organizovali dopravu k volebním urnám.¹⁵⁴ Všechny ovlivněné náboženské skupiny pak nabádaly pastory, aby se zapojili do volební kampaně a zapůsobili na věřící v nutné přítomnosti být ve volebních místnostech.¹⁵⁵

K vítězství Reagana se Aaron Haberman¹⁵⁶ vyjádřil, že Morální většina věřila, že "má konečně prezidenta, který by propagoval jejich agendu eliminace potratů, obnovil školní modlitby a dostal vládu pryč ze soukromých škol".¹⁵⁷ Již během podpory ve

152 C. Wilcox, C. RobinsonRobinson, *Onward Christian Soldiers*, s.140-141.

153 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 216.

154 B. Buursma, A New Crusade..., *Chicago Tribune*, Aug. 31 1980. [online], [citováno 2015-12-15], URL: < <http://archives.chicagotribune.com/1980/08/31/page/21/article/a-new-crusade>> u

155 Tamtéž.

156 Aaron Haberman je americký učitel a akademik, který se zaměřuje na americkou historii. Mimo jiné se zaměřuje na výzkum problematiky školní modlitby, politizaci konzervativních křesťanů a na náboženství v moderní americké politice.

157 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, *Educational Policy* 2009, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-14], URL: < <http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short>

volebním klání ovšem někteří experti na náboženství ve veřejné sféře vyjadřovali své pochybnosti. Například luteránský pastor a učitel na University of Chicago Divinity School Martin E. Marty tvrdil, že je možné, že křesťanská pravice bude s vládou Reagana nespokojená: "Tak, jak ukazuje kampaň, Reagan vytváří vzdálenost mezi ním a křesťanskou pravici."¹⁵⁸ A bylo tomu opravdu tak. Ronald Reagan se tak stal prezidentem, který více sliboval a méně činil.¹⁵⁹ Reagan nepodpořil žádný z důležitých sociálních problémů jako potraty nebo školní modlitby, protože sociálními otázkami by se zabýval až ve chvíli, kdy bude vyřešená ekonomická situace států.¹⁶⁰ Již v roce 1981 jako hlavní bod své administrativy představil snížení daní v zemi a stabilizaci ekonomiky.

"Náboženští konzervativci byli převálcováni Bílým domem, i když o tom ani nevěděli,"¹⁶¹ prohlásil zklamaně Ralph Reed. Zakladatel Morální většiny Paul Weyrich shrnul vztah mezi Reaganovou érou a křesťanskou pravici následovně: "Mnoho z nich (vůdců křesťanské pravice) by si nepřipustilo, že byli zklamaní... (Reagan) byl tak milý muž, nechtěli se vyrovnat se skutečností, že pro ně nic zásadního neudělal."¹⁶² Z celé situace vyplynulo, že křesťanská pravice nebyla tak důležitá pro Reagana jako on pro ni.¹⁶³ On jim dal legitimnost na veřejnosti a oni jemu volební hlasy.¹⁶⁴ Nicméně když se Reagan v roce 1982 ucházel o post prezidenta, odmítl ho například Pat Robertson podporovat. I přes jeho selhání při podpoře agendy biblické ortodoxie Reagan získal v druhém volebním klání 80% hlasů z řad fundamentalistických voličů.¹⁶⁵ Pro

158 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, *Educational Policy* 2009, [online]. Nedaťováno, [citováno 2015-12-14], URL: <<http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short>>

159 K. Wald, *Religion and politics in USA*, s. 164.

160 Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006. [online], [citováno 2015-12-16], URL: <<http://www.jstor.org/stable/23921480?>>

161 D. Banwart, Jerry Falwell, the Rise of the Moral Majority, and the 1980 Election. *Western Illinois Historical Review*, Vol. V, Spring 2013. [online], [citováno 2015-12-16], URL: <<http://www.wiu.edu/cas/history/wihr/pdfs/Banwart-MoralMajorityVol5.pdf>>

162 Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006. [online], [citováno 2015-12-16], URL: <<http://www.jstor.org/stable/23921480?>>

163 Tamtéž.

164 Tamtéž.

165 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, *Educational Policy* 2009, [online]. Nedaťováno, [citováno 2015-12-14]. URL: <<http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short>>

fundamentalisty byl stále nadějí na lepší budoucnost. Haberman tento fakt vysvětluje tím, že tito voliči nemohou podle svého svědomí zvolit demokratickou stranu.¹⁶⁶ Proto i navzdory tomu, že Republikánská strana zanedbala mnohé z agendy biblické ortodoxie, volí ji, neboť neexistuje žádná třetí strana, ke které by se přiklonili.¹⁶⁷

3.2.2 Podpora George H. W. Bushe a kandidatura Pata Robertsona

Ve volbách v roce 1988 vyhrál George H. W. Bush, muž, který se stal již ve čtyřiceti letech milionářem a byl viceprezidentem za Reaganovy vlády. Překvapující událostí byla kandidatura Pata Robertsona, politického nováčka. Ten se rozhodl kandidovat již v roce 1986, ale pouze za předpokladu, že "obdrží 3 000 000 podpisů od ostatních bílých protestantů žádajících ho, aby tak učinil,"¹⁶⁸ a tak se i stalo. Pat Robertson oznámil svoji kandidaturu v roce 1987. Robertsonovo rozhodnutí vyústilo z naprostého zklamání z Reaganovy vlády.¹⁶⁹ Jeho hlavní úsilí směřovalo k vítězství v Jižní Karolíně. "Pokud by Robertson nemohl vyhrát v Jižní Karolíně navzdory jeho zřejmého úspěchu v roce 1987 v okresních Senátorských klubech, bylo by pochybné, aby vyhrál někde jinde."¹⁷⁰ Z toho důvodu noviny v Jižní Karolíně obsahovaly mnoho antikampaní napadajících George H. W. Bushe. Robertson vedl svoji kampaň v duchu podpory témat Morální většiny. Byl zastáncem práva na život, podporoval tradiční prorodinný život, chtěl prosadit změnu federálního rozpočtu a eliminovat vliv státního odboru školství na školy. Zajímavostí při jeho kandidatuře bylo, že dokázal oslovit velkou skupinu lidí, kteří ho byli ochotni podpořit. Od nich získával i peníze na svoji kampaň, ve které obdržel 10,1 milionů dolarů.¹⁷¹ Ve svých projevech deklaroval Spojené

166 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, Educational Policy 2009, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-14], URL: <<http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short>

167 Tamtéž.

168 R. Matthews, M. Gilbert, *Obamagelicals How the Right Turned Left*, s.18.

169 Tento jeho postoj vyplynul z naprostého zklamání z Reaganovy vlády.

170 L. Moreland, R. Steed, T. Baker, *The 1988 Presidential Election in the South: Continuity Amidst Change in Southern Party Politics*, s 126.

171 Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006. [online], [citováno 2015-12-20]. URL: <<http://www.jstor.org/stable/23921480?> >

státy jako křesťanskou zemi a chtěl rovněž aktivizovat křesťanskou pravici k akci.¹⁷² To se mu však nepovedlo a Morální většina jeho kandidaturu nepodpořila. I přesto v roce 1988 například Falwell a mnoho dalších vůdců křesťanské pravice při kandidatuře podpořili G. H. W. Bushe místo Robertsona.¹⁷³ Kampaň Pat Robertsona tak skončila dříve, než byly ukončeny primární volby. Podle Penninga měl Robertsonův neúspěch dvě hlavní příčiny. Zaprvé se lidé báli mít v úřadu prezidenta kazatele, čímž by mohlo dojít k narušení oddělení státu od církve, a zadruhé Robertsonova vize o ekonomických otázkách se nijak nelišila od té Bushovy.¹⁷⁴

Navíc pokud je kandidát na jakékoliv místo ve vládě přímo spřízněn s křesťanskou pravíci, není to plus pro jeho kandidaturu. Podle Wilcoxe a Robinsonové se lépe umístí kandidát, jehož vazba na křesťanskou pravici není zřetelná.¹⁷⁵ Nominaci tak vyhrál George H. W. Bush, který dokonce získal i podporu fundamentalistů i Morální většiny. V podporu těchto lidí právě věřil Pat Robertson a z jejich konečného postoje byl velmi rozmrzelý. George H. W. Bush byl nepravděpodobný kandidát pro podporu křesťanské pravice. Nejen proto, že nesdílel nadšení křesťanů nacházející se v biblickém pásu.¹⁷⁶ Tito věřící měli ještě velmi živě v paměti jeho kandidaturu na prezidenta v roce 1980, kdy veřejně podporoval ženskou volbu pro potrat. "Jednoduše řečeno, neudělal dojem na hlavní představitele křesťanské pravice. Jerry Falwell se opravdu hodně snažil, aby George H. W. Bushe dostal pryč z hlasovacího lístku GOP".¹⁷⁷ Ale Bushův názor na potraty se změnil a nyní plně podporoval nárok na život. Nakonec získal Falwellovu podporu v roce 1988 v nominačním boji a tím i podporu Morální většiny a fundamentalistických voličů.¹⁷⁸

172 Johnson, D. Stephen, Tamney, B. Joseph, Burton, Ronald. „Pat Robertson Who Supported His Candidacy for President?“ *Journal for the Scientific Study of Religion*, s. 387.

173 "Falwellův postoj pramenil z rivality mezi ním a Robertsonem... a z toho, že Falwellův fundamentalismus byl v rozporu s Robertsonovou charismatickou tradicí." G. Marsden, *Understanding Fundamentalism and Evangelicalism*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing, 1991, s.81.

174 Penning, M. James. „Pat Robertson and the GOP: 1988 and Beyond.“ *Sociology of Religion*, 1994, s. 333-334. [online], [citováno 2015-12-20], URL: < http://www.jstor.org/stable/3712057?seq=1#page_scan_tab_contents >

175 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 136-137.

176 D. Oldfield, *The Right and the Righteous*, s. 193.

177 Tamtéž.

178 Tamtéž.

3.2.3 Snahy zastánců biblické ortodoxie při volbách v roce 1992

V roce 1992 se konzervativní křesťané rozhodli vydat 40 milionů volebních průvodců¹⁷⁹ a mobilizovat voliče na podporu republikánského kandidáta George H. W. Bushe, i když s ním byli relativně nespokojeni.¹⁸⁰ Avšak zvolení Billa Clintona, demokratického politika s liberálními postoji, se jim zdálo ještě mnohem horší. Předvolební Clintonovy výroky, slibující zrušení omezení na potraty či větší začlenění homosexuálů do veřejných funkcí, vyvolávaly v konzervativních křesťanech paniku. Aktivity, které proti jeho zvolení vyvíjeli, nepřinesly očekávané výsledky a ve volbách vyhrál pravicovými křesťany nepodporovaný Bill Clinton. Po tomto výsledku se mnoho křesťanských konzervativců rozhodlo opustit vysokou politiku a soustředit se na propagaci hodnot na individuální a komunální úrovni.¹⁸¹ Clinton byl zvolen opět v roce 1996 i přes odpor Křesťanské pravice, která se snažila prosadit Boba Dolea¹⁸².

Dalším šokem pro celé hnutí byla aféra Lewinsky.¹⁸³ Bill Clinton tak poskvřnil instituci manželství, porušil prezidentskou morální integritu a před soudem lhal a křivě svědčil.¹⁸⁴ Stal se tak druhým prezidentem, který podstoupil proces impeachmentu¹⁸⁵. V takzvané anti-Clintonovské kampani se shromáždilo mnoho konzervativců a konzervativních skupin zcela veřejně útočících na Clintonovu osobu. Hnutí překvapivě narazilo na vlnu odporu většinové společnosti, která považovala danou aféru za čistě soukromou záležitost Billa Clintona.¹⁸⁶ I přes velkou kampaň Clinton odvolán nebyl. "Selhání odstranění Clintona z funkce se tak stalo zničujícím úderem především pro křesťanskou pravici," prohlásila ředitelka instituce Political Research Associates Jean Hardisty.¹⁸⁷

179 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 130.

180 Tamtéž. 141-143.

181 Huntington: Kam kráčíš Ameriko? s. 343.

182 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143.

183 Tamtéž, s. 128-130

184 Tamtéž, s. 141-143.

185 Impeachment je specifická státní žaloba podaná na poslance a vysoké státní úředníky ústavodárných shromáždění pro zneužití své moci, pro jiné prohřešky nebo pro neschopnost.

186 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143

187 Jean Hardisty byla americkou aktivistkou v prosazování otázek sociální spravedlnosti, byla známá a často citovaná autorka zastávající především ženská a občanská práva.

3.2.4 Podpora George W. Bushe

Pro křesťanskou pravici se stal George W. Bush mladší, syn George H. W. Bushe staršího (dále jen Bush ml. a Bush st.) jejich mužem v Bílém domě. To podtrhává i výrok Pata Robertsona: "Poprvé od doby, kdy se stali náboženští konzervatisté moderním hnutím, se stal prezident Spojených států de facto jeho vůdcem."¹⁸⁸ Při své kandidatuře na prezidenta měl v rámci hnutí již mnoho přátel a zastánců, neboť mezi nimi lobboval při podpoře v prezidentských volbách svého otce. Bush ml. měl názorově velmi blízko ke křesťanské pravici. Podporoval boj proti potratům, gayům i feministkám. Názorově se shodovali i v oblasti zahraniční politiky. Křesťanské pravici se také líbil jeho postoj k Bohu a Ježíši, který, jak sám zdůrazňoval, byl v jeho životě velmi důležitý jak v soukromé, tak veřejné sféře. Právě Ježíši přičítal sílu, kterou našel, aby ve čtyřiceti letech skoncoval s alkoholismem. Tím správným východiskem z tak složité životní situace mu dle jeho vlastních slov byl právě sám Ježíš.¹⁸⁹ Bush ml. se hlásil ke konzervativnímu křesťanství, přesněji řečeno k born-again křesťanství.

Voliči z řad křesťanské pravice se tak stali velmi důležití při jeho kandidatuře jak v roce 2000, tak v roce 2004. V těchto letech se podařilo prosadit na post prezidenta "jednoho z nich"¹⁹⁰ nejen díky distribuci 70 milionů volebních průvodců.¹⁹¹

Ve volbách v roce 2000 tak získal Bush ml. 74 procent hlasů od bílých evangelikálů.¹⁹² Od bílých protestantů získal nejvíce hlasů ze všech republikánských kandidátů v historii.¹⁹³ Díky dobrým vztahům s křesťanskou pravicí mohl například vystoupit na konzervativní náboženské univerzitě Boba Jonese. Za jeho zvolení se přičinil i Pat Robertson, když nahrál telefonický vzkaz, v němž voliče Jižní Karolíny

188 D. Milbank, Religion Right Finds its Center in Oval Office: Bush Emerges as Movement's Leader after Robertson leaves Christian Coalition, *Washington Post*, 24 December 2001, [online], [citováno 2015-12-21], URL: < <http://pqasb.pqarchiver.com/washingtonpost/doc/409182617.html?> >

189 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143.

190 Tamtéž.

191 L. Marsden, For God and Country, *American Review*, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-22]. URL: < <http://americanreviewmag.com/stories/For-God-and-country> >

192 Tamtéž.

193 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, *Educational Policy* 2009, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-14], URL: < <http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short>

přesvědčoval, že Bush ml. je lepší kandidát než jeho soupeř.¹⁹⁴ Představitelé křesťanské pravice například také distribuovali videa a dvd, která pastoři pouštěli v kostelech.¹⁹⁵ Ve volbách v roce 2004 získal Bush ml. dokonce o čtyři procenta více hlasů.¹⁹⁶ I při těchto volbách vyvinuli přední vůdci křesťanské pravice i pastoři značné úsilí v ovlivnění voličů. Jeden z pastorů v baptistickém kostele v Severní Karolíně například vyzval věřící, kteří chtěli volit jiného kandidáta než Bushe ml., aby odešli z kongregace nebo se alespoň před Bohem káli.¹⁹⁷ I v roce 2004 hrála křesťanská pravice důležitou součást v jeho znovuzvolení.¹⁹⁸ I Jerry Falwell podpořil George W. Bushe, když na konferenci Road to Victory konference (konference Cesta vítězství) prohlásil: "Volte křesťansky. To znamená zastávejte tradiční rodinu, bojujte proti potratům a zastávejte národní zájmy...nemůžete být born-again (znovuzrozenými) křesťany, kteří berou vážně Bibli a volit kandidáta, který podporuje potraty a protirodinné názory"¹⁹⁹. V článku od Lugga a Robinsona se uvádí, že GOP politický stratég Karl Rove se přímo zaměřoval, aby Bushova politika zmobilizovala křesťanskou pravici. Názory Bushe ml. v otázkách potratů, výzkumu kmenových buněk atd. byly formovány tak, aby přilákaly právě stoupence křesťanské pravice. Na tomto základě pravicoví křesťané tvrdě pracovali, aby přilákali voliče k volbě Bushe ml.²⁰⁰

Podobně, jak tomu bylo s příkladem Reaganovým, ani Bush ml. nesplnil očekávání křesťanské pravice. Michael Farris prohlásil, že Bush nedal křesťanské pravici nic víc než "chomáč politických cetek".²⁰¹

194 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 125-127.

195 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 131.

196 L. Marsden, For God and Country, *American Review*, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-22], URL: < <http://americanreviewmag.com/stories/For-God-and-country> >

197 A. Sullivan, *The Party Faithful*, *The New York Times*. [online]. 10.2. 2008, [citováno 2015-12-22], URL: < <http://www.nytimes.com/2008/02/10/books/chapters/1st-chapter-party-faithful.html> >

198 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions and the Politics of U.S. Public Schooling, *Educational Policy* 2009, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-14], URL: < <http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short>

199 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 36.

200 Tamtéž.

201 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141.

3.2.5 Volby v roce 2008

Ve volbách v roce 2008 se hlavním představitelům křesťanské pravice nelíbil žádný z kandidátů zastupujících Republikánskou stranu. Křesťanští vůdci chtěli někoho, kdo by byl "jejich muž" a zároveň měl šanci na vítězství. Mitt Romney byl mormon a schvaloval interrupce, Rudy Giuliani byl sociálně liberální ve svých postojích k potratům, homosexuálům a jiným tématům, s kterými byla křesťanská pravice v rozporu. Proti Johnnovi McCainovi vystupoval jak Jerry Falwell, tak Pat Robertson v primárních volbách již v roce 2000 a v roce 2008 k němu svůj postoj nezměnili. Ostatní kandidáti pak v jejich očích neměli šanci ve volbách uspět. Rev. Don Wildom, vůdce American Family Association, prohlásil, že "v reálném světě musí kandidáti mít organizace a nějaké peníze."²⁰² Příkladem, jaký mají vliv hlavní představitelé křesťanských konzervativních skupin a jednotliví pastoři na voliče, může být situace, která se odehrála v Iowě. Tam se nefinancované grass-root skupiny vedené tamějšími pastory rozhodly lobbovat za kandidáta Mike Huckabeeho, který v Iowě v lednu 2008 také vyhrál.²⁰³ Nominaci na prezidenta nakonec získal John McCain, navzdory tomu, že jeho kandidaturu nepodpořil žádný z hlavních lídrů křesťanské pravice, měl podporu 40% bílých evangelikálů.²⁰⁴

Když John McCain prohrál primární volby v roce 2000, pár dní po proslovu Falwella a Robertsona v záchvatu vzteku pronesl proslov, kde oba muže označil za agenty intolerance, kteří mají korupční vliv na Ameriku.²⁰⁵ Dobson prohlásil: "Nemůžu a nebudu volit senátora McCaina jako věc svého svědomí,"²⁰⁶ „nebudu volit McCaina za

202 Philip Dine, Religious right faces presidential dilemma, *Ventura Country Star*, [online]. 2007 [citováno 2015-12-22]. URL < <http://www.vcstar.com/lifestyle/religious-right-faces-presidential-dilemma-ep-375602594-352883481.html>>

203 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 119 -120.

204 Philip Dine, Religious right faces presidential dilemma, *Ventura Country Star*, [online]. 2007 [citováno 2015-12-22]. URL < <http://www.vcstar.com/lifestyle/religious-right-faces-presidential-dilemma-ep-375602594-352883481.html>>

205 Mike Glover, McCain Condemns Pat Robertson *Washington Post*, [online]. 28.2.200, [citováno 2015-12-23], URL <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/online/20000228/online165646_000.htm>

206 Rad A. Greenberg, Dobson won't vote for McCain 'as a matter of conscience, *Jewish Journal*, [online]. 5.2.2008, [citováno 2015-12-23] URL <http://www.jewishjournal.com/thegodblog/item/dobson_wont_vote_for_mccain_as_a_matter_of_conscience>

žádných okolností." Nakonec si ale po primárních volbách podporu Dobsona získal. Hlavním důvodem byla Sarah Palin.²⁰⁷ Náklonnost křesťanské pravice si také získal díky nominaci Sarah Palin z Aljašky na post viceprezidenta. Ta oslovila křesťanskou pravicí tím, že si nechala a starala se o své dítě s Downovým syndromem.²⁰⁸

Volby v roce 2008 vyhrál Barack Obama a svůj post si obhájil i v roce 2012 i přesto, že si nezískal podporu konzervativních křesťanů.²⁰⁹

Kampaň konzervativních křesťanů, která vznikla proti Baracu Obamovi v roce 2012, měla za cíl podpořit republikánského kandidáta Mitta Romneyho. Byla vedena s velkou zaníceností. Za vůbec nejhorší snahu zesměšnit Baraca Obamu lze považovat akci skupiny Focus on the Family Action. Ta na svých stránkách zveřejnila "Dopis z Obamovy Ameriky 2012,"²¹⁰ kde tvůrci představují fiktivní budoucnost Spojených států amerických, kterou vytvořili na základě Obamových projevů a z postojů celé Demokratické strany. V dopise americká budoucnost vypadá takto:

"Teroristické útoky na čtyři americká města. Rusko valící se do střední Evropy. Izrael zasažený jadernou bombou. Sňatky homosexuálů v každém státě. Konec skautů. To všechno jsou možné scénáře věcí příštích, pokud bude zvolen prezidentem demokratický kandidát Barack Obama."²¹¹

Tento dopis pak rozesílali emailem potenciálním voličům. I přes všechny snahy jednotlivých skupin Barac Obama opětovně vyhrál, ale s těsným výsledkem.

3.2.6 Spolupráce s GOP

Z pozice křesťanské pravice je velmi důležitá spolupráce a vliv s GOP. Tento vztah se začal utvářet na počátku 70. let 20. století. K těsnější kooperaci mezi křesťanskou pravicí a GOP došlo při volbě Ronalda Reagana, avšak k nejvýznamnějšímu propojení došlo při kandidatuře Pat Robertsona. Zajímavostí je, že ačkoliv Pat Robertson

207 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 16-20 s.

208 Tamtéž.

209 Laurie Goodstein, Christian Right Failed to Sway Voters on Issues, *The New York Times*, [online]. 9.10.2012,[citováno 2015-12-23]. URL < <http://www.nytimes.com/2012/11/10/us/politics/christian-conservatives-failed-to-sway-voters.html>>

210 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 131-133.

211 Letter from 2012 in Obama's America, *Focus on the Family Action*, [online]. 2012, [citováno 2015-12-23]. URL < <http://www.wnd.com/files/Focusletter.pdf>>

nevyhrál primární volby, mnoho z jeho podporovatelů zůstalo aktivní v Republikánské straně.²¹² Stalo se tak, že konzervativní křesťané zaujímali významné posty v této straně a měli rozhodující vliv na výběr kandidátů, ovládali některé státní a lokální stranické orgány a skrze ně mluvili do další tvorby kandidátek. Tak bylo například možné, aby na nátlak konzervativních křesťanů Bush ml. odvolal Johna Frohmana, který zastával funkci ředitele. Ten byl ředitelem spolku NEA²¹³, který se křesťanské koalici zdál příliš obscénní a rouhačský. Na nátlak nakonec Bush ml. Frohnmayera propustil.²¹⁴

Od té doby je jejich partnerství bráno jako obvyklé a od roku 2000 lze o křesťanské pravici mluvit jako o menšinové frakci Republikánské strany na státní i celostátní úrovni.²¹⁵ Toto hnutí je aktivní téměř v každém státě Spojených států, kde ovlivňuje Republikánskou stranu na základě grassroot-organizací a personálních stran.

Aktivisté z řad křesťanské pravice bojovali za jmenování a výběr členů vlády a přiřazených úřadů. Jejich členové se tím mohli dostat do pozic různých výborů, rad a jiných důležitých pozic a tím prosazovat svoje zájmy. Například volba prezidenta z Republikánské strany jim bylo přínosem hned z několika důvodů. Zaprvé je prezident americkou společností vnímán jako národní duchovní vůdce.²¹⁶ Postoj, kdy by byl prezident nakloněn křesťanské pravici na veřejnosti, by jí byl jistě prospěšný. "Zadruhé má prezident pod kontrolou mnoho z klíčových událostí v byrokracii a má proto základní vliv na způsob, jakým byrokracie určuje pravidla a interpretuje zákony."²¹⁷ Zatřetí vybírá soudce do nejvyššího soudu. Právě nejvyšší soud často činí křesťanskou pravici rozzlobenou, neboť liberální soudci nebudou podporovat jejich cíle. Vidina dosazení konzervativních soudců na pozice nejvyššího soudu by zvyšovala šanci na výhry v jednotlivých sporech vedených křesťanskou pravíci. Ovšem prezident má i v Americe omezenou pravomoc, a tak se jeho pole působení od roku 1980 rozšířilo i na

212 Penning, M. James. „Pat Robertson and the GOP: 1988 and Beyond.“ *Sociology of Religion*, vol. 55, No.3, Autumn,1994, s. 327-344. [online], [citováno 2015-12-23] URL <http://www.jstor.org/stable/3712057?seq=1#page_scan_tab_contents >

213 NEA je národní nadace pro umění. Podporuje, posiluje tvůrčí schopnosti američanů.

214 D. Oldfield, *The Right and the Righteous*, s. 194.

215 Wilcox Clyde, Robinson, Carin. *Onward Christian Soldiers*, s. 27-29.

216 Wilcox Clyde, Robinson, Carin. *Onward Christian Soldiers*, s. 139-141.

217 Tamtéž.

lobbying v kongresu, kde měl jen skromné úspěchy.²¹⁸

Přítomnost členů křesťanské pravice v prezidentově administrativě lze nejlépe sledovat za vlády Ronalda Reagana a Bushe mladšího.²¹⁹ Například při Reaganově vládě byl na ministerstvo školství dosazen Bob Billings, vůdce Morální většiny.²²⁰

3.3 Hlavní témata, za která křesťanská pravice bojuje

Biblická ortodoxie na počátku dvacátých let bojovala proti alkoholu, evoluci a sexuální nedbalosti. Fundamentalisté byli kriticky zapojeni do zavedení prohibice a jejich největším úspěchem byl zákaz výuky Darwinovy teorie na veřejných školách v mnoha amerických státech.²²¹ Po prohraném soudním sporu Scopes trial v roce 1925 v Daytonu, který se týkal zákazu výuky evoluční teorie, došlo ke stáhnutí se hnutí do ústraní.²²² Hnutí se nijak významně neprojevovalo až do roku 1973, kdy byly ve všech státech USA povoleny interrupce. K vyburcování skupin k politické akci podle Walda dopomohly také tři úspěšné kampaně: boj proti "obscénní" učebnici v Západní Virginii v roce 1965, který se rozrostl v celostátní vlnu protestů a stávek, boj proti zrovnoprávnění gayů v roce 1977 v Miami na Floridě a boj proti ústavnímu dodatku o rovných právech v roce 1972 (Equal Rights Amendment, tzv. ERA), který měl zajistit rovnost pohlaví. Tzv. „poslední kapkou“ byl rok 1973 a rozhodnutí nejvyššího soudu v procesu Roe versus Wade o povolení interrupcí.

Nicméně biblická ortodoxie má silnou politickou agendu zahrnující i "podporu diskriminace některých menšin, křesťanský sionismus, podporu tzv. štíhlého státu a jiných postulátů amerického neokonzervativního hnutí, spojujícího ekonomické pojetí

218 Wilcox Clyde, Robinson, Carin. *Onward Christian Soldiers*, s. 145-146.

219 Tamtéž.

220 Tamtéž.

221 M. Riesebrodt, *Pious Passion*, s.11.

222 Michel O. Emerson, David Hartman: "The Rise of Religious Fundamentalism", *Annual Review of Sociology*, vol.32 2006, s 127-144. [online], [citováno 2015-2-2] URL <
<http://www.jstor.org/stable/29737734?> >

Chicagské školy s kulturním konzervativismem."²²³

Po důkladném prostudování cílů skupin křesťanské pravice a tedy i členů biblické ortodoxie jsou hlavními obhajovanými body témata z oblasti školství, tradiční rodiny, morálky a zahraniční politiky. Je obdivuhodné, s jakou zarputilostí fundamentalisté bojují za své názory, proto je cílem této podkapitoly popsat úspěchy i neúspěchy jejich snah od začátku dvacátých let 20. století a zároveň představit důvody, které je k tomu vedou.

Projevy biblické ortodoxie lze rozdělit do dvou fází. V první fázi se fundamentalisté na počátku 20. století vymezovali vůči liberální teologii, bojovali proti výuce Darwinovy teorie a stále více naslouchali Darbyho dispenzacionalismu. Jejich aktivity jsou také spojeny s diskriminací některých menšin a jejich členové se stávali členy Ku-klux-klanu. Druhá vlna fundamentalismu se objevila v 70. letech 20. století a ve své charakteristice se stali mnohem více politicky aktivní.²²⁴ Témata fundamentalistů zůstala podobná jako ta na počátku 20. století: "Doslovný výklad Bible, kreacionismus, historická fakticita biblických zázraků, dispenzacionalismus, genderové otázky a nově též nepřijatelnost interrupcí a homosexuálního chování"²²⁵.

3.3.1 Školství

K sekularizaci vzdělávacích institucí docházelo již za první světové války. Ty, které sekularizované nebyly, byly často pod vlivem liberálních proudů protestantismu. Taková výuka, kde se zakazovaly modlitby a vyučoval darwinismus, byla v očích fundamentalistů nepřijatelná. Křesťanští fundamentalisté se snažili prosadit výuku kreacionismu na všech školách již od počátku 20. století, od 70. let 20. století se navíc jejich cílem stalo znovuzavedení školní modlitby a čtení z Bible, dále zákaz výuky

223 I. Štampach, Přínos křesťanské sociální etiky k tématu sociální spravedlnosti. *I.O. Štampach*, [online]. 2.2.2015 [citováno 2015-10-26]. URL: <<http://ivan-stampach.blogger.cz/Duch-a-soucasnost/Prinos-krestanske-socialni-etiky-k-tematu-socialni-spravedlnosti> >

224 Michel O. Emerson, David Hartman: "The Rise of Religious Fundamentalism", *Annual Review of Sociology*, vol.32 2006, s 127-144. [online], [citováno 2015-2-5], URL <<http://www.jstor.org/stable/29737734?> >

225 Z. Vojtíšek, Evangelikalismus, *Lidé města Urban people*, s. 47.

homosexuálními učiteli a vyučování sexuální výchovy. Záležitosti školství a tedy výchovy amerických dětí je téma, na které mnoho amerických rodičů živě reaguje, proto často dochází k aktivizaci lidí ostatními tématy nedotčených, a to spíše na lokální než celostátní úrovni.

V oblasti školství je křesťanská pravice aktivní nejen v ovlivňování samotné výuky, ale i v ovlivňování voleb do školních rad v daných městských obvodech. Například jedna ze skupin křesťanské pravice, Citizens of Excellent education, si nárokuje, že pomohla v rozmezí let 1975 – 2000 více než 25 000 kandidátů dostat se do školních rad.²²⁶ Fundamentalisté dle některých kritiků lobbují za své kandidáty takzvanými tajnými kampaněmi, tedy takovými akcemi, které nemají v úmyslu přilákat širokou pozornost a v kterých se kandidáti snaží skrýt spojitost s křesťanskou pravici. "Kritici říkají, že těmito tajnými kampaněmi nenápadně organizují voliče v kostelech, kteří s nimi sympatizují."²²⁷ Úspěšnost jejich aktivit dokazuje například zvolení fundamentalistických členů do školních rad na Floridě, v Kalifornii, New Hampshiru či Texasu v roce 1993 a 1994. Ovšem mnoho těchto kandidátů bylo odvoláno poté, co jejich rozhodnutí začala zkoumat a zveřejňovat média. Členové těchto rad totiž odsouhlasili změny týkající se zákazu výuky sexuální výchovy, znovuzavedení školní modlitby a výuky kreacionismu v hodinách biologie, tedy těch témat, která jsou hlavním zájmem této podkapitoly.

Pro mnoho aktivistů z řad křesťanské pravice je boj o výuku na státních školách ztracený a raději vzdělávají své děti doma nebo v církevních školách.²²⁸

226 P. Djupe, L. Olson, *Encyclopedia of American Religion and Politic*, s. 95.

227 Tamtéž, s. 95.

228 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 176-177.

3.3.1.1 Výuka kreacionismu

V roce 1859 publikoval Charles Darwin²²⁹ knihu O původu druhů přírodním výběrem (*The origin of Species by Means of natural Selection*). Princip jeho teorie stál na variabilitnosti každého druhu, kdy při nadprodukci potomstva přežijí jen ti, kteří se dokážou nejlépe přizpůsobit životním podmínkám. Tento názor byl napadán ze všech stran, ale hlavní útok byl veden ze strany církve. Té vadil rozpor s biblickým výkladem. Ačkoliv byl z počátku hlavní boj proti evolucionismu veden ze strany katolické církve, brzy se téma dostalo do zorného pole biblické ortodoxie. Její stoupenci označili darwinismus za nebezpečný a vyzvali k boji proti tomu, aby byl vyučován.²³⁰

Například A. C. Dixon, jeden z editorů sborníku *Fundamenty*, kritizoval Darwinovu teorii především pro Darwinovu myšlenku, která podporovala přežití těch nejsilnějších, což vede ke zničení slabších jedinců. Tato myšlenka je ale podle Dixona zcela v rozporu s americkou civilizací, která byla založena na Bibli, demokracii a svobodě, neboť Američané se vždy snažili zastávat slabých a utlačovaných.

Na jiném místě se autor jednoho z fundamentů, profesor James Orr, zastává nezastupitelnosti stvoření světa Bohem pro křesťanskou víru, neboť pokud by Bůh svět nestvořil, člověk by mu nemohl být podřízen. Darwinismus by tedy zpochybňoval události z knihy Genesis a relativizoval by závislost člověka na Bohu jako na svém stvořiteli.²³¹

Darwinismem by byla ohrožena i samotná christologie a základ křesťanství. Jaký smysl by měla smrt Ježíše Krista za hříchy všech lidí, pokud by na počátku světa neexistoval pád člověka?

Již na počátku 20. století se fundamentalisté snažili zakázat výuku darwinismu na školách a vyučovat kreacionismus v souladu s Bibli.

229 Charles Robert Darwin byl přírodovědec a zakladatel evoluční teorie. Žil v letech 1809 -1882 v Anglii. Jeho teorie byla všeobecně mezi biology přijata ve 40. letech 19. století.

230 M. Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 49.

231 James Orr, *The Early Narratives of Genesis*, *European-American Evangelistic Crusades*, [online]. Nedaťováno, [citováno 2015-2-7], URL: <<http://www.eaec.org/bookstore/fundamentals/11.htm>>

Fundamentalisté dosáhli velkého úspěchu v roce 1925, kdy dokázali ve státě Tennessee protlačit tzv. Butlerův zákon. Tento zákon zakazoval výuku evolucionismu nebo "jakékoli teorie, která popírá příběh o Božím stvoření člověka tak, jak se učí v Bibli, a místo toho učit, že člověk pochází z nižšího řádu zvířete"²³² na školách a platil až do roku 1967. Zároveň ale povoloval učebnici, jež evoluční teorii popisovala. Poslanec státu Tennessee John Butler vysvětlil vznik tohoto zákona takto: "Nevěděl jsem nic o evoluci, když jsem ten zákon navrhoval, ale četl jsem v novinách, že děti chodí domů ze školy a říkají rodičům, že v Bibli jsou nesmysly."²³³

Spor o darwinismus²³⁴ vyvrcholil v roce 1925, kdy došlo k tzv. Soudnímu procesu v Daytonu (Scopes trial v Daytonu) ve státě Tennessee. Tento soud je vnímán jako nejznámější americké drama²³⁵, kdy chtěl americký učitel John Scopes vyučovat evoluci na školách.²³⁶

Jako Scopesův obhájce u soudu figuroval agnostik Clarence Darrow, jeden z nejlepších právníků zabývajících se trestním právem, ve Spojených státech známý hlavně jako obhájce údajných vrahů a zrádců státu. Na straně žalobců stál William Jennings Bryan, zastánce křesťanských hodnot, trojnásobný kandidát na prezidenta za demokraty, populární postava Ameriky a dlouhodobě agitující bojovník za anti-evoluční zákony. Tento soud byl vysoce sledovaný v celých Spojených státech amerických a byl vnímán jako boj dobra a zla, náboženství a rozumu, Boha a Darwina.

Ačkoliv soud vyhrál Bryan a tím tedy fundamentalisté, žádný užitek z toho neměli, ba naopak. Fundamentalisté, kteří byli dříve respektovanými členy společnosti, se stali zavrhanou skupinou, která se na dlouhou dobu uzavřela do sebe.²³⁷ Coby strana poražených byl Scopes potrestán pokutou ve výši 100 dolarů, které nikdy nezaplátil,

232 Zákon přístupný online zde: <http://law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/scopes/tennstat.htm>

233 Cain, Joe, *Scopes trial and fundamentalism in the United State*, s. 111.

234 Až do roku do roku 1950 nedošlo v USA k výuce darwinismu.

235 Proces nebyl primárně veden a iniciován fundamentalisty. Podnikatel s uhelnými doly George Rappalyea chtěl přitáhnout pozornost médií a tím pomoci městečku Dayton v Tennessee. Zeptal se tedy Johna Thomase Scopese, zda by nechtěl být obviněný v tomto procesu. Ten výzvu přijal.

236 Cain, Joe, *Scopes trial and fundamentalism in the United State*, s. 111

237 Michel O. Emerson, David Hartman: "The Rise of Religious Fundamentalism", *Annual Review of Sociology*, [online], [citováno 2015-2-8], URL: <https://www.jstor.org/stable/29737734?seq=1#page_scan_tab_contents>

neboť byl rozsudek na základě technické drobnosti o rok později zrušen.

Po Scopesově procesu vyvrcholila bitva mezi evolucionisty a kreacionisty. Krátce po procesu celkem třináct států v USA přijalo zákon zakazující vyučovat evoluční teorii na školách. I po tzv. Opičím procesu nedošlo k výuce evolucionismu do roku 1950 a i dnes mu jsou kladeny překážky. "Až v roce 1968 rozhodl Nejvyšší soud USA, že podobný zákaz porušuje Ústavu Spojených států, v níž se říká, že státní školy nesmí podporovat žádné náboženství. V roce 1987 zakázal nejvyšší soud v procesu *Edwards v. Aguillard* přednostním rozhodnutím státu Louisiana, aby nutil školy k doplnění výuky evolucionismu o výuku kreacionismu.

Jako alternativu poté křesťanští aktivisté přednesli koncept inteligentního designu. Mnoho aktivistů bojuje za jeho vyučování na státních školách.²³⁸ Touto teorií se snaží dokázat, že vznik a vývoj vesmíru i živých věcí se dají vysvětlit inteligentní příčinou, a to zapříčiněním inteligentního stvořitele a nikoliv přirozeným výběrem či přímo jmenovitě Bohem.²³⁹ V roce 2005 tuto teorii, jejímž zastáncem je i americký exprezident George Bush ml., prohlásil federální soudce v procesu *Kitzmiller v. Dover School District* ve státě Pensylvánie za maskovaný kreacionismus a odmítl její vědeckost.²⁴⁰

Vliv fundamentalistických myšlenek lze také sledovat u případu, který se odehrál v roce 1999 v Kansasu. Školní rada, do které byli zvoleni mimo jiné i křesťanští fundamentalisté, rozhodla zakázat výuku evoluční teorie na základních školách. Odmítla také učení o Velkém třesku s tvrzením, že svět vznikl před 6000 lety. Toto rozhodnutí vyvolalo velké pozdvižení nejen v Kansasu, ale v celých Spojených státech. O rok později, tedy v roce 2000, byli fundamentalisté ze školní rady vyloučeni a následně školní rada opět rozhodla o znovuzavedení výuky evolucionismu.

238 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 176-177.

239 C. A. Lugg, M. N. Robinson, *Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, Educational Policy* 2009. [online], [citováno 2015-2-8], URL: <
<http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short> >

240 Tamtéž.

3.3.1.2 Modlitby a čtení Bible ve školách

V roce 1962 byly zakázány a prohlášeny za protiústavní modlitby na školách v procesu *Engel v. Vitae*.²⁴¹ O rok později pak nejvyšší soud rozhodl o zákazu čtení z Bible ve vzdělávacích institucích v procesu *Abington School District v. Schempp*. Tím se čtení z Bible v rámci výuky stalo protiústavní. Ovšem ještě ve stejný rok bylo čtení z Bible zahrnuto do hodin historie.

Zákaz modlitby na školách byl výhrou malé skupiny rodičů z New Yorku, kteří nesouhlasili s nařízenou modlitbou ve veřejných školách.²⁴² Vlna odporu se proti tomuto nařízení nespustila, ovšem za Reaganovy vlády se otázka školních modliteb opět dostala mezi hlavní témata křesťanské pravice. Od roku 1962 Kongresem prošlo více jak sto legislativních návrhů pokoušejících se o povolení modlitby ve školách, ale ani jeden zatím neuspěl. Za výhru pro křesťanskou pravici v tomto boji lze považovat tzv. chvílku ticha před začátkem vyučování.

Znovunavrácení školních modliteb do škol přislíbil v předvolební kampani Ronald Reagan. Během své vlády své slovo i dodržel, ovšem ke zklamání křesťanské pravice pouze symbolicky. Tento požadavek na veřejnosti během své vlády několikrát vyslovil, ovšem reálně ho nikdy nepodpořil.²⁴³ Kongresu představil návrh modlitby, jíž by se nemusel účastnit ten, který by si to nepřál. Ten ale Kongresem neprošel. Hnutí usilující o znovuzavedení modliteb tedy nebylo všeobecně americkými politiky vyslyšeno, a to ani za vlády Bushe staršího či mladšího. To potvrzuje případ, který se odehrál v roce 1992, kdy Bushovi st. kandidáti zakázali modlitbu během středoškolského promočního ceremoniálu²⁴⁴ v kauze *Lee v. Weisman*.

241 C. A. Lugg, M. N. Robinson, Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schooling, *Educational Policy* 2009. [online], [citováno 2015-2-8], URL: < <http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short> >

242 Prayer and the public schools. Faith and Freedom series, Washington D.C. 2005. [online], [citováno 2015-2-8], URL: < https://www.au.org/files/Prayer%20and%20the%20Public%20Schools%2006-11_2.pdf >

243 Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006.[online], [citováno 2015-2-12] URL < <http://www.jstor.org/stable/23921480?> >

244 Promoční modlitby byly součástí mnoha promočních ceremoniálů na veřejných školách i po roce 1962.

S podobou modlitby ve škole nejsou zajedno ani všichni aktivisté z řad křesťanské pravice. Někteří by souhlasili s modlitbou, kterou by žáci přednášeli nahlas, jiní by se spokojili i s pouhou chvilkou ticha.²⁴⁵

3.3.1.3 Boj proti nevhodným učebnicím a výuce sexuální výchovy

Na přelomu padesátých a šedesátých let nejvyšší soud povolil knihy, filmy a ostatní materiály, které byly v předešlých letech zakázány jako obscénní. V roce 1960 byl povolen prodej antikoncepce. Tento vývoj vedl k soustředění větší pozornosti americké společnosti na téma sexuálního chování a do středu zájmu se dostalo, jak co nejlépe vzdělávat děti v této oblasti. Mnoho organizací²⁴⁶ zastávalo myšlenky začít vyučovat sexuální výchovu na státních školách. V roce 1964 vznikla organizace s názvem The Sex Information and Education Council of the U.S., která chtěla propagovat hlavně sexuální zdraví. Proti této skupině brzy stáli konzervativní křesťané, kteří nesouhlasili se zavedením sexuální výchovy do školních osnov. Podle Williama Martina tato skupina nebyla "jediným hráčem na tomto poli nebo jediným terčem v tomto boji. Ve skutečnosti se jeden z nejstarších a nejdůležitějších bojů o zavedení sexuální výchovy do škol vedl v Anaheimu v Kalifornii."²⁴⁷ Zde došlo k vytvoření programu Family Life and Sex Education (Rodinný život a Sexuální vzdělání), který měl ve školách zajistit sexuální výchovu s cílem vzdělání v oblasti "zdravého vývoje rodinných vztahů a vytvoření rodiny rodiny postavené na lásce, oddanosti a spolupráci".²⁴⁸ Podle rodičů se však tento cíl neshodoval s reálnou výukou tohoto předmětu. Skupina protestující proti zavedení tohoto předmětu do školních osnov byla velmi dobře organizována a dosáhla značných úspěchů. Školní rada výuku sice nezrušila, ale opakovaným přepisováním osnov došlo k tomu, že byla vynechávána témata, která by se neslučovala s ideou konzervativních věřících. K podobným akcím došlo i v ostatních státech. Například v

245 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 177-178.

246 Například National Education Association nebo American Medical Association.

247 W. Martin, *With God On Our Side*, s. 102.

248 Tamtéž, s. 103.

New Jersey byla výuka tohoto předmětu zakázána úplně.²⁴⁹

Jako by nestačilo zavedení sexuální výchovy do osnov v amerických školách, musely se navíc na počátku 70. let zavést do škol učebnice, z pohledu fundamentalistů vnímané jako nevhodné. S těmito seznamy doporučených učebnic nesouhlasilo mnoho fundamentalistů a konzervativních křesťanů. Protesty, které schválila Kanawha County Board of Education²⁵⁰, začaly v důlním údolí Východní Virginie. Vedla je manželka fundamentalistického ministra, která učebnice označila za "knihy, nerespektující autoritu náboženství".²⁵¹ Konflikt, který vznikl, dosahoval velkých rozměrů. Rodiče mnohých studentů bojkotovali školy, horníci i učitelé stávkovali, obě strany si navzájem poškozovali majetek a vedli osobní útoky na lidi. Tato situace zapříčinila i dlouhodobé dočasné uzavření některých škol.²⁵² Nakonec došlo k odstranění těchto "nevhodných" učebnic a tento úspěch inspiroval další podobné akce v celé zemi. Cenzura těchto knih opět zesílila za vlády Ronalda Reagana.²⁵³

Výsledkem těchto protestů bylo sblížení členů Republikánské strany a konzervativních křesťanů a získání politické podpory think-tanku Heritage Foundation a organizace John Birch Society.²⁵⁴

Za Reaganovy vlády v roce 1986 v reakci na rozsáhlé šíření AIDS byl ministr zdravotnictví Charles Everett Koop pověřen, aby vytvořil odbornou zprávu o této nemoci. Koop byl evangelikál s vnitřním přesvědčením o špatné povaze potratů, ovšem jako veřejný činitel proti nim na veřejnosti nechtěl protestovat ani se jich ve svém úřadě zastávat. K nelibosti křesťanské pravice se ve své zprávě dokonce vyslovil a důrazně doporučil zavedení sexuální výchovy. Ta byla z jeho postoje velmi zklamaná, neboť ho

249 W. Martin, *With God On Our Side*, s. 110-114.

250 Kanawha County Schools je největší školský systém v Západní Virginii. Skládá se z 43 základních škol, 13 středních škol, osmi vysokých škol, dvou technických vzdělávacích center, jednoho centra určeného pro vzdělávání dospělých a dvou komunitních center.

251 K. Wald, *Politics and Religions in USA*, s. 212.

252 T. Kay, D. George, S. Bumgardner, The great textbooks war, *America radio Works*, [online].

Nedatováno, [citováno 2015-2-15], URL: <
<http://americanradioworks.publicradio.org/features/textbooksv>>

253 W. Martin, *With God on our side*, s 139.

254 D. Barry, Inside the John Birch Society, *The New York Times*, 25.6.2009, [online], [citováno 2015-2-15], URL: <
http://www.nytimes.com/interactive/2009/06/25/us/20090626_land_john_birch_society/index.html?_r=0>

považovala za svého.²⁵⁵

Všeobecně znamenalo zavedení sexuální výchovy do školních osnov pro křesťanskou pravici velkou ránu. Nicméně k radosti odpůrců došlo zavedením tohoto předmětu do škol k tomu, že povinnost výuky spadá do kompetence jednotlivých států, z nichž jeho výuku nařizují dvě pětiny amerických států.

V současnosti se stala velmi oblíbenou Abstinence-only-policy, což je taková forma výuky o sexualitě, která doporučuje začít se sexuálními praktikami až po svatbě. V těchto hodinách se vyučuje další poučení o sexuálním a reprodukčním zdraví. Děti proto nejsou informovány o pohlavních chorobách ani antikoncepčních metodách. Tato metoda, kterou podporoval i George Bush ml., je v současnosti vyučována na téměř třetině amerických škol.²⁵⁶

3.3.2 Tradiční rodina

Rodina se stala potencionálním symbolem pro idealizovaný morální pořádek a "imperativem k návratu idealizované formy rodiny jako snad nejvyšší priority pro fundamentalistickou sociální agendu".²⁵⁷ Jerry Falwell prohlásil: "Bůh stvořil rodinu, aby poskytovala maximum lásky, podpory a morálky jakou si jen člověk může představit." Narušením tohoto svazku dochází v očích biblické ortodoxie i k oslabení dobrých mravů. Imorální činnosti jako prostituce, nemanželská sexualita, alkoholismus, rozvody, potraty, homosexualita, gamblerství, feminismus, ale i divadla, kina a taneční parkety tradiční rodinu i morálku ohrožují. I samotný rozmáhající se konzumní životní styl byl kritizován.²⁵⁸

Tradiční pojetí rodiny je pro křesťanskou pravici jedno z hlavních obhajovaných témat. Feminismus, potraty, pornografie, zrovnoprávnění žen, homosexualita a morální

255 W. Martin, *With God on our side*, s. 249

256 Jerry Falwell Quotes, *Brainy Quote*, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-15], URL: <http://www.brainyquote.com/quotes/authors/j/jerry_falwell.html>

257 Martin E. Marty, R. Scott Apple. *Fundamentalisms and Society*, s. 131.

258 M. Riesebrodt, *Pious Passion*, s. 50.

poklesky tradiční rodinu a celou dokonalou společnost ničí. Hlavní představitelé křesťanské pravice se dokonce domnívali že, "bez silných rodin, ..., Amerika ztratí svůj morální dosah."²⁵⁹ Tradiční model rodiny, pro kterou je typické dělení genderových prostorů na mužský a ženský, by měl vypadat následovně: muž je v první řadě živitelem rodiny, ženina hlavní náplň je starost o domácnost a péče o děti.²⁶⁰ V této vizi se nepředpokládají žádné morální odchylky. Pornografie, homosexualita, potraty, prostituce, nevěra, obchod s bílým masem či nezávislá samostatná žena v krátké sukni celý koncept tradiční rodiny narušuje. Hlavním cílem této podkapitoly je představit postoje, názory, akce, výhry a prohry křesťanské pravice právě u těch fenoménů, které podle jejich názoru mění hodnoty tradiční rodiny.

3.3.2.1 Potraty

V roce 1973 nejvyšší soud odhlasoval v poměru 7:2 v procesu Roe v. Wade chránit ženské rozhodnutí pro právo na potrat během prvních šesti měsíců těhotenství. Byl to právě tento rozsudek, který vzbudil zájem a donutil konzervativní křesťany k aktivizaci jejich členů. "Vůdce Jižních Baptistů Al Mohler řekl, že otázka potratů je právě ta rozbuška dynamitu, která odpálí spor"²⁶¹ ".²⁶² Ještě v roce 1973 neexistovala ani Morální většina a Jerry Falwell stále odsuzoval zasahování křesťanských věřících do politiky. Den po vynesení rozsudku nejvyšším soudem prohlásil, že "cítí rostoucí přesvědčení, aby zaujal k danému problému jasný postoj."²⁶³ Než došlo k aktivizaci samotných fundamentalistů k boji proti tomuto rozhodnutí, vedli hlavní kampaně lídři ostatních konzervativních křesťanů, především katolíků. Zájem fundamentalistů včetně Jerryho Falwella aktivovaly podle Dowlanda až názory Francise Schaeffera, amerického evangelického teologa, filozofa a presbyteriánského pastora. Ten 50. let 20. století založil ve Švýcarsku skupinu L'abri (Přístřešek). V rámci této skupiny Schaeffer

259 S. Dowland, *Family Values and the Rise of the Christian Right*, s. 8.

260 Robinson C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 180-181.

261 Spor mezi konzervativními křesťany a liberálně smýšlejícími lidí vedený na státní úrovni.

262 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 124.

263 Tamtéž, s. 127.

publikoval velké množství materiálů, ve kterých vyjadřoval své postoje a názory. Tvrdil, že křesťané potřebují zapojit sekulární kulturu jako součást celostní prezentace evangelia. Potraty razantně odmítl, pokud by totiž Amerika s potraty souhlasila, znamenalo by to, že opustila respekt pro život. "Jednoduše spatřoval v potratech vraždu nevinných a ve své knize popularizoval tuto interpretaci mezi konzervativními křesťany."²⁶⁴ Byli to právě fundamentalisté, na které apeloval, aby se zapojili do akce a spojili se s nefundamentalistickými konzervativními křesťany v boji za správnou věc. Podle Downloada to byl právě Schaffer, který motivoval křesťanské konzervativce k politické angažovanosti.²⁶⁵

Falwell byl ovlivněn Schafferem a ve svých pracích popularizoval Schafferovy názory. V jednom čísle Moral Majority Report napsal, že je důležité vést válku tam, kde je satan aktivní – v politické aréně.²⁶⁶ Podle Falwella to bylo právě odsouhlasení potratů, které zapříčinilo zapojení se nejen jeho samotného, ale i ostatních do politické akce.

Zákonodárci i kandidáti si začali být vědomi toho, že pokud budou energicky vystupovat proti potratům, získají podporu konzervativních křesťanů. Z toho důvodu začali republikáni vést boj proti tomuto rozhodnutí. Došlo například k tomu, že republikánský kongresman Henry Hyde z Illinois v roce 1976 představil legislativu, která by zakázala provedení potratů firmě Medicaid kromě případů, kdy by byl život matky ohrožen. O rok později byl tento zákon přijat a navíc rozšířen. Žena mohla jít na potrat, pokud byla znásilněná nebo pokud došlo k násilnému incestu.

I když v osmdesátých letech dvacátého století nebyli konzervativní protestanti v boji proti potratům příliš aktivní, v následujících letech začala být opozice o to silnější. Potrat začal být považován u většiny konzervativních křesťanů za vraždu.²⁶⁷ V roce 1982 Southern Baptist Convention prohlásila, že "lékařství i biblické odkazy tvrdí, že lidský život začíná početím „... připouštíme-li, že lidský život je po narození i před ním posvátný, nesoucí obraz Boží."²⁶⁸

Z řad politických se ozývaly hlasy, které souhlasily s tím, že ti, kteří provedli

264 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 124.

265 Tamtéž, s. 127.

266 Tamtéž, s. 128.

267 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 173-174.

268 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 134.

interupci nelegálně, by měli být trestáni smrtí. Vyjádřil se tak například oklahomský kandidát do senátu Tom Coburn.²⁶⁹ Za vítězné datum křesťanské pravice lze uvést rok 1989, kdy nejvyšší soud v tzv. Webster decision povolil státům uvalit na potraty jisté restriktce. I když nemohli zakázat potrat jako takový, mohlo dojít podle rozhodnutí Webster decision k potratu pouze v případě, kdy s ním souhlasili rodiče. Tím se vytvořila tzv. čekací doba, kdy si budoucí matka mohla rozmyslet, zda potrat opravdu podstoupí. Samozřejmě mohlo také dojít k potratu při ohrožení života matky a při znásilnění.

Podle Wilcoxe a Robitsonové ovšem nezaujímají všichni konzervativní křesťané k potratům stejné stanovisko. Ačkoli proti potratům zásadně vystupují na veřejnosti, v anonymitě již s potratem souhlasí, ovšem jen za podmínky, že by došlo k incestu, znásilnění či ohrožení života.²⁷⁰

Prezident Carter křesťanské konzervativce naprosto zklamal, když potvrdil, že rodina může fungovat i s jedním rodičem, a navíc jako odpůrce potratů nepodpořil Human Life Amendment²⁷¹, který v roce 1975 předložil republikánský senátor Jesse Helms. Mnozí vkládali naděje do nového prezidenta Reagana. Ten byl rétoricky velkým odpůrcem interrupcí, v reálné politice se ale projevoval odlišně. V roce 1967 byl Reagan teprve čtyři měsíce guvernérem Kalifornie, když obdržel návrh zákona, který měl liberalizovat přísnou legislativu v této oblasti. Po několika dnech tento zákon podepsal.²⁷² Jako kandidát na prezidenta pak hovořil o zavedení ústavního dodatku, který by zakazoval všechny interrupce s výjimkou ohrožení života matky. Reálně o to však nikdy neusiloval. Nelze ovšem přehlédnout, že jeho administrativa se v této otázce realizovala samostatně. Došlo tak například k příkazu, aby se nemocnice postaraly o postižené děti a nenechaly je zemřít, jak bylo kolikrát zvykem, nebo k tomu, že federálně dotované kliniky musely informovat rodiče mladistvých matek, které požadovaly antikoncepci. Za velký úspěch lze také považovat tzv. gage rule, kdy rodinná centra, která potraty sama prováděla či je jen diskutovala se svými klienty, byla

269 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, 173-174.

270 Tamtéž, s. 173-174.

271 Human Life Amendment je souhrnný název pro návrhy, jejichž přijetím by se změnil výrok nejvyššího soudu v kauze Roe v. Wade z roku 1973, který ubírá státům pravomoc zakázat potraty.

272 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 140.

potrestána omezením dotací.²⁷³ Nicméně od roku 1983 již nikdy neusiloval o protipotratový a školní modlitby pozměnovací návrh.

Jistou podporu projevil křesťanské pravici i Bush st., když vetoval zákon ve schvalování pro-choice legislativě. Ovšem největší vliv křesťanské pravice lze sledovat za vlády jeho syna Bushe ml. Ten demonstroval podporu zákazu potratů již první den, kdy nastoupil do úřadu. Ten den zavedl tzv. Mexico-city politiku²⁷⁴, která zastavila financování skupin z rozvojových zemí, podporujících nebo provádějících potraty a jejichž činnost je hrazena z daní amerických občanů.²⁷⁵ O rok později dokonce anti-potratovou politiku ještě zpřísnil. V Asii a Africe musely být zrušeny kliniky, které by jen poskytovaly informace o potratech a dávaly ženám zdarma antikoncepční pilulky. Vláda Spojených států tak například přestala financovat Populační fond (UNFPA)²⁷⁶, který podezřívá, že propaguje právo na potrat v Číně a podporuje tak nucené sterilizace. Prezident Bush ml. také podepsal opatření k omezení počtupotratů u zdravotně postižených dětí, jejichž rodinám slíbil státní podporu, a bojoval proti klonování lidí jak ve Spojených státech tak v OSN. Dokonce vetoval i výzkum kmenových buněk, který i přesto kongres schválil.²⁷⁷

V roce 2003 podepsal zákon tzv. Partial abortion act²⁷⁸ zpřísnující potraty. Ženy podle něj nesmějí přerušit těhotenství po třetím měsíci od početí. Lékař, který tento potrat provedl, by dostal pokutu nebo by mohl být uvězněn nejdéle na dva roky. Tímto aktem Bush ml. uvedl v platnost zákon, který poprvé od roku 1973 omezuje právo na potrat v celých Spojených státech. V roce 2004 také prosadil Unborn victims act, zákon, podle kterého nabývají nenarozené děti statut právní oběti. Podle tohoto zákona, dojde-li k jejich zabití či zranění, je tento čin považován za vážný přestupek a teroristický čin, který vyžaduje potrestání.²⁷⁹ Tyto zákony jsou ale považovány spíše za

273 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 140.

274 Mexico-city politika požaduje po všech nevládních organizacích, které dostávají federální prostředky, aby nevykonávaly a nepodporovaly potraty v ostatních zemích světa. Od ledna 2009 tato politika nebyla v platnosti. V současnosti od USA získává pomoc na plánované rodičovství asi šedesát zemí.

275 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 140.

276 OSN organizace, která představuje jednoho z největších světových poskytovatelů zdrojů programů týkajících se reprodukčního zdraví

277 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143.

278 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143.

279 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143.

symbolická gesta.

3.3.2.2 Zrovnoprávnění žen, feminismus

Feminismus jako společenské hnutí a ideologie spojená s bojem žen západního světa za rovnoprávnost rovněž narušuje tradiční postavení ženy v tradiční rodině. Pohlavní role odvozují fundamentalisté z biblického příběhu o stvoření, kde Adam a Eva neposlechli Boha v zahradě Eden, což bylo příčinou toho, že museli zahradu opustit. Předtím, než je ze zahrady vyhnal, uložil každému tresty. Ženě řekl: "Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti v těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad Tebou bude vládnout." Adamovi řekl:

"Uposlechl jsi hlasu své ženy, a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem Ti zakázal jíst. Kvůli Tobě nechť je země prokleta, po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. Vydá Ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. V potu tváře budeš jíst chléb, dokud se nevrátíš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátíš."²⁸⁰

Konzervativní křesťané odmítali feministický nárok, který nečinil rozdíl mezi mužem a ženou. Jednoduše věřili, že Bible tento rozdíl mezi pohlavím zřetelně vymezila. Žena je tedy podřízena muži a on je její živitel. V dokumentu *Morální většiny Family Manifesto* se píše: "Prosazujeme, že rozdílnost mezi mužem a ženou byla stanovena Stvořitelem."²⁸¹ Fundamentalisté vnímali jako velmi problematické to, že je ženská vzpoura vedena proti domácnosti. Vnímali, že "kultivace idejí moderní ženy a její individuality je přímo vázána na ničení domácnosti a je semenišťem rozvodů."²⁸² Vzorem feminismu se stala žena "s vlasy nakrátko, shrnutými punčochami, cigaretou, rtěnkou a smyslným tancováním."²⁸³ Ta se ale od typické tradiční představy ženy lišila. Zajímavé ovšem je, že to byly právě ženy, které hrály hlavní úlohu v anti-feministické kampani křesťanské pravice. Nejvýznamnější hnutí bojující proti feminismu bylo Egel fórum a Concerned Women for America. Ženám bylo vštěpováno, že získají nejen finanční podporu od manžela, ale i lásku a ochranu, pokud budou dobré, poslušné ženy,

280 Genesis 3: 16-19.

281 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 144.

282 M. Riesebrodt, Martin. *Pious Passion*, s. 57

283 G. Tindall, *USA: dějiny států.*, s. 533-537.

manželky a hospodyně. Pokud by ovšem zaujaly ideu moderní ženy v pojetí feministek, jejich život by byl plný chaosu, nebezpečí a destrukce.²⁸⁴ Byly to tedy právě tyto ženy, které vedly rozsáhlé kampaně proti feministkám.

Feministkám šlo především o zrovnoprávnění žen a mužů. Snad nejpopulárnější agenda vedená proti této rovnosti ze strany křesťanské pravice byla organizována při snaze zastavit schválení Equal Rights Amendment, dodatku, který měl zrovnoprávnit postavení žen jako 19. dodatek Ústavy Spojených států. Poprvé byl tento návrh představen kongresu v roce 1923. Teprve v roce 1972 byl dodatek ERA kongresem schválen a byla nutná ratifikace 38 státy Unie v období sedmi let. I přestože zpočátku celkem pět států ratifikaci odmítlo, celkem 30 států ratifikovalo ERA celkem okamžitě. Ratifikace se ale velmi zpomalila ve chvíli, kdy začala křesťanská pravice vysílat interpretace negativního dopadu, pokud bude dodatek ERA ratifikován. Již v roce 1974 začali křesťanští konzervativisté bojovat a mobilizovat proti dodatku ERA. Brzy nato se začaly objevovat články, které vysvětlovaly nebezpečí dodatku²⁸⁵ a kdy "konzervativní republikánští kandidáti, především z jižních států USA, začali při svých kampaních představovat opozici proti ERA jako jeden z bodů svého politického programu."²⁸⁶

Nakonec bylo období pro ratifikaci ERA posunuto na rok 1982, ale i přesto se nepodařilo získat více než 35 ratifikací. Boj o dodatek ERA se uskutečňoval především na státní úrovni a opozice proti tomuto dodatku pocházela především z jižních států USA. Boj o ratifikaci dodatku ERA je stále aktuální. Ti, kteří se snaží o schválení, usilují o prosazení strategie Free-state, což znamená, že ratifikace, které proběhly v minulosti, jsou stále platné. Oponenti s tím samozřejmě nesouhlasí a požadují novou ratifikaci.

284 Ch. Berlet, M. Lyons. *Right-wing Populism in America*, s. 232.

285 Takové články se objevovaly například v konzervativních časopisech jako Human Events.

286 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 141.

3.2.3.3 Homosexuálové

Hnutí za práva homosexuálů se objevilo jako důležitý hráč v celostátní politice během sedmdesátých let dvacátého století. Předtím považovali američtí občané homosexualitu za odchylku a byla celostátně potírána. Ovšem na počátku osmdesátých let se situace změnila, homosexuálové začali získávat práva jako ostatní občané a byli většinou americkou společností kladně přijímáni. V roce 1973 American Psychiatric Association²⁸⁷ odstranila homosexualitu ze seznamu mentálních nemocí a šestnáct států zrušilo mezi lety 1971 – 1976 Sodomy Laws (což by se dalo přeložit jako zákony o sodomě, které zakazovaly celou řadu sexuálních praktik). Na hlavních stránkách časopisů se začali objevovat lidé s přiznáním, že jsou homosexuálové²⁸⁸. Tato situace vyděsila fundamentalisty i ostatní konzervativní křesťany.

Fundamentalisté a ostatní členové křesťanské pravice považují homosexualitu za velký hřích. Například v roce 1980 se Southern Baptists vyjádřila: "Naše konvence lituje šíření veškeré homosexuální praxe... (a) znovu potvrdila své tradiční postavení, že všechny tyto praktiky jsou hřích a jsou odsouzeny Bohem."²⁸⁹ Naproti tomu upřednostňují rodinu založenou na soužití muže a ženy. To plně podporuje Falwellův výrok:

"Máte-li zbožného manžela, zbožnou ženu, děti, které respektují své rodiče a které jsou milovány svými rodiči, kteří zajišťují svým dětem láskyplně jejich fyzické, duchovní a materiální potřeby, máte ideální jednotu."

Mnoho lidí z řad křesťanské pravice vidí homosexualitu jako prvek, který podkopává civilizaci, a podle Dobsonových slov je to právě homosexualita, která vede národ zpět ke Gomoře.²⁹⁰ Mnozí z nich považují homosexualitu za hřích a jako taková by měla být ze zákona trestána.²⁹¹

Ještě mnohem hůře je vnímána výchova dětí homosexuály. Falwell řekl:

287 American Psychiatric Association je profesionální organizace sdružující psychiatry ve Spojených státech. Současně se tak stává největší psychiatrickou organizací na světě.

288 Například časopis Time magazine předložil hlavní stránku s nápisem "Jsem homosexuál."

289 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 152.

290 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 177-178.

291 Tamtéž.

"Homosexuálové se nemohou sami rozmnožovat, proto se musí změnit."²⁹² Velmi rozšířeným se stal boj proti homosexuálům na lokální úrovni. Zastánci křesťanské pravice tak bojovali proti homosexuálním učitelům, proti gay-lesbickým časopisům ve veřejných knihovnách i proti ideji homosexuálních rodičů. Domnívali se totiž, že bez striktního odsouzení homosexuality jí mohou být mladí lidé příliš vystaveni a mohou podlehnout mladistvé touze experimentovat.²⁹³ Potom, co přední vůdci křesťanské pravice vyzvali své stoupence, aby veřejně vystoupili proti homosexuálním, feministickým a liberálním učitelům, docházelo k nespravedlivému a krutému ataku na ně.²⁹⁴ V roce 1977 byl na Floridě v Dade County odsouhlasen zákon, který zakazoval diskriminaci na základě sexuální preference. Boj proti homosexuálům byl veden i v tom smyslu, že jim nemohly být pronajímány byty atd. I v současnosti je mnoho států, které mohou propustit své zaměstnance na základě jejich sexuální orientace.²⁹⁵ Poté, co byl tento zákon odsouhlasen, začala Anita Bryant, jižní baptistka a zpěvačka, vést kampaň proti tomuto zákonu s názvem "Zachraňte naše děti". Argumentovala například tím, že homosexualita je velmi spřízněná s pedofilií. Následně byl zákon referendem²⁹⁶ zrušen, a to přesně pět měsíců poté, co byl odsouhlasen. S touto kampaní souhlasilo a podporovalo ji mnoho konzervativních křesťanů, ovšem měla i spoustu odporovatelů z těchto i z řad členů GOP. Poté, co došlo k změně složení členů v Republikánské straně, a to přílivem sociálních konzervativců, se však změnil i přístup k homosexualitě.²⁹⁷ Byly to dva základní argumenty konzervativních křesťanů, které změnilы postoj Republikánské strany k danému tématu. Homosexualita byla brána jako naprosto nepřirozená a ohrožovala rodinu.²⁹⁸

Nicméně kampaně a různé nesouhlasné projevy ze strany křesťanské pravice probíhaly nejen na lokální úrovni, ale i na státní a federální. Boj na státní a federální úrovni probíhal především tam, kde se buď i jen připouštělo zajistit stejná práva jako heterosexuálům. Došlo tak například k jistému vítězství v procesu Boy Scouts of

292 S. Dowland, *Defending Manhood* s. 152.

293 Martin, *With God on our side*, s.135.

294 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 219-221.

295 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 178- 180.

296 Referendum ve Spojených státech neprobíhá na federální úrovni, ale pouze na státní.

297 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 155.

298 Tamtéž 156.

America v. Dale, ve kterém soud rozhodl, že se na oddíl Skautů nevztahuje antidiskriminační zákon.²⁹⁹

Jako útok na samotnou morálku vycházející z tradiční rodiny byly vnímány sňatky homosexuálních párů. K velkému napětí tak došlo v roce 2004, když byly ve státě Massachusetts uzákoněny sňatky homosexuálů.³⁰⁰ Podle všech zastánců biblické ortodoxie heterosexuální rodinu stvořil Bůh a tím, že jsou lidé homosexuálové místo heterosexuálové porušují Boží plán, poskvřňují tím manželství a porušují Boží vůli.

Odpůrci homosexuálních sňatků vytvořili inter-denominační koalice a v mnoha státech opravdu slavili úspěch. Pro zákaz tohoto rozhodnutí křesťanská pravice využila mnoho ze svého potenciálu a lobbovala proti homosexuálním svazkům snad na všech úrovních. Nakonec dosáhla enormního úspěchu, když celkem 13 států zakázalo referendem sňatky párů stejného pohlaví, ovšem povolilo registrované partnerství. V roce 2004 se k nim přidal i Texas. Zákazu homosexuálních sňatků nedocílili v celých Spojených státech a mnoho ostatních států příklad Massachusetts následovaly. Mezi tyto státy patří například Connecticut, Vermont, Iowa, Maine, New Hampshire a další.

Důležitou událostí se stala i situace v roce 2008 v Kalifornii. V roce 2005 a 2006 prošel návrh zákona, který povoloval sňatky homosexuálů, ale tehdejší guvernér Arnold Schwarzeneger zákony vetoval. V roce 2008 nejvyšší soud prohlásil, že manželství lidí stejného pohlaví je považováno za civilní právo každého občana. V témže roce bylo vyhlášeno referendum a sňatky homosexuálů byly opět zakázány.³⁰¹ Referendum, které mělo povolovat sňatky homosexuálů, bylo vyhlášeno například i ve státě Maine.³⁰² Tato iniciativa byla úspěšná. Konečnou ránou se pro křesťanskou pravici stalo rozhodnutí nejvyššího soudu z roku 2015, kdy soudci rozhodli o povolení homosexuálních sňatků ve všech státech Spojených států amerických.³⁰³ Porušením tohoto rozhodnutí by znamenalo porušení americké ústavy.

299 S. Dowland, *Defending Manhood*, s. 155.

300 C. Wilcox, C. RobinsonRobinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 145-147.

301 C. Wilcox, C. RobinsonRobinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 138-140.

302 V roce 2012 byly ve státě Main sňatky homosexuálů povoleny, stejně jako například v Minnesotě, Marylandu a ve Washingtonu. Naopak v Kalifornii či na Floridě stále povoleny nejsou.

303 A. Liptak, Supreme Court Ruling Makes Same-Sex Marriage a Right Nationwide, *The New York Times*, online. 26.6.2015, [citováno 2015-7-21]. URL:

<http://www.nytimes.com/2015/06/27/us/supreme-court-same-sex-marriage.html?_r=0>

V otázce homosexuality si prezident Bush ml. nezískal moc velký úspěch u křesťanské pravice. Nezrušil přijímání gayů do armády, které zavedl Clinton, ale ani nijak výrazně nebojoval proti homosexuálním sňatkům a odmítl diskriminovat gaye při snaze získat zaměstnání.³⁰⁴ Naopak podpořil registrované partnerství a dokonce dosadil gaye do čela svého týmu, který bojoval proti AIDS.³⁰⁵

3.3.3 Podpora státu Izrael

Křesťanskou pravici nezajímají pouze témata spojená s její vlastní zemí, ale projevuje zájem i o zahraniční politiku. Tento její zájem vzrostl především za vlády Bushe ml., přičemž se mnoho amerických vzdělavců domnívá, že křesťanská pravice měla jistý vliv na Bushovu zahraniční politiku.³⁰⁶ Podpora zahraničních témat se projevila především u podpory státu Izrael.³⁰⁷ Zastánci biblické ortodoxie jsou zcela přesvědčeni, že biblická Abrahamova smlouva s Bohem je stále v platnosti. V Bibli se píše:

„Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním ti jméno. Staň se požehnáním.“³⁰⁸

Konzervativní křesťané věří, že Bůh slíbil Kenaanskou zemi Židům navždy za jakýchkoli okolností. Je tedy jedno, zda jsou Židé ve věku víry či nevíry, v poslušnosti či neposlušnosti.

Hospodin také Abrahamovi slibuje, že "požehná těm, kdo žehnají tobě, prokleje ty,

304 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 141-143.

305 C. Wilcox, C. Robinson, *Onward Christian Soldiers*, s. 143-144.

306 Mohd Afandi Salleh, *The Christian right and W. Bush Foreign Policy* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: < <https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf> >

307 I když se mnoho členů biblické ortodoxie staví do pozice podporovatelů Izraele, najde se v jejich řadách i mnoho takových, kteří mají naprosto opačný názor.

308 Gn 12: 1-2

kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání."³⁰⁹ Nepodporovat a bojovat proti Židům by tedy znamenalo postavit se přímo Bohu. Druhou polovinu verše pak spojují s příchodem Ježíše, který je slíbený Mesiáš a Spasitel světa. To potvrzuje například výrok Richarda D. Landa, prezidenta Southern Evangelical Seminary (Jižní evangelikální seminář) v Charlotte v Severní Karolíně, že „židovský návrat do jejich současné vlasti ve dvacátém století byl a je naplněním biblických prorocství. Rovněž věří, že Bůh žehná těm, co žehnají Židům.“³¹⁰

Jerry Falwell vyslovil v osmdesátých letech dvacátého století Izraeli podporu³¹¹ a tento svůj závazek zahrnul i do základních stanov Morální většiny, kde se píše: „Podpora Izraele je jedním ze základních závazků Morální většiny.“³¹² Svoje schválení mimo jiné dokázal i podpisem dopisu, v němž konzervativní křesťanští vůdci vyjadřovali svůj souhlas s izraelským útokem na Libanon v roce 1982.³¹³ Pomoc prokázala i Křesťanská koalice, když zorganizovala The 2002 Road Victory, konferenci, která představila podporu a závazek pro podporu Izraele. Zde Pat Robertson prohlásil, že nežádá po Izraelcích, aby přestali okupovat území Palestiny, a naopak tento jejich tah podpořil a slíbil, že za ně budou bojovat.³¹⁴

Aktivisté i hlavní vůdci křesťanské pravice obhajují pozici Izraele a na jeho podporu vynakládají velké úsilí. Organizují kampaně, kde vyzývají miliony křesťanů, aby se za Izraelity modlili, podporují izraelský turismus a nakupují izraelské produkty.³¹⁵ Podle velkého zastánce Izraele, evangelikála a republikánského kongresmana Mika Penceho, proběhlo od roku 2006 celkem 95 akcí na podporu tohoto

309 Gn 12: 3

310 R. D. Land, Why Do So Many Evangelicals So Strongly Support Israel? *Christian post*, [online]. March 23, 2015, [citováno 2015-2-21], URL: < <http://www.christianpost.com/news/why-do-so-many-evangelicals-so-strongly-support-israel-136071/#YK6lplYes1XlJoml.99> >

311 Události, které se odehrávají v Izraeli či v Iráku, lze interpretovat jako předzvěst blížících se apokalyptických a eschatologických dějů, spjatých s koncem lidských dějin, jejíž interpretace je křesťanské pravici blízká.

312 Mohd Afandi Salleh, The Christian right and W. Bush Foreign Policy [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: < <https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf> >

313 Tamtéž.

314 Berlet and Aziz culture, religion apocalypse and the middle foreign Policy, *Right web*, [online]. 4.12.2003, [citováno 2015-2-21], URL: < http://rightweb.irc-online.org/culture_religion_apocalypse_and_middle_east_foreign_policy/ >

315 Tamtéž.

státu.³¹⁶ Pro příklad lze uvést kampaň Christian Call for a United Jerusalem, díky níž byly názory o Izraeli vytisknuty ve všech hlavních amerických novinách a křesťanských časopisech.³¹⁷ Nelze také opomenout úsilí, které konzervativní křesťané využívají při peněžní podpoře Izraele. Toto se těší velké popularitě, neboť slib podporovat Izrael považuje mnoho amerických evangelikálů za významný.

Křesťanská pravice se snažila ovlivnit veřejnost i politiku skrz aktivity mnoha organizací, využívala přitom média, publikace, internetové stránky a rozesílala lidem emaily. Svoji oporu si našla i v politických řadách. Mnoho lidí mohlo slyšet politické hlasy zastávající se Izraele. Například republikánský senátor James Inhofe z Oklahomy byl často slyšen, jak říká, že Izraelité mají svaté právo na palestinské území.³¹⁸

Když v roce 2002 Bush ml. apeloval, aby Izrael ukončil vojenské operace ze Západního břehu, obdržel 100 000 emailů, telefonátů a osobních náštěv, v nichž konzervativní křesťanští aktivisté žádali, aby nikterak netrestal Izrael. Poté již nepronesl žádnou výtku směřující k Izraeli a Sharon pokračoval ve svém jednání.³¹⁹ Jerry Falwell tento krok komentoval v CBS 60 Minutes: "Myslím, že nyní můžeme počítat s prezidentem Bushem v tom smyslu, že kdykoliv udělá tu správnou věc ve prospěch Izraele."³²⁰ Tento případ nebyl ojedinělý a ještě několikrát se opakoval.³²¹ Americký kongres také obdržel 100 000 podpisů od amerických konzervativních křesťanů podporující Izrael při akci, kdy Izraelité napadli Gazu.³²²

Podobně se křesťanská pravice snažila ovlivnit situaci v Súdánu. Lobbovala za americký útok na tuto muslimskou, a tedy pro ni nepřátelskou zemi. Fundamentalisté

316 Mohd Afandi Salleh, The Christian right and W. Bush Foreign Policy [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: < <https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf>

317 Tamtéž.

318 Tamtéž.

319 Mohd Afandi Salleh, The Christian right and W. Bush Foreign Policy [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: < <https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf>>

320 Tamtéž.

321 Například v roce 2003, kdy George W. Bushova administrativa kritizovala počáteční odsouzení Izraelského pokusu o atentát na hamazského vůdce Abdela Aziza Rantisiho.

322 Mohd Afandi Salleh, The Christian right and W. Bush Foreign Policy [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: < <https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf>>

totiž nejen podporují Izrael, ale zároveň bojují a odsuzují islám. Ovšem Bush ml. měl se Súdánem jiné plány a tak zůstaly hlasy všech konzervativních křesťanů nevyslyšeny.³²³

3.4 Dílčí závěr

Během pár desítek let se ze skupin křesťanské pravice staly profesionálně působící skupiny, které se naučily, jak se správně chovat při svých aktivitách, aby dosáhly co největšího úspěchu. Jejich metody se staly propracované a cílené. Jejich rétorika se umírnila a při snaze oslovit své potencionální podporovatele využívají mnohem sofistikovanějších cest než jen propagaci ve svých kostelech. Jejich vliv na americkou politiku a společnost lze sledovat nejen v propojení s Republikánskou stranou, ale i ve snaze ovlivnit mínění občanů při volbě prezidenta a v akcích, při kterých se snaží prosadit své ideje do politických a občanských struktur.

Zastánci biblické ortodoxie se ve snaze dosáhnout svých cílů prostřednictvím amerického prezidenta aktivně zapojují v prezidentských volbách. Z daných výsledků lze soudit, že ve svých snahách dosahují střídavé úspěchy. Jejich sílu lze pozorovat například při Reaganově volbě, naopak jejich neúspěchy se nejvíce projevíly při volbě demokratického prezidenta Clintona a Baraca Obamy.

Podobné výsledky se ukazují i při bližším zkoumání podpory jednotlivých témat, které patří do ohniska jejich snah. Hnutí při svém dosavadním působení dosáhlo mnoho menších úspěchů. Při prosazování jejich stěžejních témat na federální úrovni ovšem mnoho štěstí neměli.

323 Mohd Afandi Salleh, The Christian right and W. Bush Foreign Policy [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: < <https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf>>

4. Křesťanská pravice a "biblická ortodoxie" v Česku

Tato kapitola si klade za cíl popsat křesťanskou pravici v České republice. V třetí části této kapitoly se zcela výjimečně neklade důraz pouze na stoupence biblické ortodoxie, i když jejich aktivity jsou stále ohniskem zájmu této kapitoly, ale na všechny skupiny, které jsou do křesťanské pravice zařazovány. Důvodem je nízké zastoupení skupin biblické ortodoxie v našich politických kruzích, kde se spíše etablojí ostatní skupiny křesťanské pravice.

První část této kapitoly se věnuje popisu úlohy víry a vztahu náboženství a státu v České republice. Druhá podkapitola stručně představuje církve a náboženské společnosti, které lze řadit k biblické ortodoxii. Poslední tři podkapitoly se zaměřují na přední představitele zastávající ideje biblické ortodoxie v české politice, tzv. think tankové skupiny křesťanské pravice a aktivitu biblické ortodoxie související s tématy jako potraty, homosexualita, rodina, prostituce atd..

4.1 Úloha víry a vztah náboženství a státu v České republice

Sociologické výzkumy budí zdání, že víra v České republice nehraje nijak zvlášť významnou roli. Například výsledky sčítání lidu³²⁴ z roku 2011 uvádí, že se z deseti a půl milionového obyvatelstva ČR hlásí k nějakému náboženskému vyznání kolem dvou milionů obyvatel. Přibližně čtyři a půl milionů se odmítlo k otázce náboženského vyznání vyjádřit a tři a půl milionů respondentů se přihlásilo k odpovědi „bez náboženské víry“. Podle Vojtíška "je pravděpodobné, že tato odpověď v současné době vyjadřuje spíše lhostejnost k náboženství, nebo neschopnost ztotožnit se s některým jeho konkrétním projevem než vysloveně protináboženský postoj."³²⁵ O významné roli víry v životě Čechů nevyovídá ani výzkum z prosince roku 2015 Střediska

324 Obyvatelstvo podle náboženské víry v krajích, *Český statistický úřad*. [online]. 26.3.2011, [citováno 2016-5-29], URL: < https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&str=&evo=&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvok=&katalog=all&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=-1&zo=N&vyhltext=n%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD&pvo=SLD9100PU-KR&pvoch=&udIdent=&z=T >

325 Z. Vojtíšek, *Encyklopedie nových náboženských směrů v České republice*, s. 12.

empirického výzkumu (STEM).³²⁶ V této statistice uvádí, že téměř 33% obyvatel České republiky věří v Boha. Ovšem počet občanů, kteří jsou aktivními, praktikujícími věřícími, je mnohem nižší než podíl těch, kteří věří v Boha.³²⁷ Jednou měsíčně navštěvuje kostel 8% obyvatel, několikrát do roka 11% obyvatel a 53% respondentů uvádí, že kostel nenavštěvuje vůbec. Sociologové náboženství se shodují na tom, že role náboženství v ČR představuje v Evropě výjimečný případ. I když na první pohled sociologické výzkumy potvrzují sekularizační tezi³²⁸, při bližším zkoumání se potvrdí, že role náboženství tomuto sekularizačnímu konceptu zcela neodpovídá. Například Václavík zdůrazňuje, že pro pochopení postoje českých lidí k náboženství je třeba brát ohled na „averzi a nedůvěru vůči náboženským institucím a organizacím.“³²⁹ Ačkoli se občané České republiky řadí podle výzkumů k nejateističtějším³³⁰ zemím světa, stále zůstává otázkou, zda realita odpovídá sociologickým výzkumům a zda jsou tyto průzkumy prováděné správně. Neboť i když všeobecně klesají počty věřících velkých etablovaných církví³³¹, menšinové náboženské společnosti vykazují mírný růst.

V rámci vztahu státu a náboženství zaručuje Česká republika náboženskou svobodu v Listině základních práv. Základní ústavní úprava je obsažena v čl. 2 odst. 1 Listiny, kde je stanoveno, že je stát založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání. Český stát v souladu se svými ústavními předpisy tedy nesmí preferovat žádné náboženské vyznání ani ateismus³³² a ani nesmí nikoho diskriminovat pro jeho náboženství, víru nebo ateismus.

Náboženská svoboda je ústavně zaručena především v článku 15 a čl. 16

326 Česká nezisková organizace, která se 25 let zabývá statistickými průzkumy veřejného mínění na různá témata – zabývá se sociálními problémy, ekonomickými výzkumy, regionálními a komunálními problémy i politickým systémem.

327 Návštěva kostela patří mezi vánoční zvyky více než třetiny populace. *Stemp*, [online]. 22.12.2015, [citováno 2016-2-25], URL: < <https://www.stem.cz/navsteva-kostela-patri-mezí-vanocni-zvyky-vice-nej-tretiny-populace-2/>>

328 Sekularizační teze předpokládá úpadek náboženství ve společnosti. Například sociolog Peter Berger v knize *The Secularism in Retreat* píše: "Modernizace nezbytně vede k úpadku náboženské víry, a to jak v rámci společnosti, tak i v myslích jednotlivců."

329 D. Václavík, *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 123.

330 Toto tvrzení bývá mnohdy zpochybňováno s poukazem na to, že se nejedná o ateismus, ale antiklerikalismus.

331 Mezi etablované církve v České republice patří římskokatolická, Československá husitská a Českobratrská evangelická, pravoslavná, husitská, starokatolická.

332 V zákoně není přesně specifikováno, co se slovem ateismus míní.

Listiny. V čl. 15 odst. 1 se stanoví, že svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru, anebo být bez náboženského vyznání. Tyto svobody musí zaručit stát.³³³

K obsahu ústavně zaručené náboženské svobody patří i právo každého projevat svobodně své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním náboženství, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Tato práva se zpravidla realizují v církvích a náboženských společnostech nebo jejich prostřednictvím. Jsou však právem každého a každý může svobodně zvolit, zda chce své náboženství nebo víru projevat sám, nebo společně s jinými v takových sdruženích. O tom, jakým způsobem tak může činit v církvích a náboženských společnostech, pojednává čl. 16. odst. 2 Listiny. Listina nepreferuje ani způsob projevu náboženské svobody a víry v církvích a náboženských společnostech, ani mimo ně, a nikomu nemůže být bráněno, aby tak činil dle vlastní volby. Církev a náboženské společnosti jsou hlavními, nikoliv však výlučnými vyjadřovateli náboženského přesvědčení občanů.

Právní úprava vychází z toho, že církve a náboženské společnosti nevznikají registrací, ale jsou jimi³³⁴, vykazují-li znaky uvedené v §3 odst. 1 Zákona o církvích a náboženských společnostech, č. 3/2002 Sb. v novelizovaném znění.³³⁵ Registrací se církve a náboženské společnosti stávají právními osobami, které se mohou svým jménem účastnit majetkoprávních vztahů. Neregistrované církve a náboženské společnosti mohou podle Listiny vykonávat např. náboženské obřady soukromě i veřejně, ale nemají postavení právnických osob, což znamená, že se posuzují jako

333 Ve smyslu čl. 4 odst. 2 - 4 Listiny tak může učinit jen zákonem a při respektování podmínek a limitů v tomto ustanovení uvedených. Taková práva znamenají zároveň i povinnost státu, že takovými zárukami musí chránit jednotlivce i skupiny před kýmkoliv (i před církvemi a náboženskými společnostmi), kdo by bránil svým příslušníkům, jejich rodinným příslušníkům nebo komukoliv ve svobodě myšlení, svědomí a náboženského vyznání nebo v právu změnit své náboženství nebo víru, nebo být bez náboženského vyznání.

334 Církve a jiné náboženské společnosti nejsou z hlediska religionistiky církvemi, resp. náboženskými společnostmi, jen pokud vykazují tyto znaky. Tyto znaky se vyžadují z hlediska zákona, např. kdyby takové uskupení žádalo o registraci.

335 Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, Společnost pro církevní právo, [online]. 2016 [citováno 2016-7-18], URL: < <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z1.htm> >

sdužení osob bez právní subjektivity. Je důležité taky zmínit, že náboženské společnosti nemusí mít statut registrované náboženské společnosti ani nepotřebují mít statut právnické osoby, aby mohly existovat. Tyto společnosti často obcházejí zákon a registrují se jako nadace či spolky.

4.2 Náboženské společnosti zastávající biblickou ortodoxii v České republice

Nalézt seznam náboženských společností hlásících se k biblické ortodoxii je nelehký úkol, neboť tento výraz není v Česku dobře známý ani všeobecně používaný. Nicméně jednoduché není ani najít seznam evangelikálních náboženských skupin, jejichž praxe a nauka vykazují znaky fundamentalismu. To potvrzuje i odpověď Vojtíška na otázku: "Jaké náboženské společnosti se hlásí ke křesťanskému (evangelikálnímu) fundamentalismu v České republice?" "V oficiálních dokumentech asi žádné."³³⁶ Nicméně uvádí, že "fakticky je fundamentalismus blízký konzervativním evangelikálům (například církvi Křesťanské sbory) a pentekostálním evangelikálům (například Apoštolské církvi, Církvi Křesťanské společenství a asi desítky dalších)."³³⁷ Dále uvádí, že "je možné se s prvky evangelikálního fundamentalismu setkat v mariánských hnutích, byť ta obvykle protestantismus, včetně evangelikalismu verbálně silně odmítají."³³⁸

Štampach pak mezi náboženské společnosti, které lze považovat za součást biblické ortodoxie, řadí Církev bratrskou, Jednotu bratrskou, baptisty, metodisty, adventisty.³³⁹ A dále uvádí, že "nejčastěji se s tím potkáme v nových evangelikálních a letničních církvích a sborech, např. Církev Slovo života, Církev živého Boha, Církev Nová naděje, Církev víry, Církev Nový život, Církev oáza."³⁴⁰

336 Vyjádření doc. Vojtíška k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 2.

337 Tamtéž.

338 Tamtéž.

339 Vyjádření doc. Štampacha k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 1.

340 Tamtéž.

➤ Křesťanské sbory - první sbory této náboženské skupiny vznikly na území České republiky v roce 1909. Křesťanské sbory jsou hnutím v rámci evangelikálního proudu křesťanství, které navazují na probuzenecké hnutí z 18. a 19. století. Nepředstavují jednotný celek, ale jsou volným sdružením autonomních sborů, které jsou typické bratrským vedením jak jednotlivých sborů, tak i bohoslužeb. Podle základního dokumentu Křesťanských sborů jsou jejich věroučné zásady a způsob života založeny na autoritě Bible. Tu považují za neměnné Boží slovo. Jejich poslání je přijaté od Pána, kterého oslavují a uctívají jako Stvořitele, Vykupitele a Pána. Směrem k společnosti uskutečňují evangelizačně-misijní činnost a všeobecně prospívají v sociálně diakonické službě.³⁴¹

➤ Apoštolská církev se řadí mezi evangelikální církve. Z hlediska věrouky a praxe se řadí k tzv. letničnímu hnutí. Pro tuto církev je typické "usilování o osobní obrození Duchem svatým, jehož sestoupení očekávají jako dar milosti projevující se glosolálií, prorokováním, charizmatickými uzdravením aj."³⁴² První letniční sbor na našem území vznikl na severní Moravě před rokem 1910. Skupina křesťanů se začala scházet ke studiu Božího slova a k modlitbám.³⁴³ Oficiálně byla existence Apoštolské církve potvrzena komunistickou vládou v roce 1989.³⁴⁴

➤ Křesťanská společenství se také řadí k letničnímu hnutí. Tato náboženská skupina vznikla jako svazek samostatných křesťanských sborů a skupin v roce 1990. V současné době sdružuje 47 sborů a misijních skupin. Na svých webových stránkách svoji skupinu charakterizují jako "otevřené společenství lidí všech generací, kteří s Bohem navázali osobní vztah a chtějí ho společně rozvíjet a napomáhat v navázání tohoto vztahu těm, kdo jej nemají."³⁴⁵

➤ Jednota bratrská je "minoritní společenství křesťanů v českých zemích snažících

341 Kdo jsme, *Křesťanské sbory*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-5], URL: <<http://www.krestanskesbory.cz/dle/vedit21.php?id=4>>

342 Slovník, kř, jud, isl, s. 227.

343 O nás, *Apoštolská církev*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-5]. URL: <<http://apostolskacirkev.cz/o-nas/historie>>

344 Tamtéž.

345 O nás, *Církev křesťanská společenství*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-5], URL: <<http://www.kaes.cz/onas/onas.htm>>

se žít podle evangelikálního ideálu".³⁴⁶ Jednota bratrská byla založena v Kunvaldu v regionu dnešních východních Čech v roce 1457–1458. Jako poslání současné doby na svých webových stránkách uvádí, že chce být "po vzoru Ježíše pro současnou generaci vtěleným živým a mocně jednajícím Božím slovem, ve kterém se projevuje nejen láska, ale i autorita."³⁴⁷

➤ Počátky Církve bratrské spadají do let 1860 – 1880, kdy proběhlo v oblasti východních Čech lidové probuzení.³⁴⁸ Hlásí se k odkazu Jednoty bratrské a k zásadám evangelikálního hnutí. Členové Církve bratrské vyznávají osobní křesťanskou víru v trojjediného Boha jako svého Spasitele a Pána a přijímají Bibli jako zjevené Boží Slovo a jediné měřítko víry, učení a života.³⁴⁹ V současnosti tvoří svazek samostatných sborů.

➤ Slovo života je církev patřící k letničnímu hnutí. Hlásí se k Apoštolskému vyznání víry a je členem Evangelikální aliance. Byla založena na počátku 90. let švédskými misionáři. Měřítkem jejich víry je Bible a Ježíš Kristus.

➤ Církev živého Boha³⁵⁰ vychází z práce Moravských bratří a nemá dlouhou historii. Je to církev, která pevně věří v neomylnost Bible. Považuje se za součást Ducha a Slova. Její vizí je poskytnout platformu pro další skupiny, které mají stejné vize jako oni.³⁵¹ Rovněž chtějí šířit křesťanské hodnoty ve společnosti.

➤ Církev Nová naděje se hlásí k evangelikálnímu hnutí. Bibli považují za "inspirované zjevení člověku, neomylný standard víry a chování a jediné autoritativní Slovo Boží." Jsou zcela přesvědčeni, že existuje pouze jeden Bůh, který se projevuje jako trojice samostatných a odlišných osob: Otec, Syn a Duch svatý.³⁵²

346 Slovník s. 200

347 Naše poslání, *Jednota bratrská*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-12], URL: <<http://www.jbcr.info/index.php/o-nas/poslani>>

348 Historie a současnost Církve bratrské, *Církev bratrská*, [online], [citováno 2016-7-12], URL: <<https://portal.cb.cz/historie-a-soucasnost-cirkeve-bratske>>

349 Tamtéž.

350 Kdo jsme, *Církev živého Boha*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-15], URL: <<http://www.cirkevzivehoboha.cz/>>

351 Tamtéž.

352 Vyznání víry, *Církev Nová Naděje*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-15], URL: <<http://www.nova-nadeje.cz/index.htm>>

➤ Církev víry je letnično-charizmatické hnutí. Jejich cílem je "snaha o obnovu křesťanství prostřednictvím návratu k Písmu a k jednoduchosti praktického křesťanského života, jež spočívá v osobním vztahu k Bohu a v následování odkazu Ježíše Krista."³⁵³

➤ Církev Nový Život patří mezi křesťanské církve dlouhodobě působící v České republice. Počátky Nového Života sahají do poloviny 80.let. Posláním této církve je "kázat evangelium o vítězství Ježíše Krista, o záchraně a odpuštění hříchů pro každého člověka. Věříme, že ke kázání evangelia patří také služba vysvobození a uzdravení."³⁵⁴

➤ Církev Oáza se řadí k takzvanému Hnutí víry. To klade důraz na emocionální prožívání víry. Církev Oáza založil nigerijský misionář Festus Nsoha.

4.3 Zastánci biblické ortodoxie v české politice

Politické strany České republiky se nevyznačují silnou křesťanskou orientací, spíše naopak. Nicméně i v české politice se objevuje tzv. křesťanská pravice. Pomine-li na okamžik hlavní linii této práce, která se soustřeďuje především na vliv evangelikálního (fundamentalistického) křesťanství v politice, a rozšíří-li se zorné pole i na katolickou část křesťanské pravice, je možné v této oblasti jmenovat několik politických stran, v nichž se projevovaly ideje tohoto hnutí.³⁵⁵ V minulosti působilo v České republice konzervativně-katolické křídlo Daniela Kroupy v Občanské demokratické alianci³⁵⁶ či křesťanská strana Volba pro budoucnost, kterou při parlamentních volbách v roce 2004 podpořili i evangelikálové. Ze současně působících parlamentních stran je možné uvést KDU - ČSL a její katolicko-konzervativní křídlo. Některé body biblické ortodoxie se

353 Kdo jsme, *Církev víry* [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-16], URL: <<http://milost.cz/kdo-jsme/>>

354 Kdo jsme, *Nový život* [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-16], URL: <<http://www.novyzivot.cz/?lang=cs&action=kdo-jsme?>>

355 K odkazu křesťanských hodnot se hlásí více politických stran vyvíjejících svoji činnost v České republice, ale ty nelze řadit k hnutí křesťanské pravice.

356 Občanská demokratická aliance (ODA) byla menší pravicová politická strana, založená po Sametové revoluci a působící až do roku 2007. Orientovala se výrazně pravicově a liberálně-konzervativně.

projevují i v programu ODS.³⁵⁷ Mimo parlament působí na našem území Konzervativní strana. Ta za svůj vzor předkládá Konzervativní stranu Velké Británie a Republikánskou stranu USA.³⁵⁸ Z toho vyplývá i podpora jednotlivých bodů křesťanské pravice, proto se její členové ve svém programu³⁵⁹ staví proti homosexualitě a slibují, že budou prosazovat zrušení zákona o registrovaném partnerství, který byl schválen v roce 2006. Dále předkládají, že budou bojovat za přísnější tresty a "podporovat přátelské vztahy se všemi sousedními zeměmi; rovněž prosazovat zrušení ‚od tohoto okamžiku‘ těch Benešových dekretů, které uplatňovaly kolektivní vinu, což nezakládá žádné majetkové nároky."³⁶⁰

V české politice lze nalézt i evangelikály. V minulosti působil v Poslanecké sněmovně například Martin Bielez, člen sboru Apoštolské církve v Českém Těšíně, dále David Floryk, člen Křesťanského společenství Ostrava, který byl bývalým předsedou Konzervativního klubu v Ostravě a členem socio-politické komise Daniel při České evangelikální alianci.³⁶¹

4.4 Organizace podporující myšlenky biblické ortodoxie v České republice

Česká politická pravice má už delší dobu několik institucí zabývajících se výzkumem či analýzou politiky, tzv. think tanky. Tyto společnosti, které propojují akademickou oblast a politiku, v České republice fungují na bázi nestátních, neziskových organizací. Stejně jako ve Spojených státech si svoji ekonomickou stabilitu zajišťují samy z darů a grantů. Stejně se neliší ani jejich cíl - předkládat zdroj informací

357 Programové a ideové dokumenty ODS od roku 1992. *ODS*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-5], URL: < <http://www.ods.cz/program/archiv> >

358 O nás. *Konzervativní strana*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-15], URL: < <http://www.konzervativnistrana.cz/o-nas.html> >

359 Program Konzervativní strany. *Konzervativní strana*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-17], URL: < <http://www.konzervativnistrana.cz/program/podrobny-program.html> >

360 Tamtéž.

361 S. Heczko, Křesťanská pravice ve světě a u nás. *Granosalis*. [online]. 3.6.2007, [citováno 2016-5-25], URL: <<http://www.granosalis.cz/modules.phpname=News&file=article&sid=7364&mode=nested&order=0&thold=0>>

a nápadů v oblasti veřejné správy a přispívat k debatě o veřejném sektoru.

Na území České republiky působí jako mládežnická odnož KDU-ČSL Mladí křesťanští demokraté od roku 1998.³⁶² Ti se reprezentují jako „nezávislá mládežnická organizace konzervativně smýšlejících mladých lidí s cílem obhajovat a prosazovat křesťanské a konzervativní hodnoty ve společnosti a v politickém životě a dále zprostředkovávat křesťansko-demokratický a konzervativní pohled na politiku a společnost.“³⁶³

Když se poprvé od doby vzniku České republiky v roce 2010 KDU-ČSL nedostala do parlamentu, objevila se otázka, co musí KDU-ČSL udělat, aby se to v budoucích letech neopakovalo. Podle Mladých křesťanských demokratů „KDU-ČSL ... musí ... důsledně hájit přirozené tradiční hodnoty, které jsou blízké značné části obyvatel České republiky.“³⁶⁴ Proto se Celostátní výbor Mladých křesťanských demokratů rozhodl přijmout pět bodů, o kterých si myslí, že jsou „potřebné pro celou společnost, ale většinu z nich žádný politický subjekt nenabízí.“³⁶⁵

Těchto pět bodů je neobvykle podobných těm, které hájí i americká křesťanská pravice.

Jako tyto body uvádějí³⁶⁶:

- Podpora tradičního školství zaměřeného na kvalitu (včetně církevního a domácího školství)
- Jednoznačný a zřetelný boj proti euthanasii, potratům, registrovanému partnerství a adopcím dětí homosexuálními páry
- Tvrdý boj proti kriminalitě a drogám včetně marihuany
- Boj proti masové imigraci a radikálnímu islámu
- Podpora tradiční rodiny.

362 V letech 1998–2004 působila skupina pod jménem Junior klub křesťanských demokratů.

363 O nás. *Mladí křesťanští demokraté*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-20], URL: < <http://www.mladikd.cz/about.php>>

364 Mladí lidovci: Boj proti marihuaně, homosexuálům i islámu. *Parlamentní Listy*, [online]. 4. 7. 2010, [citováno 2016-5-17], URL: < <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Mladi-lidovci-Boj-proti-marihuane-homosexualum-i-islam-169529>>

365 Tamtéž.

366 Tamtéž.

MKD na vnitrostátní úrovni spolupracuje s různými konzervativními organizacemi, především s Mladými konzervativci, Občanským institutem či Hnutím pro život.

Mladí konzervativci je politické sdružení mladých lidí v České republice, hlásící se ke konzervativnímu a liberálnímu proudu české pravicové scény.³⁶⁷ Organizace spolupracuje s ODS, i když po formální stránce jsou nezávislí.³⁶⁸ Jejich spolupráce se zaměřuje zejména na volební kampaně. Hlásí se ke "čtyřem základním pilířům euroatlantické duchovní a filosofické tradice: antické filosofii, římskému právnímu učení, křesťansko-židovské tradici a klasickému evropskému liberalismu."³⁶⁹ Jsou zastánci práva na život a rodiny jako prostoru pro harmonický rozvoj jedince.³⁷⁰ Veřejně také vystupují proti potratům.

V České republice si klade za cíl šířit konzervativně-křesťanské hodnoty také Občanský institut, který vznikl v roce 1991. "Občanský institut je nestátní, nestrannou, nevydělečnou kulturně-vzdělávací institucí konzervativního zaměření, jejímž cílem je podpora, šíření a rozvíjení myšlenek a hodnot, nezbytných pro fungování svobodné společnosti."³⁷¹ Pravidelně pořádá besedy, konference a semináře, kde širokou veřejnost informuje o veřejně-politických tématech. Publikuje také překlady i vlastní práce domácích, konzervativně zaměřených autorů.³⁷²

Křesťanské a konzervativní hodnoty propaguje dále organizace Hnutí Pro život ČR. Toto občanské sdružení působí na území České republiky od roku 1992. Mezi jeho cíle patří "ochrana lidského života od početí do přirozené smrti, ochrana lidské důstojnosti a rozvoj člověka jako integrální bytosti a podpora rodiny a manželství jako základních

367 Kdo jsme, *Mladí konzervativci*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.konzervativci.cz/kdo-jsme/>>

368 Předák Mladých konzervativců: Daně nezvyšovat, je to špatně, *Parlamentní listy.cz*, [online]. 31. 7. 2011, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Predak-Mladych-konzervativcu-Dane-nezvyšovat-je-to-spatne-204141?parent=866559&p=3>>

369 Kdo jsme, *Mladí konzervativci*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.konzervativci.cz/kdo-jsme/>>

370 Tamtéž.

371 O Občanském institutu, *Občanský institut*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.obcinst.cz/o-obcanskem-institutu/>>

372 S. Heczko, Křesťanská pravice ve světě a u nás. *Granosalis*. [online]. 3.6.2007, [citováno 2016-5-25], URL: <<http://www.granosalis.cz/modules.phpname=News&file=article&sid=7364&mode=nested&order=0&thold=0>>

buněk společnosti."³⁷³ Hnutí Pro život ČR pořádá akce, které mají náboženský charakter³⁷⁴. Na svých stránkách uvádí, že přímo nespolupracuje s žádnou politickou stranou, v ale praxi spolupracuje především s představiteli KDU-ČSL. Ti vystupují na jejich akcích a zúčastňují se dalších aktivit.³⁷⁵

4.5 Podpora jednotlivých témat a vliv křesťanské pravice na politiku

I když česká křesťanská pravice podporuje témata hájená jejími americkými souputníky, přímý vliv na politiku nemá u nás žádný. Nicméně lze předpokládat, že fundamentalistické ideje a akce ovlivňují nepřímo českou politiku. Podle Štampachových slov:

„... S náboženským fundamentalismem spojují politická témata organizace v USA, které prosazují biblickou ortodoxii, zejm. Moral Majority a Christian Coalition. K tomu patří politické preference jako odmítání agendy lidských práv, odmítání práv sexuálních menšin, schvalování rasové segregace, militarismus a podobně. Některé takové programové body se projevují v programech některých českých politických stran... K takovým politickým preferencím mohou být lidé samozřejmě motivováni i jinak než fundamentalistickým křesťanstvím, avšak fundamentalistický segment české náboženské scény, ať v politických stranách, nebo publicisticky a pravděpodobně i voličsky, je podporuje. Tento politický vliv se zřejmě uplatňuje i u části politicky angažovaných křesťanů, kteří by podle věroučného pojetí či vztahu k Bibli zřejmě nebyli označeni za fundamentalisty. To lze označit za nepřímý politický vliv náboženského fundamentalismu.“³⁷⁶

Evangelikální společnosti se snaží podpořit účast ve volbách a na webových stránkách předkládají různé materiály, které by měly jejich čtenářům pomoci zorientovat se v politickém spektru. Jedna z křesťanských organizací Česká evangelikální aliance, mezi jejíž členy patří Apoštolská církev, Církev bratrská, Křesťanská společenství, Křesťanské sbory a Církev Nová naděje³⁷⁷, na svých stránkách vybízí, aby se křesťané účastnili voleb. Dokonce uvádí, že "je klíčové, aby se křesťané

373 L. Sokačová, Hnutí pro život: Za svět konzervativnější a méně svobodný". *Britské listy*. [online]. 5. 1. 2006, [citováno 2016-5-20], URL: <<http://blisty.cz/art/26364.html>>

374 Například akce Pochod pro život, který bojuje proti potratům. Více viz například: URL: <http://hnutiprozivot.cz/download/obeznik/obeznik-2013_01.pdf>

375 L. Sokačová, Hnutí pro život: Za svět konzervativnější a méně svobodný". *Britské listy*. [online]. 5. 1. 2006, [citováno 2016-5-20], URL: <<http://blisty.cz/art/26364.html>>

376 Vyjádření doc. Štampacha k problematice biblické ortodoxie v ČR prostřednictvím dotazníku, viz příloha č. 1.

377 Denominace. *Česká evangelikální aliance*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-25], URL: <<http://ea.cz/52/denominace>>

zapojili do nadcházejících voleb, "378 a zároveň svým čtenářům nabízí pomoc ve formě informací a materiálů, které čtenářům pomohou aktivně přistoupit k volbám.³⁷⁹ A na závěr své čtenáře povzbuzují slovy: "Buďte solí a světlem v tomto předvolebním čase tím,

- že si něco více přečtete na této a jiných webových stránkách a dalších místech,
- že se zúčastníte místních mítinků a budete mít zvědavé otázky
- že se zúčastníte voleb!³⁸⁰

Dále na svých stránkách vyzývá své sbory, aby na podporu voleb „navštívily nebo uspořádaly volební fórum, kde se mohou voliči setkat s kandidáty tváří v tvář a skutečně je konfrontovat s některými klíčovými otázkami.“³⁸¹

Když se například Česká evangelikální aliance rozhodla podpořit akci „Stop hazardu v České republice,“ apelovala na své členy, aby vyzvali své sbory, aby neotálely kontaktovat poslance a senátory dopisem. Svým sborům i radí, jak dopisy psát, a předkládá seznam senátorů s cílem oslovit všechny senátory v České republice.

Česká evangelikální aliance spolu s Evangelikálním teologickým seminářem každoročně pořádají tzv. Evangelikální fórum. Jeho cílem je:

"Inspirovat evangelikální křesťany ke sdílení evangelia, službě a spolupráci, být jejich hlasem v dnešní společnosti a svou roli vidí v následujících oblastech: ČEA chce zastupovat zájmy svých členů ve veřejném i křesťanském prostoru tak, aby jejich viditelnost a vliv na okolí postupně rostly. Chce, aby byli evangelikální křesťané v ČR vidět a slyšet a stali se respektovanou skupinou, která bude jasně a konstruktivně prosazovat ve veřejném prostoru hodnoty vycházející z Bible a ze života církve."³⁸²

V České republice působí také Institut Williama Wilberforce, občanské sdružení působící od roku 2013 a sdružující křesťany různých denominací. Jeho cílem je:

„Podpora pronikání biblicky motivovaných postojů a názorů do veřejného sektoru ... a /chce přispívat k prosazování etických hodnot ve společnosti, konkrétně publikováním článků, vydáváním knih, pořádáním průzkumů a veřejných debat, pomoci církvím v mediální oblasti i ovlivňováním politických představitelů.“³⁸³

378 Křesťanská odpovědnost ve volbách. *Česká evangelikální aliance*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-25-5], URL: < http://www.ea.cz/76/krestanska_odpovednost_ve_volbach>

379 Tamtéž.

380 Tamtéž.

381 Jak zorganizovat volební fóra. *Česká evangelikální aliance*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-26], URL: < http://www.ea.cz/77/volebni_fora>

382 Organizátoři. *Evangelikální fórum*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-28], URL: < <http://evangelikalniforum.cz/index.php/stranka/65>>

383 Partneri. *Evangelikální fórum*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-28], URL: <

Zastánci křesťanské pravice veřejně vystupují proti potratům, homosexualitě, usilují o zpřísnění trestního řádu, zaujímají filosemitské postoje a v minulosti podporovali jednání bývalého amerického prezidenta Bushe staršího i mladšího. Jejich pole působení se dále na našem území rozšiřuje na kritiku Benešových dekretů a podporu usmiřování s Němci. Navíc projevují především evangelikální křesťané kritické postoje k Evropské unii.³⁸⁴

Mladí křesťanští demokraté například v roce 2007 vyjádřili nesouhlas s nominací Heleny Třeštíkové³⁸⁵ na pozici ministryně kultury.³⁸⁶ Skupina nesouhlasila s jejím protikatolickým vystupováním a s její podporou registrovaného partnerství. Další velkou kritiku KDU-ČSL ze strany MKD představuje usnesení Celostátního výboru MKD z roku 2008. To odsoudilo podporu ministrů KDU-ČSL při návrhu zákona o specifických zdravotních službách. Nelíbil se jim především přístup k potratům a požadovali, aby stáhli zákon ze sněmovny. V roce 2010 Mladí křesťanští demokraté ostře odmítali snahy o zavedení povinných 30% kvót pro přítomnost žen na kandidátkách.³⁸⁷ V roce 2014 požádal Celostátní výbor MKD předsednictvo KDU-ČSL o využití všech prostředků k zajištění nepřijetí připravovaného zákona, který by měl umožnit osvojení dětí osobami žijícími v registrovaném partnerství.³⁸⁸ V obhájení své věci například posílají dopisy vládě. Tato skupina také každoročně pořádá pochod Prahou s názvem Pochod pro rodinu. Ten má za cíl "poukázat na současný stav v naší společnosti, kdy zájmy tradiční rodiny nejsou dostatečně hájeny a to i v kontextu rozličných snah o uzákonění adopcí homosexuálními páry."³⁸⁹ Mezi skupiny, které akci

<http://evangelikalniforum.cz/index.php/stranka/66>>

384 S. Heczko, Křesťanská pravice ve světě a u nás. *Granosalis*, [online]. 3.6.2007, [citováno 2016-5-28], URL:<<http://www.granosalis.cz/modules.phpname=News&file=article&sid=7364&mode=nested&order=0&thold=0>>

385 Česká režisérka a pedagožka, která byla v roce 2007 krátce ministryní kultury České republiky.

386 Část lidovců kritizuje nominaci Třeštíkové, *Hospodářské noviny*, [online]. 5. 1. 2007, [citováno 2016-17-5], URL: < <http://domaci.ihned.cz/c1-20110940-cast-lidovcu-kritizuje-nominaci-trestikove>>

387 Ignác Pospíšil, Sdružení žen KDU-ČSL vs. Mladí křesťanští demokraté [online]. 12.2.2010, [citováno 2016-4-30], *iDnes.cz*, URL: < <http://ignacpospisil.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=123712>>

388 Mladí křesťanští demokraté: Osvojení dětí homosexuálními páry musíme zamezit, *Parlamentní listy.cz*, [online]. 8. 9. 2014, [citováno 2016-6-5], URL:

<<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Mladi-krestansti-demokrate-Osvojeni-deti-homosexualnimi-pary-musime-zamezit-334000>>

389 Místopředseda MKD byl přepaden a zbit, *Duše a hvězdy*, [online]. 16.6.2016, [citováno 2016-6-5]. URL: < <http://www.duseahvezdy.cz/tag/mladi-krestansti-demokrate/>>

veřejně podporují, patří například Občanský institut nebo Křesťanské společenství Ostrava.

Svůj nesouhlas s potraty vyjadřují stoupenci křesťanské pravice na různých shromážděních a akcích. Konzervativní křesťané a Hnutí Pro život například podnikli v roce 2004 v Praze akci s názvem "Umělé potraty z konzervativního hlediska."³⁹⁰

Samozřejmě v České republice najdeme i jednotlivce, kteří danou tematiku podporují. Jako příklad lze uvést Adama Benjamina Bartoše, nedostudovaného teologa, který nastoupil v šestadvaceti letech dráhu novináře a v roce 2014 vstoupil do politiky. Ačkoli byl Bartoš v dětství pokřtěn jako husita a později na přání rodičů přepsán do římskokatolické církve, v době dospívání přestoupil do církve evangelikálního typu, která později splynula s Jednotou bratrskou. V současnosti se Bartoš, který se sám označuje za konzervativce, nehlásí k žádné náboženské společnosti, ovšem svoje fundamentalistické postoje si uchoval.³⁹¹ Bartoš své "extrémně kritické postoje .. ať už na Evropskou unii, multikulturalismus, či přistěhovalectví"³⁹² veřejně publikoval celých osm let a tím ovlivňoval mnoho svých čtenářů.

Z evangelikálních řad lze z osobností, které sice neovlivňují politiku přímo, ale své názory veřejně publikují, jmenovat Davida Floryka či Daniela Drápala. David Floryk patří mezi evangelikální konzervativní publicisty, své články publikuje například v Konzervativních listech či na serveru Křesťan Dnes. Jako jeden z mála evangelikálních autorů se věnuje často pro-life tématům. I příspěvky Daniela Drápala je možné přečíst v Konzervativních listech.

390 O. Slačálek, Tmáři na filosofické fakultě, *Britské listy*, [online]. 10.3.2004., [citováno 2016-6-5], URL: < <http://blisty.cz/art/17264.html>>

391 Adam A Bartoš, Bůh, vlast, rodina Curriculum Vitae. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-6-5], URL: < <https://abbartos.wordpress.com/curriculum-vitae/>>

392 Klausův Bartoš, *Týden.cz*. 14.09.2014 [online].14.09.2014, [citováno 2016-29-5]. URL: < http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cena-za-internetovy-seznam-slavnych-ceskych-zidu_318202.html>

4.6 Dílčí závěr

Zastoupení aktivní biblické ortodoxie v České republice je velmi nízké. Za předpokladu, že by tato kapitola obsahovala pouze snahy Biblické ortodoxie, by se její obsah značně snížil. Ani akce křesťanské pravice nemají takový dosah na českou politiku, což potvrzuje i délka dané kapitoly. Nicméně Křesťanská pravice a její think tanky jsou zastoupeny i v České republice a okrajově i v české politice. Přesto, že její zastánci vyvíjí jistou činnost na podporu jimi hájených témat, jako jsou například potraty, jejich akce a snahy politiku nijak neovlivňují.

ZÁVĚR

V této práci jsem se soustředila na politickou agendu biblické ortodoxie ve Spojených státech amerických a její odezvu v Česku. Nejprve jsem považovala za nutné vymezit samotný pojem biblické ortodoxie, neboť jeho definici nelze nalézt v žádném výkladovém slovníku. Výraz biblická ortodoxie v práci používám pro členy amerického křesťanského fundamentalistického hnutí. S pojmem biblická ortodoxie také pracuji ve významu samotného výkladu Bible fundamentalistickými křesťany. Z daného výzkumu přímo nevyplývá, co vedlo křesťanské fundamentalisty k nahrazení jejich původního názvu. Předpokládám však, že změna označení je vedena snahou o nalezení vědecky neutrálního termínu pro daná křesťanská uskupení, neboť fundamentalismus je v současnosti spojován s negativními konotacemi. Ovšem ani výraz biblická ortodoxie není bez problémů, neboť ho mnohé mnou popisované skupiny ani neznají. Navíc není příliš známý ani ve vědeckých kruzích a je otázkou, zda se ujme.

Kromě určení samotné charakteristiky takzvané biblické ortodoxie jsem se ve své práci soustředila na vliv tohoto křesťanského směru na americkou politiku. Toto téma se překrývalo s prosazováním cílů křesťanské pravice, neboť skupiny biblické ortodoxie jsou její součástí. Zjistila jsem, že popisované skupiny se v prosazování svých cílů nejvíce soustředí na postoj k homosexuálům, otázku potratů, problematiku výuky darwinismu na školách, na tradiční postoj žen ve společnosti a podporou státu Izraele. I když se v jednotlivých etapách mohlo zdát, že biblická ortodoxie ztrácí svůj vliv, vždy dokázala opět ukázat svoji sílu. Ze zkoumaných materiálů a situací, jakými byla např. role biblické ortodoxie v prezidentských volbách, vyplynulo, že její vliv jistě není zanedbatelný, avšak jeho reálná schopnost prosazovat své cíle skrze americkou politiku je přeceňována. V tomto ohledu považuji za ilustrační příklad volbu prezidenta Reagana. Ten ve svém volebním programu slíbil zlepšení týkající se stěžejních témat biblické ortodoxie, ale ve skutečnosti je nikdy neuskutečnil. V některých případech se dokonce ani nesnažil. Dalším takovým příkladem je prosazení zákazu sňatku homosexuálních párů v některých státech, které bylo minimalizováno povolením registrovaného partnerství a plně poraženo v roce 2015 sňatku lidí stejného pohlaví ve

všech státech Spojených států amerických.

Nicméně nelze říct, že vliv nemá žádný. Skutečnost, že činnost skupin biblické ortodoxie a celé křesťanské pravice v americké společnosti hraje nemalou roli, nelze přehlédnout. Díky své organizovanosti zaujímá důležité místo při volbě prezidenta. Dosáhla také jistého vlivu na vládu, zákonodárství i soudnictví, dokonce si dokázala naklonit i Republikánskou stranu. Dílčích úspěchů měla opravdu mnoho, ale ve skutečnosti biblická ortodoxie nedokázala prosadit žádné ze svých stěžejních témat. K její úspěšnosti jí jistě dopomohla skutečnost, že se z nekompromisních radikálů vytvořila sofistikovaná, soběstačná, trpělivá a kompromisů schopná skupina. Její úspěšnost také jistě podporuje charakter amerických náboženských skupin. Bez prvků jako jsou populismus, aktivismus, pragmatismus a organizační inovativnost, pro americké náboženské skupiny tak typické, by byla celková situace jistě jiná. Nicméně ve chvíli, kdy by měl do politických kruhů vstoupit duchovní, se zdá, že si americká společnost uvědomuje, že je třeba dodržovat oddělení státu od náboženství, které znemožňuje například prosazování křesťanství na školách. Občané dávají přednost vnějšímu morálnímu vlivu na politické dění. Vypadá, že oddělení státu a náboženství je respektováno i samotnými zástupci křesťanské pravice, což se ukázalo například v neúspěšné kandidatuře Pata Robertsona na prezidenta, při níž nezískal podporu biblické ortodoxie, v kterou tak doufal.

Americkou scénu jsem konfrontovala se situací v České republice, protože zde existoval předpoklad, že vliv biblické ortodoxie na českou politiku bude výrazně menší. Tento předpoklad se naplnil, neboť z analýzy souvisejících materiálů vyplynulo, že situace v České republice je jiná. Ano, i zde je přítomná křesťanská pravice. Její témata se objevují v politických programech ODS či KDU-ČSL. A svoji podporu nachází i v politické organizaci Mladí křesťanští demokraté či ve skupinách jako jsou Občanský institut, Mladí konzervativci či Hnutí Pro život. Tento rozdíl v uplatnění vlivu daného křesťanského směru lze vysvětlit tím, že náboženské společnosti v České republice nemají takový dynamický ráz, co se prosazení v politice týče. Navíc početně nemá evangelikální křesťanství v České republice takové zastoupení jako v USA, a to i přesto, že jejich skupiny vykazují mírný růst. Pravděpodobnost, že by se tyto skupiny staly

hlavní náboženskou silou v České republice, je minimální.

Domnívám se, že se mi podařilo zodpovědět na výzkumné otázky, které jsem si vytyčila. Další přezkoumání by ovšem vyžadovaly následující skutečnosti. Zaprvé je tím sám pojem biblická ortodoxie a jeho budoucí vývoj. Zadruhé by bylo velmi zajímavé sledovat jednotlivé skupiny biblické ortodoxie v rámci křesťanské pravice. Oblast zkoumání by se mohla týkat chování, přesvědčení a aktivit zástupců biblické ortodoxie a ostatních konzervativních křesťanů. Budou se jejich názory shodovat ve všech citlivých tématech? Najdou se i témata, která jsou pro jedny důležitější než pro ty druhé? Používají k dosažení cílů ty samé prostředky, nebo lze podle daných aktivit jako nezaujatý pozorovatel rozpoznat, o jakou skupinu konzervativních křesťanů se jedná?

Zajímavé by jistě rovněž bylo zaměřit se na budoucí vývoj, pozici a vliv biblické ortodoxie především ve Spojených státech, ale i v České republice. Rovněž považuji za podnětné konfrontovat americký model se situací ve Francii, neboť obě země prosazují důsledné oddělování státu a náboženství.

BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ LITERATURA

Monografie

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 16. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2008. 1388 s. ISBN 978-80-902419-0-9.

MASTERS, Peter. Jsme Fundamentalisté? Žandov: Ve spolupráci s Reformace.cz vydala Poutníková četba, 2015. 44 s. ISBN: 978-80-87606-12-4

MARTY E. MARTIN, R. Scott Apple. Fundamentalisms and Society: Reclaiming the Sciences, the Family, and Education. Chicago:University of Chicago Press, 1997. 602 s. 0-226-50880-3

RADNER, Ephraim. Turner, Philip. The Fate of Communion: The Agony of Anglicanism and the Future of a Global Church. Michigan: William B. Eerdmans Publishing, 2006. 306 s. ISBN 978-0-8028-3282-5

ROSENBUSH, Mike. Sanctification coaching. United States of America: Xulon Press, 2009. 128 s. ISBN 978-1-607-209-3

Internetové zdroje

About FRC action, The Legislative Affiliate of Family Research Council. *FRC action*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-10]. URL: < <https://www.frcaction.org/about> >

About the Faith and Freedom Coalition, *Faith and Freedom Coalition*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-13]. URL: < <http://www.ffcoalition.com/about> >

About us. *CWA – concerned woman of America*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-11]. URL: < <http://www.cwfa.org/about/> >

About the Faith and Freedom Coalition, *Faith and Freedom Coalition*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-12]. URL: < <http://www.ffcoalition.com/about> >

Biola Hall of fame [online]. Nedatováno, [citováno 2015-5-10]. URL: < <http://100.biola.edu/index.cfm?pageid=33>>

Bright Bill, A slave for christ. *The Christian Broadcasting Network*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-3]. URL: <<http://www1.cbn.com/interview/bill-bright-slave-for-christ>>

Denominace. *Česká evangelikální aliance*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-25], URL: < <http://ea.cz/52/denominace>>

Faith and Freedom Coalition, American United for separation of church and state [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-12]. URL: < <https://www.au.org/resources/religious-right/faith-and-freedom-coalition> >

Letter from 2012 in Obama's America, *Focus on the Family Action*, [online]. 2012, [citováno 2015-12-23]. URL: < Inc <http://www.wnd.com/files/Focusletter.pdf>>

Historie a současnost Církve bratrské, *Církev bratrská*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-12], URL: <<https://portal.cb.cz/historie-a-soucasnost-cirkve-bratske>>

James Orr, The Early Narratives of Genesis, *European-American Evangelistic Crusades*, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-7], URL: <<http://www.eaec.org/bookstore/fundamentals/11.htm>>

Jak zorganizovat volební fóra. *Česká evangelikální aliance*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-26-5], URL: < http://www.ea.cz/77/volebni_fora>

Jerry Falwell. *Biblical Discernment Ministries* [online]. 1/1999, [citováno 2015-10-5]. URL < <http://www.rapidnet.com/~jbeard/bdm/exposes/falwell/general.htm>>

Jerry Falwell Quotes, *Brainy Quote*, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-15], URL: <http://www.brainyquote.com/quotes/authors/j/jerry_falwell.html>

Kdo jsme, *Křesťanské sbory*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-5], URL: < <http://www.krestanskesbory.cz/dle/vedit21.php?id=4>>

Kdo jsme, *Církev živého Boha*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-15], URL: <<http://www.cirkevzivehoboha.cz/>>

Kdo jsme, *Církev víry* [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-16], URL: <<http://milost.cz/kdo-jsme/>>

Kdo jsme, *Nový život* [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-16], URL: <<http://www.novyzivot.cz/?lang=cs&action=kdo-jsme?>>

Kdo jsme, *Mladí konzervativci*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.konzervativci.cz/kdo-jsme/>>

Kerby Anderson, Election 2016: The Christian Vote. *American family association*, [online].1.2.2016, [citováno 2015-12-13]. URL: < <https://www.afa.net/the-stand/election/2016/02/election-2016-the-christian-vote/>>

Křesťanská odpovědnost ve volbách. *Česká evangelikální aliance*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-25-5], URL: <http://www.ea.cz/76/krestanska_odpovednost_ve_volbach>

Naše poslání, *Jednota bratrská*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-12], URL: <<http://www.jbcr.info/index.php/o-nas/poslani>>

S. Russel, Biblical orthodoxy. *Do justice* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-3]. URL: <<https://www.rci.rutgers.edu/~lcrew/dojustice/j208.html>>

O nás, *Apoštolská církev*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-5]. URL: <<http://apostolskacirkev.cz/o-nas/historie>>

O nás, Církev křesťanská společenství, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-5], URL: <<http://www.kaes.cz/onas/onas.htm>>

Organizátoři. *Evangelikální fórum*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-28], URL: <<http://evangelikalniforum.cz/index.php/stranka/65>>

P. Steiger, Liberalismus versus fundamentalismus. *Zápas o duši* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-1]. URL < <http://www.reformace.cz/zod/liberalismus-versus-fundamentalismus-cislo-38>>

Partneři. *Evangelikální fórum*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-28], URL: <<http://evangelikalniforum.cz/index.php/stranka/66>>

Vyznání víry, *Církev Nová Naděje*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-7-15], URL: <<http://www.nova-nadeje.cz/index.htm>>

Wesley biblical seminary, Who we are [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-10]. URL <<http://www.wbs.edu/about/who-we-are.php>>

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

Monografie

ALBANESE, Catherine L. America. Religions and Religion. University of California: Wadsworth Publishing Company, 2006. 326 s. ISBN 9780534627393

BERLET, Chip, Lyons, Matthew. Right-wing Populism in America: Too Close for Comfort. New York, London: The Guilford Press, 2000. 499 s. ISBN 1-57230-568-1

DVOŘÁKOVÁ, Vladimra. Spojené státy americké: společnost a politika. Praha: Libri, 2002. 298 s. ISBN: 80-7277-141-8

DOWLAND, Seth. Defending Manhood: Gender, Social Order and the Rise of the Christian Right in the South, 1965-1995. USA: ProQuest, 2007. 281 s.

DOWLAND, Seth. Family Values and the Rise of the Christian Right. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015 . 280 s. ISBN 978-0-8122-4760-2

DJUPE, Paul A., Olson, Laura R. Encyclopedia of American Religion and Politic. New York: Infobase Publishing, 2014. 529 s. ISBN 0-8160-4582-8.

HUNTINGTON, Samuel. Kam kráčíš Ameriko. Praha: Rybka Publishers, 2005. 424 s. ISBN: 80-86182-87-8

CHAPMAN, Roger. Culture Wars: An Encyclopedia of Issues, Viewpoints, and Voices. M.E. Sharpe, 2010. 768 s. ISBN 9-780-7656-1761-3

JOHNSON, Paul. Dějiny amerického národa. Praha: LEDA spol. s r. o. s., 2014. s. 359 ISBN: 978-80 7335-361-2

MARTIN, William. With God On Our Side: The Rise of the Religious Right in America. New York: Brodway Books, 2005. 426 s. ISBN 0-7679-2257-3

MATTHEWS, Ronald Eric Jr., Gilbert Michele A. Obamagelicals How the Right Turned Left. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2010.145 s. ISBN 9781443825504

MELTON G.J. Encyklopedia of American Religions. Gale, 2003. s.1408 ISBN: 978-0787696962

MORELAND, Laurence W., Steed , Robert P., Baker, Tod A. The 1988 Presidential Election in the South: Continuity Amidst Change in Southern Party Politics. New York: Praeger, 1991. 316 s. ISBN 0-275-93145-5

OLDFIELD, Duane M. The Right and the Righteous: The Christian Right Confronts the Republican Party (Religious Forces in the Modern Political World). USA: Rowman & Littlefield Publishers, 1996. 294 s. ISBN 978-0847681907

PAVLICOVÁ, Helena. Slovník judaismus, křesťanství, islám. Český Těšín: Mladá fronta, 1994. 472 s. ISBN80-204-0440-6

RANDALL, Balmer. Thy Kingdom Come. Basic Books, 2007. 288 s. ISBN: 978-0465005208

TINDALL, George Brown. USA: dějiny států. Praha: Lidové noviny, 1994. 904 s. ISBN: 978-80-7106-588-3

RIESÉBRODT, Martin. Pious Passion: The Emergence of Modern Fundamentalism in the United States and Iran. University of California Press, 1993. 272 s. ISBN 0-520-07464-5

VÁCLAVÍK, David. *Proměny americké religiozity*. Brno: Masarykova Univerzita, 2013. 181 s. ISBN 978-80-210-6596-3.

VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. 256 s. ISBN 978-80-247-2468-3

VOJTÍŠEK, Zdeněk. Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice. Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství, Portál, Praha 2004. ISBN 80-7178-798-1.

WALD, D. Kenneth. Religion and Politics in the United States. New York: St. Martin's Press, 1986. 445 s. ISBN 9-780742-540415

WILCOX Clyde, Robinson, Carin. Onward Christian Soldiers: the religious Right in American Politics. New York: Westview Press Inc. 2006. ISBN

Internetové zdroje

Odborné články a statě:

C. A. Lugg, M. N. Robinson, „Religion, Advocacy Coalitions, and the Politics of U.S. Public Schoolingv, Educational Policy 2009. [online], [citováno 2015-12-22], URL: < <http://epx.sagepub.com/content/23/1/242.short> >

D. Banwart, „Jerry Falwell, the Rise of the Moral Majority, and the 1980 Election“ . *Western Illinois Historical Review*, Vol. V, Spring 2013. [online], [citováno 2015-12-16], URL: < <http://www.wiu.edu/cas/history/wihr/pdfs/Banwart-MoralMajorityVol5.pdf>>

Hout, M., Fischer, C. S. „More Americans have no Religious Preference“. Institute fo the Study of Societal Issues (3/2013) [online], [citováno 2015-12-5]. URL: < http://sociology.berkeley.edu/sites/default/files/faculty/fischer/Hout%20et%20al_No%20Relig%20Pref%202012_Release%20Mar%202013.pdf>

Penning, M. James. „Pat Robertson and the GOP: 1988 and Beyond.“ *Sociology of Religion*, vol. 55, No.3, Autumn,1994. s 327-344. [online], [citováno 2015-12-5] URL: < http://www.jstor.org/stable/3712057?seq=1#page_scan_tab_contents >

Rozell, J. Mark, Wilcox, Clyde. „Second coming: The Strategies of the New Christian Right.“ *Political Science Quarterly*, vol. 63, 1996. s.508-542. [online], [citováno 2015-12-3] URL: http://www.jstor.org/stable/2152322?seq=1#page_scan_tab_contents >

Johnson, D. Stephen, Tamney, B. Joseph, Burton, Ronald. „Pat Robertson Who Supported His Candidacy for President?“ *Journal for the Scientific Study of Religion*, vol. 28, No.4, December 1986, s.387-399. URL: < http://www.jstor.org/stable/1386572?seq=1#page_scan_tab_contents >

Marley, David J. „Ronald Reagan and the Splintering of Christian Right.“ *Journal of Church and State*. vol. 48, No. 4, s.851-868. Autumn 2006. [online], [citováno 2015-12-14], URL: < <http://www.jstor.org/stable/23921480?> >

Mead, Walter Russell „God's Country“. *Foreign Affairs*, (89/2006) [online]. 9/10 2006, [citováno 2015-3-15]. URL: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2006-09-01/gods-country>>

Michel O. Emerson, David Hartman: "The Rise of Religious Fundamentalism", *Annual Review of Sociology*, vol.32 2006, s 127-144. [online], [citováno 2015-10-25], URL: < <http://www.jstor.org/stable/29737734?> >

Mrázek, Miloš. „Jeden národ pod ochranou boží.“ *Dingir* (2/2006) [online], [citováno 2015-3-15].URL: < <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir206.pdf> >

Štampach, Ivan O. „Občanské náboženství.“ *Dingir* (2/2006) [online], [citováno 2015-4-18]. URL: < <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir206.pdf> >

Z. Vojtíšek, „Evangelikalismus“ , *Lidé města Urban people*. 16/2004, s. 23-64, [online], [citováno 2015-10-20], URL: <[http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/evangelikalismus_\(lide_mesta\).pdf](http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/evangelikalismus_(lide_mesta).pdf)>

Sdělovací prostředky

A. Liptak, Supreme Court Ruling Makes Same-Sex Marriage a Right Nationwide, *The New York Times*, online. 26.6.2015, [citováno 2015-7-21]. URL: <http://www.nytimes.com/2015/06/27/us/supreme-court-same-sex-marriage.html?_r=0>

A. Sullivan, The Party Faithful, *The New York Times*. [online]. 10.2. 2008 , [citováno 2015-12-22], URL: < <http://www.nytimes.com/2008/02/10/books/chapters/1st-chapter-party-faithful.html> >

Adam A Bartoš, Bůh, vlast, rodina Curriculum Vitae. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-28], URL: < <https://abbartos.wordpress.com/curriculum-vitae/>>

Alliance Defense Fund. *People for the american way*, [online]. 2006, [citováno 2015-12-14]. URL: < <http://www.rightwingwatch.org/content/alliance-defense-fund>>

B. Buursma, A New Crusade..., *Chicago Tribune*, Aug. 31 1980. [online], [citováno 2015-12-15], URL: < <http://archives.chicagotribune.com/1980/08/31/page/21/article/a-new-crusade>>

Část lidovců kritizuje nominaci Třeštíkové, *Hospodářské noviny*, [online]. 5. 1. 2007, [citováno 2016-5-17], URL: < <http://domaci.ihned.cz/c1-20110940-cast-lidovcu-kritizuje-nominaci-trestikove>>

D. Milbank, Religion Right Finds its Center in Oval Office: Bush Emergences as Movementts Leader after Robertson leaves Christian Coalition, *Washington Post*, [online]. 24 December 2001, [citováno 2015-12-21], URL: < [http://pqasb.pqarchiver.com/washingtonpost/doc/409182617.html? >](http://pqasb.pqarchiver.com/washingtonpost/doc/409182617.html?)

Elisabeth Flock, Faith and Freedom Coalition Conference: Most Bizarre Statements. *US news and world report*, [online].14.6.2013, [citováno 2015-12-3], URL: < <http://www.usnews.com/news/blogs/washington-whispers/2013/06/14/fridays-most-bizarre-statements-from-the-faith-and-freedom-coalitions-road-to-majority-conference>>

Ignác Pospíšil, Sdružení žen KDU-ČSL vs. Mladí křesťanští demokraté [online]. 12.2.2010, [citováno 2016-5-17], *iDnes.cz*, URL: < <http://ignacpospisil.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=123712>>

Laurie Goodstein, Christian Right Failed to Sway Voters on Issues, *The NewYork Times*, [online]. 9.10.2012, [citováno 2015-12-23]. URL: < <http://www.nytimes.com/2012/11/10/us/politics/christian-conservatives-failed-to-sway-voters.html>>

L. Sokačová, Hnutí pro život: Za svět konzervativnější a méně svobodný".*Britské listy*. [online]. 5. 1. 2006, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://blisty.cz/art/26364.html>>

L. Marsden, For God and Country, *American Review*, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-12-22]. URL: < <http://americanreviewmag.com/stories/For-God-and-country> >

Místopředseda MKD byl přepaden a zbit, *Duše a hvězdy*, [online]. 16.6.2016, [citováno 2016-5-17]. URL: < <http://www.duseahvezdy.cz/tag/mladi-krestansti-demokrate/>>

Klausův Bartoš, *Týden.cz*. 14.09.2014 [online].14.09.2014, [citováno 2016-5-29]. URL: < http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cena-za-internetovy-seznam-slavnych-ceskych-zidu_318202.html>

Mladí křesťanští demokraté: Osvojení dětí homosexuálními páry musíme zamezit, *Parlamentní listy.cz*, [online]. 8. 9. 2014, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Mladi-krestansti-demokrate-Osvojeni-deti-homosexualnimi-pary-musime-zamezit-334000>>

Mike Glover, McCain Condemns Pat Robertson *Washington Post*, [online]. 28.2.200, [citováno 2015-12-23], URL: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/aponline/20000228/aponline165646_000.htm>

Mladí lidovci: Boj proti marihuaně, homosexuálům i islámu. *Parlamentní Listy*, [online]. 4. 7. 2010, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Mladi-lidovci-Boj-proti-marihuane-homosexualum-i-islamu-169529>>

Mohd Afandi Salleh, The Christian right and W. Bush Foreign Policy, [online]. Nedatováno, [citováno 2015-2-21]. URL: <<https://perpustakaan.unisza.edu.my/images/IDC/The%20Christian%20right%20and%20George%20W.%20Bush%20Foreign%20policy.pdf>>

O. Slačálek, Tmáři na filosofické fakultě, *Britské listy*, [online]. 10.3.2004, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://blisty.cz/art/17264.html>>

Předák Mladých konzervativců: Daně nezvyšovat, je to špatně, *Parlamentní listy.cz*, [online]. 31. 7. 2011, [citováno 2016-5-17]. URL: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Predak-Mladych-konzervativcu-Dane-nezvyšovat-je-to-spatne-204141?parent=866559&p=3>>

Philip Dine, Religious right faces presidential dilemma, *Ventura Country Star*, [online]. 2007 [citováno 2015-12-22]. URL: <<http://www.vcstar.com/lifestyle/religious-right-faces-presidential-dilemma-ep-375602594-352883481.html>>

Rad A. Greenberg, Dobson won't vote for McCain 'as a matter of conscience, *Jewish Journal*, [online]. 5.2.2008, [citováno 2015-12-23] URL: <http://www.jewishjournal.com/thegodblog/item/dobson_wont_vote_for_mccain_as_a_matter_of_conscience>

S. Brown, The 10 Most Dangerous Religious Right Organizations, *Church & State Magazine*, [online]. October 2, 2012, [citováno 2015-12-4] URL: <http://www.alternet.org/belief/10-most-dangerous-religious-right-organizations>>

S. Heczko, Křesťanská pravice ve světě a u nás. *Granosalis*. [online]. 3.6.2007, [citováno 2016-5-25], URL: <<http://www.granosalis.cz/modules.phpname=News&file=article&sid=7364&mode=nested&order=0&thold=0>>

R. D. Land, Why Do So Many Evangelicals So Strongly Support Israel? *Christian post*, March 23, 2015 [online]. [citováno 2015-2-21], URL: < <http://www.christianpost.com/news/why-do-so-many-evangelicals-so-strongly-support-israel-136071/#YK6lplYes1XIjOml.99> >

T. Kay, D. George, S. Bumgardner, The great textbooks war, *America radio Works*, nedatováno, [online], [citováno 2015-2-15], URL: < <http://americanradioworks.publicradio.org/features/textbooks> >

D. Barry, Inside the John Birch Society, *The New York Times*, [online]. 25.6.2009, [citováno 2015-2-15], URL: < http://www.nytimes.com/interactive/2009/06/25/us/20090626_land_john_birch_society/index.html?_r=0 >

Ostatní internetové zdroje

Berlet and Aziz culture, religion apocalypse and the middle foreign Policy, *Right web*, [online]. 4.12.2003, [citováno 2015-2-21], URL: < http://rightweb.irc-online.org/culture_religion_apocalypse_and_middle_east_foreign_policy/ >

Cain, Joe. Scopes trial and fundamentalism in the United State. Encyklopedia of life science, Macmillan Publishers Ltd, [online]. 2001, [citováno 2015-2-7], URL:< https://www.ucl.ac.uk/sts/staff/cain/pubs/cain_2001_scopes.pdf >

Importance of religion in one's life. Pew research Center [online]. Nedatováno, [citováno 2015-3-13]. URL:< <http://www.pewforum.org/religious-landscape-study/importance-of-religion-in-ones-life/> >

M. E. Marty, Insiders Look at Fundamentalism. *Christian Century* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-10-15], URL: < <http://www.religion-online.org/showarticle.asp?title=17061>.

Návštěva kostela patří mezi vánoční zvyky více než třetiny populace. *Stemp*, [online]. 22.12.2015, [citováno 2016-2-25], URL: < <https://www.stem.cz/navsteva-kostela-patri-mezí-vanocni-zvyky-vice-nez-tretiny-populace-2/> >

Listina základních práv a svobod, *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky*. [online]. Nedatováno, [citováno 2015-3-17] URL: < <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html> >

Listina základních práv – dodatky ústavy USA 1789 [online]. Nedatováno, [citováno 2015-3-17] URL: < <http://www.zboriljosef.cz/files/Listina%20prav%20USA.pdf> >

Obyvatelstvo podle náboženské víry v krajích, *Český statistický úřad*. [online]. 26.3.2011, [citováno 2016-29-5], URL: < [https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?](https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objektm)

vyhledavani&str=&evo=&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~S~_null_null_&pvoc=&katalog=all&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=-1&=N&vyhltext=n%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD&pvo=SLD9100PU-KR&pvoch=&udIdent=&z=T >

O Občanském institutu, *Občanský institut*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-17], URL: <<http://www.obcinst.cz/o-obcanskem-institutu/>>

O nás. *Konzervativní strana*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-15], URL: <<http://www.konzervativnistrana.cz/o-nas.html> >

O nás. *Mladí křesťanští demokraté*, [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-20], URL: <<http://www.mladikd.cz/about.ph>>

Program Konzervativní strany. *Konzervativní strana*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-17-5], URL: <<http://www.konzervativnistrana.cz/program/podrobny-program.html> >

Programové a ideové dokumenty ODS od roku 1992. *ODS*. [online]. Nedatováno, [citováno 2016-5-5], URL: <<http://www.ods.cz/program/archiv> >

Pew research Center. *Pew research Center* [online]. Nedatováno, [citováno 2016-12-5]. URL<<http://www.pewforum.org>>

Pew research Center. American Religion: Complicated, Not Dead. *Pew research Center* [online]. 12.5.2015 [citováno 2015-4-20]. URL :<<http://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/05/american-religion-complicated-not-dead/392891/>>

Pew research Center. U.S. Public Becoming Less Religious, *Pew research Center* [online]. 3.11.2015, [citováno 2015-4-18]. URL : <<http://www.pewforum.org/2015/11/03/u-s-public-becoming-less-religious/>>

Pew research Center. *American Religion: Complicated, Not Dead*. *Pew research Center* [online]. 12.5. 2015, [citováno 2015-4-20]. URL : <<http://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/05/american-religion-complicated-not-dead/392891/>>

Pew research Center. Importance of religion in one's life. *Pew research Center* [online]. Nedatováno, [citováno 2015-3-13]. URL: <<http://www.pewforum.org/religious-landscape-study/importance-of-religion-in-ones-life/>>

Prayer and the public schools. *Faith and Freedom series*, Washington D.C., [online]. 2005, [citováno 2015-2-8], URL: < https://www.au.org/files/Prayer%20and%20the%20Public%20Schools%2006-11_2.pdf >

I. Štampach, Přínos křesťanské sociální etiky k tématu sociální spravedlnosti. *I.O. Štampach*, [online]. 2.2.2015 [citováno 2015-10-26]. URL: <<http://ivanstampach.bloger.cz/Duch-a-soucasnost/Prinos-krestanske-socialni-etiky-k-tematu-socialni-spravedlnosti> >

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, Společnost pro církevní právo, [online]. 2016 [citováno 2016-7-18], URL: < <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z1.htm> >

SEZNAM PŘÍLOHY

č.1 Dotazník k problematice biblické ortodoxie v ČR od doc. Štampacha.....	114
č.2 Dotazník k problematice biblické ortodoxie v ČR od doc. Vojtíška	117
č.3 Připravovaný článek <i>Fundamentalismus</i> pro studentský sborník od doc. Vojtíška	118

PŘÍLOHA

č.1 Dotazník k problematice biblické ortodoxie v ČR od doc. Štampacha

1. Co znamená biblická ortodoxie?

Výraz ortodoxie ve smyslu “správné mínění” o otázkách víry má křesťanský původ a zpočátku se tím mínila zřejmě legitimní péče o čistotu a celistvost víry. Brzy však došlo ke zpředmětnění témat víry a prosadila se takřčená verbální ortodoxie. Znamená to, že to, co někdo tvrdí o tématech víry musí být v souhlasu s tím, co o to bylo oficiálně vyhlášeno, tedy s krédy, věroučnými články, dogmaty či konfesemi.

V protestantských církvích došlo postupně v novověku vlivem pietismu (který se koncentroval na vnitřní zbožné prožívání, zatímco texty a organizační struktury relativizoval) a vlivem osvícenského racionalismu k prosazení nábožensky liberálních (případně modernistických) názorů. Konzervativní protestanti, zejména z prostředí evangelikálních církví chtěli tuto relativizaci křesťanských obsahů zastavit a zformulovat novou ortodoxii. Nazvali ji biblickou ortodoxií, protože nešlo o soulad s oficiálně vyhlášenými dogmaty (jako tradičně u pravoslavných a římských katolíků), nýbrž o souhlas textem Bible. Lze tvrdit jen to, co je možno podložit Biblií. I životní praxe se musí opírat o Bibli.

Pro stoupence biblické ortodoxie není snadné toto své předsevzetí dodržet, protože Bibli ve všem, co tvrdí, nejen k náboženským tématům, ale též o přírodě a o historii, pokládají výslovně za neomylnou, a přitom Bible obsahuje na různá témata protikladná tvrzení. Pak se musí tato tvrzení uměle harmonizovat, nebo se nepřiznaně mezi nimi jedno vybere a druhé zamlčí. Např. stoupenci biblické ortodoxie mají tendenci za přesný popis počátku světa, života a člověka považovat text Gen 1, 1 – 2, 3, zatímco druhé, odlišné vyprávění o stvoření začínající v Gen 2, 4 málo zmiňují, nebo se snaží je s prvním uměle harmonizovat.

Velkou potíž pro stoupence biblické ortodoxie také tvoří biblické texty, v nichž Bůh přikazuje násilné jednání, včetně zabíjení žen, dětí a starců.

2. Jak byste definoval fundamentalistické hnutí?

V prostředí konzervativních křesťanů došlo k vydání série brožur pod společným

označením *The Fundamentals* (fundamenty, základy), kde se různí autoři věnovali diskutovaným křesťanským tématům. Je to 12 svazků s celkem 90 články vydaných v letech 1910 – 1915. Je to především polemika s modernistickým a liberálním křesťanstvím. Okruh kolem těchto brožur byl nazván „fundamentalisté“. Zpočátku podle dostupných informací bylo pro ně toto označení přijatelné. Později kritičtí pozorovatelé náboženské scény shledávali analogické jevy v jiných vyznáních (například v římskokatolickém tradicionalismu) a v jiných náboženstvích (např. islámská salafija). Pak již stoupenci tohoto pojetí raději o svém pojetí mluvili jako o biblické ortodoxii. Jako o fundamentalistech o nich mluví spíše jejich kritici.

3. Je možné považovat pojmy *biblická ortodoxie* a *fundamentalismus* za synonyma?

Pokud použijeme výraz fundamentalismus v původním smyslu, jde o synonyma. Pokud ho vezmeme v širším smyslu (používaném pro různá náboženství), je biblická ortodoxie jednou z podob náboženského fundamentalismu. Na okraj lze připomenout, že se občas analogicky mluví o fundamentalismu například v politice, např. chicagská ekonomicko-politická škola bývá označována jako „tržní fundamentalismus“. Podrobněji vysvětlují oba výrazy v odpovědích na otázky 1. a 2.

4. Jaké náboženské společnosti se hlásí ke křesťanskému (evangelikálnímu) fundamentalismu v České republice?

Ve smyslu biblické ortodoxie či fundamentalismu převážně působí Církev bratrská. Jednota bratrská, baptisté, metodisté, adventisté, nejčastěji se s tím potkáme v nových evangelikálních a letničních církvích a sborech, např. Církev Slovo života, Církev živého Boha, Církev Nová naděje, Církev víry, Církev Nový život, Církev oáza. K fundamentalismu v širším smyslu mají sklon římskokatoličtí tradicionalisté (např. lefebvristé a sedisvakantisté) a značná část pravoslavných. V těchto různých církvích jsou výjimky, tedy lidé používající např. při teologické interpretaci kritické myšlení.

5. Myslíte, že křesťanský fundamentalismus ovlivňuje politiku České republiky?

S fundamentalismem byla od počátku v USA spojena politická agenda. Vydání brožur *The Fundamentals* financoval zakladatel (r. 1890) ropné společnosti Unocal Corporation Lyman Stewart a lze předpokládat, že očekával od hnutí i prosazování

svých ekonomických a v souvislosti s tím politických zájmů. V posledním svazku série vyšel rovněž článek Církev a socialismus. S náboženským fundamentalismem spojují politická témata organizace v USA, které prosazují biblickou ortodoxii, zejm. Moral Majority a Christian Coalition. K tomu patří politické preference jako odmítání agendy lidských práv, odmítání práv sexuálních menšin, schvalování rasové segregace, militarismus a podobně. Některé takové programové body se projevují v programech některých českých politických stran (ze stran zastoupených ve sněmovně především ODS a KDU ČSL), mimo parlament se k takovým bodům hlásí např. Konzervativní strana a spojuje to s prosazováním „tradičních křesťanských hodnot“.

K takovým politickým preferencím mohou být lidé samozřejmě motivováni i jinak, než fundamentalistickým křesťanstvím, avšak fundamentalistický segment české náboženské scény ať v politických stranách, nebo publicisticky a pravděpodobně i voličsky je podporuje. Tento politický vliv se zřejmě uplatňuje i části politicky angažovaných křesťanů, kteří podle věroučného pojetí či vztahu k Bibli zřejmě nebyli označeni za fundamentalisty. To lze označit za nepřímý politický vliv náboženského fundamentalismu.

č.2 Dotazník k problematice biblické ortodoxie v ČR od doc. Vojtíška

1. Co znamená biblická ortodoxie?

Nevím, tento pojem bohužel neznám. Tuším, že by to mohl být pojem, který používají křesťanští fundamentalisté pro označení vlastního výkladu bible, tedy pro výklad, zvenku označovaný jako doslovný, literaristický, akontextuální apod.

2. Jak byste definoval fundamentalistické hnutí?

Myslím, že o fundamentalismu nemůžeme mluvit jako o hnutí. Je to jev, který zasahuje do různých náboženských tradic a přeneseně i mimo oblast náboženství. Je mnoho fundamentalismů. V příloze posílám heslo do jakéhosi studentského slovníku, které jsem zrovna včera dokončil - tam naleznete více k mému pojetí fundamentalismu.

3. Je možné považovat pojmy *biblická ortodoxie* a *fundamentalismus* za synonyma?

Myslím, že ne. A to ze dvou důvodů: jednak je výrazem fundamentalismus označován postoj k celé tradici, nikoli jen ke svatým textům. A za druhé: fundamentalismus je dnes už jen vnější označení, protože získalo pejorativní nádech, kdežto biblická ortodoxie by mohla být - pokud se ve svém dojmu nemýlím - spíš vlastním, hrdým označením.

4. Jaké náboženské společnosti se hlásí ke křesťanskému (evangelikálnímu) fundamentalismu v České republice?

V oficiálních dokumentech asi žádné. Ale fakticky je fundamentalismus blízký konzervativním evangelikálům (například církvi Křesťanské sbory) a pentekostálním evangelikálům (například Apoštolské církvi, Církvi Křesťanské společenství a asi desítky dalších). Dost často je možné se s prvky evangelikálního fundamentalismu setkat v mariánských hnutích, byť ta obvykle protestantismus včetně evangelikalismu verbálně silně odmítají.

5. Myslíte, že křesťanský fundamentalismus ovlivňuje politiku České republiky?

Ne.

č.3 Připravovaný článek *Fundamentalismus* pro studentský sborník od doc. Vojtíška

„Fundamentalismus“ je původně náboženský pojem. Roku 1920 se tak sami označili američtí evangelikální křesťané, kteří souhlasili s obsahem a duchem série dvanácti brožur s názvem *Základy* a s podtitulem *Svědectví pravdě*, vydávaných v letech 1910–1915. Z devadesáti článků, které brožury obsahovaly, jich byla asi třetina věnována otázce Bible jako Bohem inspirovaného Slova, ostatní pak prosazovaly konzervativní přístup k takovým otázkám, jakými je Ježíšovo narození z panny, zázraky, vzkříšení, stvoření světa a podobně. Brožury vyšly v nákladu asi tří milionů a byly velmi vlivné, kromě jiného jistě i proto, že byly k dispozici zdarma díky financování dvěma ropnými podnikateli.

V průběhu 20. století byl pojem „fundamentalismus“ přenesen i do jiných náboženských tradic, a to jako označení pro konzervativní názory, které – podobně jako u amerických evangelikálů – odrážejí opatrné, až odmítavé postoje jejich nositelů ke společenským změnám. Tyto názory vycházejí z přesvědčení, že navzdory měnícím se společenským podmínkám musí opravdový příslušník náboženského společenství trvat na doslovném výkladu článků víry a svatých textů, neboť jakákoli jejich kontextualizace může vést k jejich nevhodnému ovlivnění duchem doby. Toto přesvědčení někdy provází touha navrátit náboženskou praxi do podoby, v jaké byla ve slavných obdobích vývoje příslušného náboženství. Obraz těchto období přitom bývá značně idealizován. Z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že názory a postoje fundamentalistů často doprovází přesvědčení o majitelství konečné pravdy o světě a transcendenci, obranné postoje, kritika jinakosti a malá ochota přijímat myšlenkové podněty z jiných náboženství a filosofii.

Kvůli podezření z dobrovolné intelektuální omezenosti fundamentalistů nabyl pojem „fundamentalismus“ pejorativní nádech (například fundamentalističtí evangelikálové začali postupně dávat přednost označení „konzervativní evangelikálové“). Slovo „fundamentalismus“ tak může sloužit i jako nadávka, označující postoje subjektivně vnímané jako rigidní, příliš zásadové, překonané a podobně. Slovo se tak používá i mimo náboženství, např. ve filosofii, politice, vědě a dalších oblastech.

Byť fundamentalismus může být v rozporu s některými hodnotami postmoderní společnosti, bylo by pošetilé ho kvůli tomu považovat za nebezpečný. Patří do spektra způsobů, jak žít v určité náboženské tradici, a jeho existence je v době rychlých společenských změn kvůli jeho psychickým i společenským kořenům nejen pochopitelná, ale patrně i nevyhnutelná. Je ostatně velmi pravděpodobné, že fundamentalistických postojů v oblasti náboženství, ateismu i politiky v posledních desetiletích výrazně přibývá.

Nebezpečí ovšem je v radikalizaci těchto postojů. Zatímco fundamentalismus zůstává při prosazování svých vizí u náboženských prostředků (prosazuje je „zdola“), setkáváme se také se snahou vnutit tyto vize politickými prostředky ostatním a jim navzdory („shora“), někdy dokonce i za pomoci násilí. Tyto rozdíly je vhodné

terminologicky reflektovat především při pohledu na současnou situaci světového společenství muslimů, a odlišovat tak fundamentalisty od islamistů a extremistů (džihádistů).

Jiná hesla: islamismus, džihádismus, extremismus, evangelikalismus

Literatura:

Brasher, Brenda E. (ed.): *Encyclopedia of Fundamentalism*, New York, London: Routledge 2001.

Heller, Jan: Hledání jistoty a fundamentalismus, *Religio 2* (1), 1994, s. 77–82.

Kropáček, Luboš: *Islámský fundamentalismus*, Praha: Vyšehrad 1996.

Partridge, Christopher H. (ed.): *Fundamentalisms*, Carlisle, Waynesboro: Paternoster Publishing 2001.